

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**OSVOBOZENÍ KLATOVSKA
V KVĚTNU 1945**

Diplomová práce

České Budějovice 2010

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jan Podlešák

Vypracovala:

Iva Švarcová

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu.

Prohlašuji, že v souvislosti s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 19. 4. 2010

Iva Švarcová

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Janu Podlešákovi za cenné rady při tvorbě této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala pamětníkům Antonínu Koppovi a Václavu Krippelovi za poskytnutí zajímavých informací o druhé světové válce na Klatovsku. Poděkování patří i Státnímu okresnímu archivu Klatovy a dalším institucím a mnoha dalším osobám, které mi umožnily nahlédnout do dobových materiálů.

Obsah

1. Úvod	7
2. Druhá světová válka na Klatovsku	13
2.1 Správa regionu	13
2.2 Genocida židovského obyvatelstva	18
2.3 Odbojové a partyzánské skupiny ke konci války	23
3. Květen 1945 na Klatovsku	28
3.1 Události před květnem 1945	28
3.2 Osvobození americkou armádou	37
3.3 Průběh osvobození v regionu	43
4. Poválečné období na Klatovsku	55
4.1 Poválečná obnova správy regionu	55
4.2 Odsun Němců z pohraniční části Klatovska	61
5. Závěr	68
Summary	71
Seznam použitých pramenů a literatury	73
Seznam příloh	79

Anotace

Osvobození Klatovska v květnu 1945

Diplomová práce pojednává o konci druhé světové války ve vnitrozemské i pohraniční části okresu Klatovy v jeho předválečném i nynějším rozsahu. Nejprve je popsána politická situace po mnichovském diktátu a stručně naznačena správa regionu v době druhé světové války. Poté jsou zachyceny nejznámější jevy z doby německé okupace, a to genocida židovského obyvatelstva a nacistické zločiny. Dále jsou líčeny události před osvobozením v květnu 1945, činnost odbojových a partyzánských skupin a působení hloubkových letců. Následuje výklad o válečné situaci a o jednotkách americké armády, které operovaly na Klatovsku. Poté je zejména na základě zápisů v kronikách obcí a v pamětních knihách obcí a podle vyprávění pamětníků zachycen průběh osvobození v regionu. Poslední část práce, pojednávající o poválečném období, je věnována obnově správy regionu a odsunu Němců z pohraniční části Klatovska.

Klíčová slova: Klatovsko, Židé, osvobození, 1945, Američané, odsun, Němci

Annotation

The liberation of region of Klatovy in May 1945

The thesis deals with the end of the Second World War in the inland part and in the border part of region of Klatovy in the pre-war and in the present area. At first the political situation after the Munich diktat is described and region's administration during the Second World War is described brief. Thesis is includes the most infamous phenomena of German's occupation of Czechoslovakia, namely final solution of Jews and Nazi crimes. Next part of thesis is focused on events prior to the liberation in May 1945 and activities of rebellious groups and guerilla detachments and activities of sky hogs. Then thesis deals with wartime and with American army in this region. The liberation of this region is painted through notes in chronicles and notes from interview witnesses. Last part of thesis is focused on post-war period, namely restoration of administration of this region and transfer of Germans from the border part of the region of Klatovy.

Passwords: Klatovsko, Jews, liberation, 1945, Americans, transfer, Germans

1. Úvod

Tato práce je prací historického typu. Postihuje konec druhé světové války a poválečný vývoj na Klatovsku. Stěžejní část textu tvoří osvobození daného území americkou armádou v květnu roku 1945 a poválečný vývoj v regionu. K interpretaci této problematiky jsem využila dostupných pramenů a celostátní a regionální literatury. Dosud nepublikované informace pocházejí z kronik a pamětních knih jednotlivých obcí, z dobových periodik a archivních pramenů. K autenticitě zkoumaných historických událostí přispívají úryvky vyprávění z rozhovorů s pamětníky. V textu průběžně odkazuji na přílohy dokumentující popisované historické záležitosti.

Cílem této práce je pravdivé zachycení konce druhé světové války a poválečných událostí na Klatovsku. Pojednání o této době je situováno do vnitrozemské i pohraniční oblasti Klatovska. Tato oblast je územně poměrně rozsáhlá. Jsem si vědoma, že ji vzhledem ke stanovenému rozsahu práce nelze detailně popsat. Zaměřuji se proto na předložení dosud nepublikovaných informací zaznamenaných v historických pramenech a zveřejnění zajímavých postřehů z vyprávění pamětníků. Využívám tedy metodu analýzy dobových dokumentů písemné povahy a rozboru ústního vyprávění a následného přepisu. Získané údaje doplňuji záznamy publikovanými již v regionální literatuře.

Z dostupných materiálů vytvářím pojednání o konci druhé světové války a poválečném období na Klatovsku. I když se téma práce váže k závěru války a k době po válce, do výkladu zahrnuji i nejznámější jevy z doby německé okupace, především genocidu židovského obyvatelstva a nacistické zločiny. Tyto skutečnosti záměrně poukazují na hrůzu druhé světové války a napomáhají pochopení, proč občané Klatovska vyvíjeli ke konci války tolik aktivity a sdružovali se v různých odbojových skupinách. Výše zmiňované jevy z doby okupace uvádím stručněji, protože netvoří jádro práce. Stejnou měrou postihuji i poválečný odsun německého obyvatelstva z pohraniční části Klatovska.

V kapitole věnované správě regionu v době druhé světové války vymezuji území, které tato práce postihuje. Zároveň zařazuji pomocí záznamů v celostátní literatuře zpracovávané téma do historického kontextu. Zdůrazňuji mnichovský diktát, který měl výrazný vliv na další vývoj Československa. Následně se věnuji

správě Klatovska právě po mnichovském diktátu, kdy bylo odlišně spravováno vnitrozemí a pohraničí, tedy tzv. Sudety. K této záležitosti přiřazuji mapu, v které je zanesena tehdejší státní hranice. Zároveň se snažím objasnit, do jaké míry německá okupační moc zasahovala do správy regionu. Dále poznamenávám, jak se promítlo zřízení klatovského oberlandrátu, fungujícího až do osvobození v květnu roku 1945, do běžného života lidí v této oblasti.

Okupační moc se odvolávala na různé ozbrojené složky Německé říše. Surovost projevů okupační moci na správu regionu ukazují například na činnosti nechvalně proslulého gestapa, které již od počátku války sídlilo v Klatovech a dohlíželo na celý oberlandrát. Na mimořádném popravišti ve Spáleném lese v obci Luby, zřízeném právě klatovským gestapem, zemřelo bez předchozího soudního procesu mnoho lidí nejen z regionu. Smrt zde našlo i mnoho osob participujících se v odbojových skupinách, které působily před koncem druhé světové války v několika městech a vesnicích na území Klatovska.

V další kapitole se stručně věnuji době německé okupace. Krutost nacistického systému demonstřuji na připomenutí genocidy židovského obyvatelstva. Z dobových periodik, kronik obcí a regionální literatury poskytuji stručný orientační vhled do této problematiky. Používám i materiály uložené v nedávno zrekonstruované Horské synagoze v Hartmanicích. Toto město patřilo za druhé světové války do tzv. Sudet, a tak se zde stýkaly německé i české zájmy. Připomínám i další města, kde pobývala početná židovská komunita. Výskyt Židů v Horažďovicích již zmapovala H. Smetanová (2008). V této práci dále zmiňuji transporty či pochody smrti, které se na Klatovsku objevily. Okrajově poukazují na tragický osud lidí donucených cestovat za otřesných podmínek z jednoho místa na druhé.

Konec druhé světové války na Klatovsku je spjat s odbojovými a partyzánskými skupinami. Odbojová činnost se objevovala ve městech i na vesnicích, a to už od samého počátku války. Odboj se projevoval různými způsoby, například poslechem zahraničních rozhlasových stanic, rozšiřováním ilegálních letáků a dalších tiskovin nebo plánováním sabotáží. V regionu za dobu německé okupace vzniklo několik odbojových skupin. Působily zde i dva ozbrojené oddíly partyzánských skupin. Přestože je problematika odbojových

a partyzánských skupin na Klatovsku zpracovaná v regionální literatuře, pokouším se dosavadní povědomí o této záležitosti rozšířit novými informacemi získanými z kronik obcí a z vyprávění pamětníků.

Odboj na Klatovsku zachytil M. Hrdlička (1946) a J. Střeleček (1985). V obou knihách se lze dočíst i o transportech smrti a o životě židovského obyvatelstva na Klatovsku v průběhu druhé světové války. Další knihy zmiňují odbojové skupiny v určitém městě nebo vesnici. Odboj v Žichovicích připomíná Z. Ruda (2002). O odboji ve Strašíně ke konci války informuje publikace (2004) vydaná k 750. výročí založení obce. Dále činnost odbojových a partyzánských skupin na Klatovsku zaznamenal J. Jiráček (1995). Zároveň v jedné kapitole připomněl i transporty smrti.

V další části práce na základě vyprávění pamětníků a záznamů v dobových pramenech nastiňuji, v jakých podmínkách žili občané Klatovska ke konci druhé světové války. Úryvkem vyprávění pamětníka dokládám nedostatečný přiděl potravin. Krátce se zmiňuji o uprchlících, kteří se na Klatovsku před květnovým osvobozením často objevovali. Ubytovávání těchto lidí v místních školách přinášelo řadu problémů. Větší pozornost věnuji hloubkovým letcům, kteří se v několika posledních válečných měsících pohybovali nad celým územím Klatovska. Pojednání o jejich činnosti rozvádím pomocí záznamů dochovaných v kronikách obcí a také díky vzpomínkám pamětníků.

Před samotným vylíčením osvobozujícího procesu prostřednictvím jednotek americké armády v jednotlivých městech a vesnicích ve vnitrozemské i pohraniční části Klatovska charakterizuji jednotky, které měly na starost osvobození západní hranice země. Nejprve poznamenávám, jak byl demarkační linií tvořenou městy Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice vymezen prostor působnosti amerických vojsk. Poté předkládám výklad o složení vojenských sborů, které operovaly v jihozápadních Čechách. Následně připomínám generála George Smithe Pattona, velitele americké 3. armády, která osvobodila sledovanou oblast. Z důvodu důležitosti této osobnosti pro region ve stručnosti připomínám i životopisná data generála a připojuji dobovou fotografii Pattonovy rodiny a dobovou fotografii z udělování vyznamenání.

Při výkladu o konci druhé světové války vycházím převážně z archivních materiálů, ze zápisů v kronikách obcí a v pamětních knihách obcí, z oznámení v dobovém tisku a také z vyprávění pamětníků. Cílem této části práce je vytvoření přehledu postihujícího postup amerických jednotek na území Klatovska, a to v pohraniční i vnitrozemské části. Zároveň přikládám vytvořenou mapu, v které jsou přehledně vyznačeny obce osvobozené americkou armádou. V této mapě jsou zvýrazněny pouze obce zmíněné v dané kapitole. Pobyt Američanů v jednotlivých městech a vesnicích je i fotograficky zdokumentován. Některé z dobových fotografií, publikovaných již v regionální literatuře, vkládám do příloh.

Téma osvobození Klatovska v květnu roku 1945 je v některých publikacích vylíčeno zkresleně. V knihách vydaných na konci 80. let 20. století je záměrně utajeno, že oblast Klatovska osvobodili Američané. Naopak je zdůrazňováno, že toto území vděčí za svobodu sovětské armádě. Před rokem 1989 se z politických důvodů pochopitelně mlčelo o osvobozujících činech amerických jednotek. Publikované informace o této historické události jsou proto vcelku strohé. Podobným způsobem, zejména odkazováním na důležitost komunistické strany, je v těchto knihách zobrazen i poválečný vývoj v jednotlivých městech a obcích. Zatajena je tím i pomoc, kterou Američané po válce poskytli zpustošeným západním Čechám.

Téma osvobození Klatovska americkou armádou pravdivě zpracovali M. Hrdlička (1946) a V. Halla (1947). Obě knihy vyšly krátce po skončení druhé světové války. M. Hrdlička se ve své knize věnuje především městu Klatovy a jeho okolí. V. Halla se zaměřuje na oblast Sušicka od začátku do konce druhé světové války. Věnuje pozornost i odboji na Sušicku a popisuje různé zajímavosti z doby německé okupace. Květnové osvobození Klatovska v roce 1945 v souvislosti s pobytem amerických vojenských jednotek v západních Čechách se stalo námětem několika publikací vydaných až po roce 1989.

Průběh osvobození ve Svěradicích na Horažďovicku zachytil J. Smitka (1995). V další publikaci Smitka (2004) připomněl přítomnost americké armády v Buděticích, Vlkonicích a Hradešicích. O osvobození obce Žichovice informoval Z. Rudy (2002). O příjezdu jednotek americké armády do Sušice se zmínil M.

Pokorný (2006). T. Brůchová (2007) připomněla válečnou bitvu, která se odehrála v obci Zhůří. O průběhu osvobození Klatov se lze dočíst v publikaci J. Jiráka (1995). O závěru druhé světové války ve městech západních Čech pojednává Z. Roučka (2000). Ovšem z regionu Klatovska postihuje události konce války pouze v Klatovech, Sušici a Horažďovicích.

Tyto publikace shrnují válečné události vztažené k jednomu městu nebo k jedné vesnici nebo případně k několika městům a k několika vesnicím. Zabývají se jednou konkrétní lokalitou, a tak nepodávají celkový obraz o průběhu osvobozujícího tažení jednotek americké armády v celém regionu. V této práci se proto snažím z dostupných pramenů postihnout závěr druhé světové války na Klatovsku rozsáhleji, a to zmapováním dané problematiky ve více městech a vesnicích.

V poslední části práce věnované poválečné situaci se zaměřuji na popis obnovené správy regionu a zachycení odsunu Němců z pohraničí Klatovska. Pomocí celostátní literatury nejprve shrnuji politický vývoj v zemi v poválečném období, tedy události po zániku Protektorátu Čechy a Morava. Zmiňuji významný mezník českých dějin, tedy kapitulaci německých vojsk na českém území. Připomínám očekávaný návrat dr. Edvarda Beneše z Anglie, kam odletěl po abdikaci z funkce prezidenta na konci října roku 1938. Upozorňuji na důsledky dlouholeté války projevující se zejména v hospodářství. Život lidí ztěžoval nejen nedostatek například spotřebního zboží, ale i poničená infrastruktura obcí.

Poválečný vývoj na Klatovsku je spjat s budováním demokratické správy v obcích ve vnitrozemí i pohraničí. Prostřednictvím zápisů v kronikách a pamětních knihách obcí zmiňuji, jaké problémy měly některé obce s ustavením správy svého území. Líčím, jak se lidé rychle zbavovali všeho, co připomínalo roky útisku a nesvobody. Připomínám, jak byli pro oblast Klatovska prospěšní Američané setrvávající v regionu ještě několik měsíců po skončení druhé světové války. Tuto skutečnost dokládám i záznamem z dobového periodika. Poznamenávám, jak pohraničí trpělo nedostatkem pracovních sil. Tato oblast příliš nelákala k osídlení. Správa regionu proto přistoupila k dosídlování. O této záležitosti již informovala T. Brůchová (2007).

V poslední kapitole o odsunu Němců z pohraničí Klatovska zpočátku zmiňuji, jak ve společnosti vládla protiněmecká nálada. Následně na základě celostátní literatury charakterizuji politický vývoj na mezinárodním poli. Uvádím, jakou souvislost s organizovaným odsunem Němců měly Jaltská (krymská) konference a Postupimská konference. Zachycuji, kdo podléhal plánovanému odsunu. Dále se zaměřuji na tři města na území Klatovska, a to Nýrsko, Kašperské Hory a Hartmanice, z nichž bylo odsunováno německé obyvatelstvo. Odsun Němců z Hartmanic dokládám dobovou fotografií. Na závěr prostřednictvím záznamů v dochovaných pramenech informuji o procesu osídlování vyliďněných obcí v pohraničí.

Tato práce, jak už bylo řečeno, by měla postihnout konec druhé světové války a poválečný vývoj na Klatovsku. Ovšem zaznamenává i jevy z doby německé okupace a z poválečné doby i odsun Němců. Tyto části práce dotvářejí obraz druhé světové války a jejích následků pro oblast Klatovska. Práce informuje o odlišném vývoji vnitrozemské a pohraniční oblasti Klatovska za druhé světové války. Snaží se rozšířit dosavadní bádání v oblasti druhé světové války na Klatovsku o nové skutečnosti získané především z archivních pramenů, z kronik obcí, pamětních knih obcí a také z vyprávění pamětníků. Doufám, že tato práce alespoň částečně zaujme nejen občany Klatovska, ale i další zájemce o historii mimo tento region.

2. Druhá světová válka na Klatovsku

2.1 Správa regionu

Podstatnou událostí pro celé Československo byl osudný mnichovský diktát. V Mnichově se dne 29. 9. 1938 za účasti představitelů Německa, Itálie, Velké Británie a Francie rozhodlo o odstoupení pohraničních území českých zemí Německu a o uspokojení územních požadavků Maďarska a Polska. V Československu se zvedla vlna nespokojenosti. Další den, tedy 30. 9. 1938, prezident Edvard Beneš po poradě s vládou mnichovský diktát přijal. Tím byla definitivně odtržena pohraniční část státu, tzv. Sudety, a připojena k Německu. Česká společnost upadla do beznaděje. 5. 10. 1938 abdikoval ze své funkce prezident Edvard Beneš a na konci měsíce odletěl do Anglie.

Dohoda o odtržení pohraničního území se výrazně dotkla i Klatovska. Byl zabrán celý soudní okres Nýrsko, tedy třicet dva obcí. Ze sušického okresu byl odňat soudní okres hartmanický (vyjma území kolem Volšov a Pátečku z bývalé obce Dolní Krušec) čítající v té době dvanáct obcí a sedmdesát jedna osad. Sušický okres se tedy zmenšil asi na jednu třetinu své dosavadní rozlohy; soudní okres ztratil pět obcí a sedm osad. Dále k Německu připadla velká část soudního okresu Kašperské Hory, konkrétně devět obcí a třináct osad. Tyto změny posunuly státní hranici. Tehdy vedla mezi městy Janovice nad Úhlavou a Nýrsko a jižně od města Sušice, tedy 10 km od okresního města Klatovy a 2 až 3 km od Sušice¹, viz Přílohu č. 19: Mapa okresu Klatovy.

V okupovaném pohraničí byl rychle zaváděn nacistický správní systém. Ten aktivně podporovali i sudetoněmečtí fašisté. Jedinou přípustnou politickou stranou byla Sudetoněmecká strana. Byla zrušena svoboda projevu, tisku, shromažďování a spolčování. Od října 1938 byla správa podřízena říšskému komisaři pro sudetoněmecké území, tedy Konradu Henleinovi. Pohraniční území Klatovska bylo připojeno k sousední říšské župě Bavorsko. Toto období je zaznamenáno do pamětní knihy města Hartmanice, které se ocitly v Sudetech. Zmiňuje, že území asi 1600 km² s 90 000 obyvateli bylo začleněno k Bavorsku.²

¹ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 17. Kol. autorů: *Klatovsko v protifašistickém zápase*. 1. vyd. Západočeské nakladatelství, 1989; s. 26–27.

² Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 28.

V pamětní knize města Hartmanice je zaneseno, jak německé obyvatelstvo bydlící v českém pohraničí vívalo své „sousedy“ z Německa. Plně souhlasilo s připojením území k Říši. „*Věnce a květiny na oknech se vyměňují, neboť již před 1. 10. se započalo s výzdobou. Všechny vlajky s hákovými kříži se vyvěšují. V čele pěchoty přijíždí důstojník zdraven hromadně ‚Heil Hitler‘. [...] Všechny zvony zazněly na znamení radosti. [...] Pěší oddíly, zásobovací vozy, auta i tankové oddíly táhnou kolem. [...] Tak uvítali Němci tehdy své osvoboditele.*“³

Češi z pohraničních oblastí buď dobrovolně opustili své domovy, nebo byli vyhnáni. Hůře dopadlo židovské obyvatelstvo, které bylo posláno do koncentračních táborů. Zůstaly zde německé rodiny, které v této oblasti bydlely již před mnichovskou dohodou. Do prázdných hospodářství Němci postupně dosadili německé důvěrníky, zajatce nebo dopadené uprchlíky. Všichni vykonávali nařízenou práci pod dohledem německých vojáků. Chyběly totiž pracovní síly pro udržení tamějších hospodářství, která zásobovala svými produkty armádu.

Další vývoj ovlivnil 15. 3. 1939, kdy prezident Emil Hácha s ministrem zahraničí Františkem Chvalkovským podepsal prohlášení o odevzdání českého národa do rukou Adolfa Hitlera. 16. 3. 1939 Hitler vyhlásil zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Okamžitě přešla veškerá moc v obsazených oblastech Čech a Moravy pod vojenskou správu. Na základě Hitlerova výnosu (Výnos vůdce a říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava⁴) začal platit dvojitý systém správy. 16. 3. 1939 Adolf Hitler stanovil, že Protektorát Čechy a Morava se spravuje sám, je autonomní. Avšak dohled nad ním přísluší říšskoněmeckým orgánům. Zastáncem říšských zájmů jmenoval říšského protektora v Čechách a na Moravě.

První ve funkci působil bývalý německý diplomat Konstantin von Neurath. Ten byl 26. 9. 1941 ve funkci vystřídán Reinhardem Heydrichem, osobou odpovědnou za deportaci Židů do táborů smrti. Reinhard Heydrich ve funkci skončil 27. 5. 1942, poté úřadoval do 20. 8. 1943 Kurt Daluege a po něm Wilhelm Frick, bývalý říšský ministr vnitra. Tehdy se tato funkce stala již reprezentativní.

³ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 26, 27.

⁴ JANÁK, J.; HLEDÍKOVÁ, Z.: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-21189-5; s. 480, 481.

Po Heydrichově smrti byl totiž rozhodujícím mocenským i politickým činitelem v Protektorátě Čechy a Morava státní tajemník. Z jeho úřadu vzniklo německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu jako pokračování Úřadu říšského protektora. V čele stál Karl Hermann Frank, jeden z vůdců bývalé Sudetoněmecké strany.⁵

Němci protektorátní správu postupně dokonale ovládli a dosáhli její závislosti na okupačních říšských úřadech. Došlo k nastolení tzv. vůdcovského principu, a to i ve správě obcí. Územní samospráva byla likvidována. Ve městech a venkovských obcích vedli správu jmenovaní starostové a v městských okresech vrchní starostové. Obecní zastupitelstva v místech s německou menšinou byla rozpuštěna a do čela obcí byli jmenováni vládní komisaři.⁶

Významným článkem okupační správy byly oberlandráty. Jejich počet ovlivnila Heydrichova správní reforma, která začala platit od 15. 6. 1942. Počet oberlandrátů byl snížen na sedm a od 1. 9. 1944 na šest.⁷ V čele každého oberlandrátu stál vrchní zemský rada, který byl podřízen protektorovi. Oberlandráti, vrchní zemští radové, sledovali ve svém obvodu činnost českých úřadů. Nejdříve byli označováni jako inspektoři říšského protektora a po zřízení německého státního ministerstva jako inspektoři německého státního ministra.⁸ Jedním z oberlandrátů byl klatovský oberlandrát. Toto zřízení fungovalo až do května roku 1945, kdy došlo k osvobození českých zemí.

Součástí oficiálně zřízeného Protektorátu Čechy a Morava se stal i zbytek Klatovska a Sušicka. Správní členění za okupace je zaneseno do mapy ve 4. dílu Vojenských dějin Československa (1939–1945), viz Přílohu č. 3: Správní členění za okupace. Západní Čechy byly rozděleny na dva oberlandráty (kraje), na plzeňský oberlandrát a klatovský oberlandrát. Klatovský kraj tvořilo šest politických okresů: Klatovy, Sušice, Horažďovice, Blatná, Domažlice a část Horšovskotýnska – Přeštice.⁹ V roce 1942 připadly Horažďovice k politickému

⁵ JANÁK, J.; HLEDÍKOVÁ, Z.: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-21189-5; s. 482, 483.

⁶ Tamtéž; s. 478, 490.

⁷ Tamtéž; s. 483.

⁸ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 292.

⁹ Kol. autorů: *Klatovsko v protifašistickém zápase*. 1. vyd. Západočeské nakladatelství, 1989; s. 29.

okresu Sušice. Samostatným politickým okresem se staly až po válce v roce 1949.¹⁰

Okupační moc se spoléhala na nejrůznější ozbrojené složky Německé říše. Oporou byla armáda (wehrmacht) a jednotky SS (Schutzstaffel) – ochranný, ozbrojený oddíl nacistické strany. Vedle armády a jednotek SS existoval rozsáhlý německý policejní aparát. Ten byl tvořen několika složkami, a to Sicherheitsdienst (zpravodajský orgán), Gestapo, Sipo (bezpečnostní policie) a Kripo (kriminální policie).¹¹

Významnou roli hrálo gestapo (Geheime Staatspolizei), tedy tajná státní policie – jeden z hlavních nástrojů nacistického teroru v Německu a v okupovaných zemích. Na českém území působilo nejdříve v okupovaném pohraničí. V květnu 1939 se začala utvářet organizační síť a postupně byly zřízeny řídicí úřadovny (Staatspolizeistellen) v Praze a Brně. Řídicí úřadovně v Praze byly podřízeny venkovní služebny (Dienststellen, později změna označení na Aussendienststellen) v Čechách. Jedna z venkovních služeben byla umístěna do Klatov.¹²

V Klatovech sídlilo gestapo ve vile továrníka Signera a již od začátku války dohlíželo na území celého klatovského oberlandrátu. Až do květnového osvobození v roce 1945 byl velitelem kriminální rada Heinrich Winkelhofer, bývalý bavorský policejní úředník. Rozhodoval o každém zatčení, propuštění, předání odsouzených stannému soudu a posílání osob do koncentračních táborů. Za jeho působení zatklo gestapo 3260 osob, vyjma osob židovského původu.¹³ V době heydrichiády bylo tvrdě potlačeno odbojové hnutí.

¹⁰ ŠIMON, E.: *Horážd'ovice: Proměny města 1292–1992*. Horážd'ovice: Městské kulturní středisko a Městský úřad, 1990. ISBN 80-900062-3-X; s. 88, 213.

¹¹ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 23, 24, 118, 182.

¹² Tamtéž; s. 118, 119.

¹³ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 111.

Příslušníky klatovského gestapa byli Obermayer Harry, Pfaff Hans, Ruprecht Kilian, Winkelhofer Heinrich, Schmidt Kurt, Feiedl, Straube Rudolf, Wotawa Franz, Lindner Richard, Liebl Wenzel, Vodička Hermann, Peeholzer, Schamberger Franz, Polzer Anton, Wimmer Heinrich Schindler Franz, Hetmanek Josef a další.

V obci Luby gestapo zřídilo mimořádné popravistiště. Nacházelo se ve Spáleném lese na bývalé vojenské střelnici.¹⁴ Na tomto místě přišlo o život mnoho vlastenců. V kronice města Klatovy je zapsáno, že skoro každý den byli zatýkáni lidé a přiváženi do vězení Krajského soudu v Klatovech. Pocházeli nejen z okolí, ale i od Domažlic, Kdyně, Sušice i Tábora. Vyšetření však neprobíhalo. Večer byli odváženi do lesa v Lubech a tam bez soudu hromadně popraveni.¹⁵

V současnosti Klatovsko nadále patří mezi příhraniční okresy České republiky. Sousedí jednak s dřívějšími okresy Plzeňského kraje, a to s bývalými okresy Plzeň-jih a Domažlice, jednak s dřívějšími okresy Jihočeského kraje, tedy s bývalými okresy Strakonice a Prachatice. Podstatnou část hranice Klatovska tvoří hranice s Německem. Rozloha je přibližně 194 560 ha. Nejlidnatější jsou tři města, která jsou právě obcemi s rozšířenou působností. Podle údajů Českého statistického úřadu bydlelo k 1. 1. 2008 v Klatovech 25,9 % obyvatelstva okresu, v Sušici 13 % a v Horažďovicích 6,4 %.¹⁶

Tato práce zachycuje konec druhé světové války a dobu do konce odsunu Němců z pohraničí v územním rozsahu, který v současné době spravují obce s rozšířenou působností, respektive obce s pověřeným obecním úřadem. Od 1. 1. 2003 je na Klatovsku šest obcí s pověřeným obecním úřadem, a to Horažďovice, Kašperské Hory, Klatovy, Nýrsko, Plánice a Sušice.¹⁷ Každá tato obec s pověřeným obecním úřadem spravuje několik dalších menších obcí.

¹⁴ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 213, 214.

Od 31. 5. do 3. 7. 1942 bylo na popravistišti zastřeleno 73 osob z Klatovska, Domažlicka, Písecka a Strakonicka.

¹⁵ SOkA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 306.

¹⁶ *Charakteristika okresu Klatovy [online]*. [cit. 2008-20-11] Dostupný z WWW:

<http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_klatovy>

31. 12. 2002 ukončily činnost okresy, okresní úřady. Od 1. 1. 2003 vznikly obce s rozšířenou působností. Zanikl okresní úřad Klatovy. Pro oblast Klatovska byly pověřeny tři obce převzít kompetence okresního úřadu. Obcemi s rozšířenou působností se staly Klatovy, Sušice a Horažďovice.

¹⁷ *Správní mapa [online]*. [2009-20-5] Dostupný z WWW:

<<http://images.google.cz/imgres?imgurl=http://spravnimapa.topograf.cz/imagebank/84352/970/2000/plzensky.jpg&imgrefurl=http://spravnimapa.topograf.cz/plzensky->

2.2 Genocida židovského obyvatelstva

Okupační správa měla podstatný vliv i na židovskou otázku. Židovské obyvatelstvo bylo pronásledováno jak v zabraném pohraničí, tak v okupovaném vnitrozemí Klatovska. Postupně byly zaváděny norimberské zákony. Nejdříve byl zajištěn okupačními úřady židovský majetek, tzv. arizace. Poté následovaly další nařízení, opatření a vyhlášky, které omezovaly svobodu židovského obyvatelstva. Nacisté tak naplňovali svůj plán. Zabíjeli Židy, vypalovali synagogy, ničili židovské obchody.

V dobových periodikách se vysvětlovalo, jak je nutné s Židy zacházet. V Sušických listech je dochován článek vyjadřující postoj tehdejší politiky k židovské otázce. „*Zmenšení a postupné – ale nikoliv zdlouhavé – odstranění židovských vlivů je prací pro blaho českého lidu, pro jeho hmotné, fyzické i morální ozdravení. Tak se musíme na věc dívat a tak je nutno hodnotit vše, co se dnes děje v židovské otázce.*“¹⁸ Panoval tedy názor, že odstranění židovských vlivů bude prospěšné všem.

Postupně docházelo k omezení volnosti pohybu, vyloučení z veřejného života, omezování v osobním životě a snižování přídělu potravin. Židé byli propouštěni ze zaměstnání. Nesměli zastávat vysoké funkce. V Sušických listech je zaznamenáno rozhodnutí okupačních úřadů a pokyn k provedení příslušné záležitosti. „*Vyloučení Židů z funkcí soudnictví a veřejné správy provede dozorcí*

raj&h=856&w=970&sz=93&hl=cs&start=1&usg=__AbylvF6sjTUU035gsLZ2S9JyM7s=&tbid=OB7Xk4Xd9FCfAM:&tbnh=131&tbnw=149&prev=/images%3Fq%3DPlze%25C5%2588sk%25C3%25BD%2Bkraj%26gbv%3D2%26hl%3Dcs%26client%3Dfirefox-a%26rls%3Dorg.mozilla:cs:official%26sa%3DG>.

Horažďovice – Břežany, Hejná, Horažďovice, Hradešice, Chanovice, Kejnice, Kovčín, Kvášňovice, Malý Bor, Maňovice, Myslív, Nalžovské Hory, Nehodiv, Olšany, Pačejov, Slatina, Svěradice, Tužice, Velké Hydčice, Velký Bor.

Kašperské Hory – Horská Kvilda, Kašperské Hory, Modrava, Rejštejn, Srní.

Klatovy – Běhařov, Běšiny, Bezděkov, Biřkov, Bolešiny, Čachrov, Černíkov, Červené Poříčí, Dlačov, Dolany, Chlistov, Chudenice, Janovice nad Úhlavou, Javor, Ježovy, Klatovy, Klenová, Křenice, Lomec, Měčín, Mezihofí, Mochtín, Myslovice, Obytce, Ostřetice, Poleň, Předslav, Strážov, Švihov, Týnec, Vrhavěč, Vřeskovice.

Nýrsko – Dešenice, Hamry, Chudenín, Nýrsko, Železná Ruda.

Plánice – Čihaň, Hnačov, Mlýnské Struhadlo, Plánice, Újezd u Plánice, Zavlekov, Zborovy.

Sušice – Budětice, Bukovník, Čímice, Dlouhá Ves, Dobřín, Domoraz, Dražovice, Frymburk, Hartmanice, Hlavňovice, Hrádek u Sušice, Kolínek, Mokrosuky, Nezamyslice, Nezdice na Šumavě, Petrovice u Sušice, Podmokly, Prášily, Rabí, Soběšice, Strašín, Sušice, Velhartice, Žihobce, Žichovice.

¹⁸ *Česká politika a Židé*. Sušické listy, 16. 2. 1940, roč. XXIII., č. 7, s. 1.

úřad Protektorátu nebo příslušný ústřední úřad.“¹⁹ Dále museli Židé nosit na oděvu žlutou šesticípou hvězdu. Docházelo i k přejmenování ulic obsahujících židovská jména a k dalším nepochopitelným činům.

O omezování svobody osob židovského původu svědčí vyhláška, kterou vydal Okresní úřad v Sušici. Židé měli vymezeno, co smí a co je jim zakázáno. Židům byly vymezeny prostory v jednotlivých podnicích, dále určena doba pro návštěvu městských institucí a kulturních zařízení. Své podniky museli opatřit výraznými nápisy „Židovský majetek“. „*Osobám židovského původu vyhrazuje se v hotelu Otava oddělená místnost. [...] Městské říční lázně jsou Židům nepřístupné. [...] Přístup do městské knihovny v Sušici jest Židům dovolen pouze v pondělí ve 13–15 hodin. [...] Přístup Židům do biografu v Sušici není dovolen. [...] Veškeré provozovny holičů jsou Židům přístupny denně pouze ve 12–13 hodin. [...]*“²⁰ Opomíjení jakékoli části nařízení bylo trestné.

Na Klatovsku se početná židovská komunita vyskytovala především v Klatovech, Sušici, Hartmanicích a Horažďovicích. V těchto městech se židovské obyvatelstvo do začátku druhé světové války výrazně podílelo na hospodářském rozvoji. Hartmaničtí Židé se například specializovali na obchodování a Židé v Horažďovicích stáli u počátku průmyslu ve městě. Židovské obyvatelstvo bydlelo i v dalších městech a obcích. Nacisté však téměř veškeré židovské obyvatelstvo zavraždili a jeho majetek zabrali. Podle údajů v Horské synagoze v Hartmanicích zemřelo za holocaustu nejméně 13 hartmanických rodáků židovského původu.²¹

Odsun Židů z Klatovska do koncentračních táborů začal na podzim roku 1942. Nejdříve byli dopravováni do Klatov do shromaždiště v průmyslové škole a odtud posíláni nejprve do Terezína (terezínského ghetta) a poté do dalších koncentračních a vyhlazovacích táborů. V některých kronikách je uvedeno, kolik osob bylo odvečeno. Z Horažďovic bylo v koncentračních táborech umučeno 96 Židů a přežilo pouze 7.²² V kronice města Plánice je zaznamenáno,

¹⁹ *Zbavujeme se Židů*. Sušické listy, 3. 5. 1940, roč. XXIII., č. 18, s. 1.

²⁰ *Vyhláška*. Sušické listy, 22. 9. 1939, roč. XXII., č. 38, s. 1, 2.

²¹ Horská synagoga v Hartmanicích: Hartmaničtí Židé obětí holocaustu.

²² SMETANOVÁ, H.; FISCHL, J.: *Židé v Horažďovicích. Kořeny rodu Fischlů*. Horažďovice: Město Horažďovice, 2008; s. 35–38.

ŠIMON, E.: *Horažďovice: Proměny města 1292–1992*. Horažďovice: Městské kulturní středisko a Městský úřad, 1990. ISBN 80-900062-3-X; s. 88.

že před válkou žilo ve městě 6 židovských rodin, z koncentračního tábora se vrátil pouze Jindřich Šteiner.²³ Z města Janovice nad Úhlavou bylo perzekvováno 5 osob, a to Jana Lederová, Otakar Ledera, Norbert Löbl, Bertold Feldmann a Oskar Suchařípa.²⁴ O jejich osudu se už kronika města nezmiňuje.

Transporty vypravené z Klatov, sídla německého oberlandrátu, jsou zaznamenané v knize *Město za mřížemi*. Z klatovského nádraží odjely dva transporty, jeden označený Cd a druhý Ce. První transport byl vypraven 26. 11. 1942 s 650 židovskými vězni. Druhý transport s 619 Židy odjel z Klatov 30. 11. 1942. Z transportu Cd zahynulo v Terezíně 78 osob a přežilo 16, v dalších koncentračních táborech zemřelo 534 židovských vězňů a naživu zůstalo 22. Z transportu Ce v Terezíně zemřelo 63 osob a přežilo 14, v dalších koncentračních táborech skonalo 521 Židů a přežilo 20 jedinců.²⁵ Do obou transportů byli zařazeni židovští obyvatelé nejen z Klatovska, ale i ze Strakonicka, Domažlicka a části Prachaticka.

Genocida židovského obyvatelstva vyvrcholila na sklonku druhé světové války tzv. transporty smrti. V podstatě šlo o další způsob vraždění. Němci byli nuceni vyklidit koncentrační tábory před blížící se frontou. Transporty smrti představovaly pěší pochody a transporty vězňů ve vagonech za velmi nepříznivých podmínek. Lidé často v oděvech nepřiměřených danému počasí cestovali bez vody a jídla dlouhé trasy. Ne všichni dokázali cestu přežít. Ti, co nebyli schopni dalšího přesunu, byli zastřeleni. Jiní padli přímo za chůze. Na trasách, kudy transporty vedly, byly nalezeny hromadné hroby.

I obyvatelé několika šumavských obcí a měst na Klatovsku byli svědky transportů smrti. První transporty smrti spatřili obyvatelé Janovic nad Úhlavou. Tam se objevily celkem tři, a to 17. 4. 1945, další 24. 4. 1945 a poslední 25. 4. 1945. Transport smrti projížděl i Běšinami u Klatov 27. 4. 1945 ve směru na Sušici, Horažďovice a České Budějovice. Dalším místem, které zažilo otřesný obraz pochodu smrti, jsou Hartmanice. Do tohoto města dorazil pochod židovských žen 28. 4. 1945. Společnými charakteristikami všech transportů smrti je nelidské zacházení, zubožení lidé a mnoho mrtvých.

²³ SOKA Klatovy – Kronika města Plánice; s. 291.

²⁴ SOKA Klatovy – Kronika města Janovice nad Úhlavou; s. 473.

²⁵ LAGUS, K.; POLÁK, J.: *Město za mřížemi*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964; s. 336.

Transport smrti v Janovicích nad Úhlavou ze 17. 4. 1945 tvořily dvě skupiny buchenwaldských vězňů. Obyvatelé Janovic se snažili zajatcům pomoci tím, že jim házeli do vagonů jídlo. Další transport přijel 24. 4. 1945. Několik zajatců se pokusilo skokem z vagonu utéct. Tři z nich byli zastřeleni a poté místními občany pohřbeni na janovickém hřbitově. Transport z 25. 4. 1945 vezl několik set anglických a amerických zajatců. Některé osoby už nebyly schopné pokračovat v cestě, a tak je Němci nechali v janovické sokolovně.²⁶

Transport smrti, který se v Janovicích objevil 24. 4. 1945, dorazil další den do Nýrska. Měl pokračovat směrem na Železnou Rudu a poté do Bavorska. Z důvodu postupu spojeneckých vojsk však musel zůstat několik dní na nýrském nádraží. Zajatci ve vagoněch postupně umírali. Někteří byli Němci ubiti k smrti. Ve vagoněch brzy skonalo 82 lidí. Někteří byli odvezeni na starý židovský hřbitov. Dalších 26 osob bylo u zdi na židovském hřbitově zastřeleno a naházeno do jimi vykopaného hrobu. Po válce bylo všech 108 mrtvých těl exhumováno a uloženo do hrobů na místním hřbitově.²⁷

Tragický obraz se naskytl i lidem z Běšin při pohledu na transport, který dojel na železniční stanici 27. 4. 1945. Byly v něm přepravovány osoby ve velmi špatném zdravotním stavu. Ve vagoněch bylo i mnoho mrtvých těl, a tak bylo nutné vykopat hromadný hrob. Ocitlo se v něm 42 obětí, tedy 26 mužů a 16 žen. Vlak po vynesení mrtvol pokračoval v cestě směrem na Sušici. Několik zajatců se při rozjždění vlaku pokusilo z vagonu vyskočit. Němci je však zpozorovali a okamžitě zastřelili. Po válce byly oběti exhumovány. Zjistilo se, že někteří byli v hromadném hrobě zasypáni zaživa.²⁸

Jeden pochod smrti, který prošel Hartmanicemi, detailně popisuje místní pamětní kniha.²⁹ 28. 4. 1945 v 17 hodin přišel do Hartmanic od Zejbiše a Dobré Vody pěší transport asi 500 žen – Židovky polské, maďarské, české a slovenské národnosti. Některé již umírající ženy byly vezeny na povozech. Vyrázily

²⁶ HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946; s. 128.

STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 175.

²⁷ HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946; s. 120.

STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 187.

²⁸ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 163.

²⁹ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 34, 35.

z koncentračního tábora Helmbrechtsu a jejich cílovou stanicí byly Volary. Přenocovaly ve stodole velkostatku Emanuela Fuchse v Horním Krušci. Přes noc zemřelo 12 žen neznámých jmen. Jejich mrtvoly byly ráno naloženy na povoz, odvezeny na vojenský hřbitov pod Hartmanicemi a tam zakopány do společného hrobu. Transport odešel téhož dne ráno pěšky do Rejštejna. Ženy, které již nemohly jít, byly vezeny na patnácti vozech. Do Volar došlo jenom 50 žen v zuboženém stavu.

Velitelem tohoto transportu byl Hans Schindler, SS Obersturmführer. Z materiálů uložených v Horské synagoze v Hartmanicích lze vyčíst, že doprovod smrti tvořili SS vojín Walter Kowalin, SS dozorkyně Ingeborg Schimming, dozorkyně Ruth Hildner, SS svobodník Sebastian Kraschansky.³⁰ V Horské synagoze v Hartmanicích je také vystaveno několik fotografií, na nichž jsou zachyceny extrémně vyhublé ženy. Přestože jde o ženy kolem 20 let, vypadají o mnoho let starší. V pamětní knize města Hartmanice je zdůrazněno, jak se doprovod k židovským ženám choval. Údajně dozorkyně hnané ženy bezdůvodně bily.

Transporty smrti se neblaze zapsaly do dějin Klatovska. Vnitrozemská i pohraniční část tohoto území nebyla ušetřena šokujícími pohledy na zubožená lidská těla. Zmínka v kronice města Klatovy dokládá, jak byli lidé z transportů zoufalí a jak chtěli využít každé možnosti k nalezení svobody. „*Tehdy stál na lubském nádraží vlak s vyhladovělymi židovskými vězni z koncentračního tábora. Část ubožáků se pokusila utéci, ale mnoho z nich bylo postřeleno.*“³¹ Zmiňované události podávají jasný obraz bezdůvodného masového vraždění lidí. Dodnes je zachováno mnoho památníků a hroby obětí z transportů smrti. Zápisy v kronikách a pamětních knihách obcí budou dále připomínat, co se za druhé světové války dělo hlavně s osobami židovského původu. Nacistickou genocidu nepřežila naprostá většina židovských občanů Klatovska.

³⁰ Horská synagoga v Hartmanicích – Složka: Dokumenty z pochodu smrti židovských žen, který vedl z koncentračního tábora Helmbrechtsu do Volar.

³¹ SOKA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 337.

2.3 Odbojové a partyzánské skupiny ke konci války

Odbojová činnost byla na Klatovsku prováděna už od počátku druhé světové války. Represe a zatýkání ze strany německých okupantů neodradily občany mnoha vesnic a měst od aktivní odbojové činnosti. Naplno se účastnili všech akcí, které měly vyjádřit odpor k jednání a chování Němců vůči českému obyvatelstvu. Aktivity odbojářů spočívaly především v převádění osob přes hranice, získávání zbraní, organizování schůzek a rozšiřování ilegálních tiskovin.

Odboj se objevoval jak ve městech, tak i na vesnicích. Pamětník Václav Krippel z Dobršína si vzpomíná na učitele Stanislava Špálu. *„Ten se podílel s dvěma spolupracovníky na rozšiřování letáků. Byli napojeni na odboj v Sušici. Všichni tři byli za odbojovou činnost zatčeni. Učitel Špála byl poslán do koncentračního tábora.“*³² V kronice obce Dobršín je ještě uvedeno, že byl zatčen 7. 2. 1942 jako člen ilegální organizace ÚVOD. Nejdříve byl vězněn na gestapu v Klatovech, poté v Praze, v Plzni, zpět v Klatovech a odtud převezen do Terezína a pak do Osvětimi, kde zemřel.³³ Další odboj v Dobršíně podle pamětníka i podle kroniky nebyl.

Od 1. 9. 1939 platil v Protektorátu Čechy a Morava zákaz poslechu zahraničních stanic. Za porušení nařízení se trestalo. *„Úmyslný poslech zahraničních rozhlasových vysílačů jest zakázán. Kdo proti tomu jedná, bude potrestán kázníci. V lehčích případech může být uznáno na vězení.“*³⁴ I přes tento zákaz a s ním spojené ohrožení svobody, mnozí občané Klatovska tajně zapínali své rozhlasové přijímače. Z dochovaných pramenů nelze přesně zjistit, kolik lidí toto nařízení porušovalo, ale je možné vyčíst, kde byl poslech zahraničních stanic odhalen.

³² Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobršín č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

³³ Obecní úřad Dobršín – Kronika obce Dobršín; s. 80.

Ilegální organizace ÚVOD byla odnoží pražského ústředí se zkratkou ÚVOD – Ústřední vedení odboje domácího. Tato organizace působila na Sušicku v různých obcích. Na její likvidaci měl pravděpodobně podíl Zdenko Chadt ze Žichovic, jak uvádí Zdeněk Ruda v knize Střípky z žichovické historie. (viz RUDA, Z., Ing.: *Střípky z žichovické historie*. 1. vyd. Žichovice: Obecní úřad, 2002; s. 84.)

³⁴ *Zákaz poslechu zahraničních stanic v Protektorátu Čechy a Morava*. Sušické listy, 22. 9. 1939, roč. XXII., č. 38, s. 2.

V roce 1942 byl právě z tohoto důvodu zastaven odboj na Horažďovicku. Tuto aktivitu provozovala skupina občanů z Horažďovic a okolních vesnic, například z Veřechova. Všichni byli zanedlouho zatčeni a odsouzeni. K tomuto činu došlo na základě udání neznámým člověkem.³⁵ Poslech zakázaného zahraničního rozhlasu patřil v období okupace k časté činnosti nejen lidí z Horažďovicka. K poslechu rozhlasu se při výslechu přiznal i jeden občan z Hory Matky Boží.³⁶

Zajímavá událost se stala v roce 1944 ve Strašíně. Tehdy gestapo objevilo v lese u obce Strašín tajnou vysílačku. Gestapo začalo pátrat po muži jménem Borůvka. Pocházel z Prahy, ale od roku 1943 bydlel ve Strašíně. Tento člověk se zdál gestapu podezřelý. Gestapo tedy rozkázalo místním četníkům, aby zkontrolovali jeho byt. Četníci však dali podezřelému náskok, nechali ho uniknout. V obci jenom několik osob vědělo, kdo je ve skutečnosti pan Borůvka. Šlo o krycí jméno československého parašutisty.³⁷

S blížícím se koncem války začalo na Klatovsku fungovat několik odbojových skupin, jejichž úkolem bylo v revolučních dnech obsadit významná místa a budovy. Z posledního válečného období jsou známé organizace Lidice, mládežnická odbojová skupina Odboj československé mládeže, Hnutí za svobodu a Nejvyšší rada vojáků a pracujících lidu. Poslední dvě jmenované skupiny se aktivně účastnily rozšiřování ilegálních tiskovin a plánování sabotáží, ke kterým nakonec nedošlo. Vedení obou organizací bylo v Klatovech, ale prostřednictvím spojek udržovalo spojení i se vzdálenějšími obcemi.³⁸

Odbojová skupina Hnutí za svobodu byla založena v Klatovech už v roce 1941 Janem Škardou. Ten se za Hnutí za svobodu večer dne 5. 5. 1945 zúčastnil schůze na radnici, kde zástupci pěti odbojových skupin zvolili členy národního výboru.³⁹ Tehdy se kolem Jana Štorka soustředila skupina s názvem Odboj československé mládeže. Na Klatovsku ještě od jara roku 1944 pracovala skupina

³⁵ Kol. autorů: *Klatovsko v protifašistickém zápase*. 1. vyd. Západočeské nakladatelství, 1989; s. 44.

³⁶ Muzeum Hory Matky Boží – Kronika obce Hory Matky Boží; s. 46.

³⁷ *Strašín: 1254–2004: Ze starobylých končin Šumavy*. Strašín: Obecní úřad, 2004; s. 35.

³⁸ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 69.

³⁹ Tamtéž; s. 64.

Lidice, kterou vedli František Wiendl a JUDr. Josef Kovanda. Členy byli příslušníci předválečného Sokola.⁴⁰

V lednu roku 1945 byla také v Sušici ustavena odbojová skupina Hnutí za svobodu. Členy se stali Ferdinand Prantl, Josef Jirout, Bartizal, Štěpán Adamus, Václav Ptáček a další. Zaměřili se na sestavení místního národního výboru a vytvoření skupiny na udržení pořádku, bezpečnosti a pro zajištění případných zrádců a vlajkařů. Organizace udržovala prostřednictvím poručíka Martina Milforta spojení se skupinou Niva v Klatovech a Domažlicích.⁴¹

Převzetí moci revolučními orgány národních výborů předcházelo shromažďování odbojových složek. Na této práci měla největší zásluhy vojenská odbojová skupina Niva, ustavená koncem roku 1944. Od počátku roku 1945 spolupracovala s organizacemi Jindra, Lidice a Hnutí za svobodu. S Nivou se na přípravách revoluce podílela i ilegální organizace KSČ pod vedením Antonína Kabrady.⁴² Ta se zaměřovala na rušení telefonního spojení, organizování sabotáží a sledování německých vojsk.

Odbojová organizace Niva se napojila na rozsáhlou síť Gama-Niva. Zaměřovala se na zahraniční centrum v Londýně a odtud očekávala dodávky zbraní a spojovací techniky. Vyčkávala na vyhlášení hesla ve vysílání londýnského rozhlasu. Z Londýna totiž měla startovat letadla s kontejnery a parašutisty na palubě. Niva předem vytypovala několik ploch, kam měla být materiální pomoc dopravena. Několik pokusů pro dopravení podpory k rozvoji odbojové činnosti na Klatovsku a Domažlicku však ztroskotalo. Dodávky se tak na české území nikdy nedostaly.⁴³

Zajímavou ilegální organizací byla skupina nazvaná Jindra. Šlo o sokolskou odbojovou skupinu, která byla zřízena už na začátku okupace a zřejmě jako jediná fungovala až do května 1945. Důvodem byla vhodná konspirace jako u později vzniklé skupiny v Plánici. O odboji v Plánici bude ještě důkladněji informováno. Mnoho členů organizace Jindra bylo během války zatčeno a podrobeno zdlouhavým výslechům na gestapu v Klatovech.

⁴⁰ JIRÁK, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

⁴¹ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 68.

⁴² STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 70.

⁴³ JIRÁK, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

Spolupracovníci se však vzájemně neprozradili, a tak nebyla odbojová činnost organizace zlikvidována.⁴⁴

V Plánici působilo od začátku války několik odbojových skupin, jejichž členové však byli často odhaleni. Díky výborné konspiraci nedokázalo gestapo odhalit činnost ilegální skupiny Václava Jandy, vytvořené na počátku roku 1944. Gestapu se podařilo zjistit jenom jméno vedoucího organizace – Vavák, ale nepřišlo na to, že jde o krycí jméno zakladatele skupiny Václava Jandy. Členové organizace se zaměřovali na rozmnožování a distribuci letáků, přerušování telefonních spojení a na vydávání pokynů pro ilegálně tvořené národní výbory.⁴⁵

Skupina však nepůsobila jenom v rámci Plánice, ale udržovala síť spolupracovníků ze širokého okolí. K navázání kontaktů s dalšími pracovníky Václavu Jandovi sloužily tzv. spojky. Těmi byli Jan Jiřík z Plánice, Josef Říha, Josef Bosák a Karel Wimmer z Klatov. Podařilo se jim získat na svoji stranu několik lidí ze Švihova, z Chudenic, a dokonce zapůsobili i na partyzánský oddíl na Plánicku a na skupinu sovětských partyzánů pracujících v Lukovišti.⁴⁶ O této skupině bude ještě později podrobně napsáno.

Od počátku roku 1944 začala ve Švihově fungovat ilegální organizace soustředěná kolem Vojtěcha Kopty, Vratislava Bajera, Josefa Cihláře a Františka Škampy. Toto seskupení udržovalo kontakty se skupinou Hnutí za svobodu v Plánici. Činnost organizace spočívala v rozšiřování letáků, provádění sabotáží a shromažďování zbraní. 9. 4. 1945 skupina přepadla na nádraží ve Švihově vlak Todtovy organizace. Se zbraněmi, které z vlaku získala, byla 5. 5. 1945 odzbrojena německá posádka.⁴⁷

Kromě odbojových skupin na území Klatovska od ledna 1945 působily dva ozbrojené oddíly partyzánských skupin⁴⁸, čítající kolem 86 mužů. Tyto oddíly byly složeny převážně ze sovětských uprchlíků z koncentračních a zajateckých táborů. První oddíl vznikl již v prosinci roku 1944 a vedl ho npor. Nikolaj

⁴⁴ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 58.

⁴⁵ Tamtéž; s. 118, 119.

⁴⁶ Tamtéž; s. 119.

⁴⁷ Tamtéž; s. 151.

⁴⁸ Tamtéž; s. 72.

Romancev. V březnu ho tvořilo 27 osob, z nichž bylo 24 ruské národnosti, ale před osvobozením měla skupina již 41 členů včetně 4 osob české národnosti. Druhý oddíl pod velením Anatolije Gutova byl složen z 12 partyzánů. Do konce války se počet členů ještě několikrát zvýšil.⁴⁹ Podle údajů uvedených v kronice obce Malý Bor měl oddíl pravděpodobně spojení s učitelem Janem Šoršem z Malého Boru.⁵⁰

V posledních měsících války působil první oddíl v obcích Mlýnec, Buková a Mlýnské Struhadlo. V této lokalitě se zaměřil na přepadávání německých vojáků a získávání jejich zbraní. Poté se přesunula k Novému Dvoru a Lukovišti, kde získala další členy. Druhý oddíl Anatolije Gutova se pohyboval mezi obcemi Velhartice a Ujčín. Cílem této skupiny bylo nejen přepadávání německých vojáků, ale i jejich aut. Významnou akcí bylo osvobození 1200 sovětských zajatců ze zajateckého tábora ve Velharticích 5. 5. 1945.⁵¹ Tato událost je zmíněna i v kronice obce Velhartice.⁵² Po osvobození byly oba oddíly začleněny k Sovětské armádě v Písku.⁵³

O činnosti partyzánů vypráví i pamětník Antonín Kopp z Hor Matky Boží. *„Ještě před koncem války byl u nás na vsi zastřelen partyzány německý důstojník. Byl zastřelen tady u hasičárny. Hned byl pohřben na místním hřbitově. Měli jsme totiž všichni strach, aby se to Němci nedověděli. Kdyby našli mrtvého důstojníka, vypálili by vesnici. Naštěstí nikdo z německých vojáků nezjistil, co se s důstojníkem stalo. Až po roce 1989 se pravdu dověděli příbuzní německého důstojníka. A tak byl exhumován.“*⁵⁴ Z vyprávění je patrné, že partyzánská činnost byla v této oblasti účinná.

Činnost odbojových skupin sledovalo klatovské gestapo. Jeho taktika vyhledávání a trestání členů jednotlivých organizací se průběhu druhé světové války lišila. V prvních letech okupace gestapo okamžitě zatýkalo osoby,

⁴⁹ Kol. autorů: *Český antifasismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 330.

⁵⁰ SOKA Klatovy – Kronika obce Malý Bor; s. 98.

⁵¹ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 72.

⁵² SOKA Klatovy – Kronika obce Velhartice; s. 139.

⁵³ STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985; s. 72.

⁵⁴ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

u nichž mělo podezření na vykonávání nějaké aktivity odporující říšským nařízením. Ke konci války ovšem svůj postup změnilo. Při zjištění odbojové činnosti okamžitě nezatýkalo, ale dlouhodobě pozorovalo příslušné osoby. Snažilo se proniknout ke struktuře organizace a ochromit ji zevnitř. V některých případech se gestapu tímto způsobem podařilo zatknout všechny osoby, jindy však nedokázalo rozluštit výborně promyšlenou konspiraci.

3. Květen 1945 na Klatovsku

3.1 Události před květnem 1945

Před koncem války byla země vyčerpána. Potraviny byly od začátku války jenom na odběrné lístky. Přesně byly určeny týdenní dávky jednotlivých potravin podle určitých kritérií týkajících se spotřebitele. Spotřebitelé byli rozděleni do skupin: obyčejný spotřebitel, těžce pracující spotřebitel, velmi těžce pracující spotřebitel, děti do 6 let a poslední skupinu tvořily děti 6 až 10 let. „*K odběru potravin byly zavedeny podle §§ 8 a 9 vyhlášky předsedy vlády zásady pro úpravu hospodaření s potravinami a krmivy tyto lístky: potravinové lístky, lístky na maso, tukové lístky, chlebové lístky, mléčné lístky, lístky na cukr.*“⁵⁵ Na tyto lístky lidé odebírali příslušné potraviny. Lístek se skládal z kmenového ústřížku a jednotlivých ústřížků.

Potraviny však nebyly jedinou věcí, které bylo málo. Už během války byly organizovány sbírky různého oblečení, pokrývek a dalších potřeb pro vojáky na frontě. Tato fakta potvrzuje pan Václav Krippel z Dobrušky. „*Za války se prováděl sběr oblečení a hlavně rukavic pro vojáky na frontě. Běžné byly lístky na potraviny, dále bony na šaty. Toto platilo až do roku 1953. Příklad potravin se lišil podle práce, kterou člověk zastával. Chleba, maso byly jen na příděl. Každý dostal jenom určitou dávku potravin na týden. Pro těžce pracující byl příděl větší. Ale týdenní dávky stejně pro celou rodinu nestačily. Byl nedostatek i obilí.*“⁵⁶

⁵⁵ *K zavedení odběrných lístků na potraviny.* Sušické listy, 6. 10. 1939, roč. XXII., č. 40, s. 1, 2.

⁵⁶ Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobruška č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

Pamětník dodává, že ve mlýnech se mlelo tajně a mlynáři žili ve strachu o svůj život.

29. 1. 1945 byl snížen příděl umělého tuku na 15 dkg na měsíc.⁵⁷ Slova „snižování“ a „omezení“ byla na denním pořádku. V posledních měsících války se šetřilo i s elektrickým proudem. Často byl vypínán. Češi byli stále posíláni kopat zákopy. Tehdy už Němci ztěžka čelili postupujícím nepřátelům. V kronice města Horažďovice je zapsáno, že 6. 1. bylo posláno na kopání zákopů dalších 20 lidí z Horažďovic.⁵⁸ Krátká zmínka se nachází i v kronice města Plánice. I lidé z Plánice museli poslechnout a nastoupit. Vytvářeli zákopy proti postupující sovětské armádě.⁵⁹

Postupně přibývalo uprchlíků, a proto docházelo k přidělování těchto osob do bytů. Podle kroniky města Klatovy byly od 28. 2. 1945 obyvatelstvu doručovány úřední výměry, jimiž byly přidělovány do bytů větších než jednopokojových uprchlíci ze Slezska a jiných východních provincií.⁶⁰ Uprchlíci ze Slezska se objevili od začátku února i na Horách Matky Boží⁶¹ a také v Hartmanicích. Podle pamětní knihy města Hartmanice přišlo 1750 osob. V dubnu Harmanicemi prošli zajatci, zejména Francouzi a černoši.⁶² V Buděticích bylo na jaře roku 1945 ubytováno 75 uprchlíků z Maďarska.⁶³ V Dobrušíně přespávala dokonce rodina z Kavkazu.⁶⁴

Docházelo k zabírání školních budov, aby mohli být ubytováni uprchlíci z války. V důsledku toho bylo zastaveno vyučování. Buď byla výuka zastavena, nebo se hledaly provizorní prostory. Ve výuce se upřednostňovala němčina. Škola ve Strašíně byla vyklizena pro 222 německých uprchlíků ze Slezska. Pro žáky byla zřízena třída na faře. Vyučování ve strašínské škole začalo až 3. 9. 1945.⁶⁵ V kronice obce Hory Matky Boží je uvedeno, že se vyučovalo jenom

⁵⁷ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 93.

⁵⁸ Tamtéž; s. 93.

⁵⁹ SOKA Klatovy – Kronika města Plánice; s. 297.

⁶⁰ SOKA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 332.

⁶¹ Muzeum Hory Matky Boží – Kronika obce Hory Matky Boží; s. 46.

⁶² Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 34.

⁶³ SMITKA, J.: *Dějiny Budětic, Vlkonic, Lipové Lhoty a Bohova*. 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2004; s. 48.

⁶⁴ Obecní úřad Dobrušín – Kronika obce Dobrušín; s. 83.

Přespávala u Roberta Kouby č. p. 15.

⁶⁵ *Strašín: 1254–2004: Ze starobylých končin Šumavy*. Strašín: Obecní úřad, 2004; s. 57.

do 27. 4. 1945.⁶⁶ Podobný stav nastal i v Dobrušíně. Výuka probíhala pouze v německém jazyce. Žáci se museli učit nazpaměť slova německé hymny a poté ji museli zpívat. Čeština vymizela z komunikace.

Na toto období vzpomíná pan Václav Krippel z Dobrušina velmi nerad. *„Před koncem války jsme chodili do školy v místním hostinci u paní Vlkové. Učili jsme se v jednotřídce. Ve škole byli ubytováni uprchlíci – utečenci – Němci, Maďaři. Utíkali před frontou. Po uvolnění školy, která se musela pořádně uklidit, se mohlo zase učit. Když jsme chodili do školy, učili jsme se německy i německou hymnu. A tu jsme museli zpívat každé ráno. Zdravit jsme museli taky jenom německy. Na inspekci k nám chodil německý inspektor a ten na nás mluvil jenom německy. Když jsme nerozuměli, tak byl zlý. Tahal nás za bradu. Říkali jsme mu ‚vztekloun‘.“⁶⁷*

20. 4. 1945 byla zabrána budova měšťanské školy v Sušici částmi ustupujícího německého vojska. Současně jí prošlo několik transportů tzv. KLV. Lágrů, tj. škol, které byly na naše území přemístěny z Německa a nyní byly přesunovány z Moravy a z Čech přes Šumavu do Bavorska. Skupiny 10 až 20 dětí měly k dispozici ruční vozík, případně selský žebříňák. Jejich zavazadla byla složena v tělocvičně a v pracovnách. Němečtí vojáci se na nic neohlíželi a kradli, co se jim hodilo. Nakonec nechali ze zbytku věcí vybrat samotným majitelům zavazadel. Podobné věci se děly i na nádraží. Přes Sušici totiž v posledních měsících války proudilo nesčetné množství uprchlíků.⁶⁸, viz Přílohu č. 5: Němečtí uprchlíci putují přes Sušici.

Poslední období války ještě přineslo mnoho utrpení. Jak už bylo poznamenáno, Klatovsko zažilo v dubnu roku 1945 několik transportů smrti. Zároveň existovalo mnoho odbojových a partyzánských skupin, které neustále čelily hrozbám klatovského gestapa. Novým prvkem druhé světové války se od ledna roku 1945 stala hloubková letadla. Ta střežila nejprve dopravu na železnici a později i na silnici. Výskyt letadel spojenců v podstatě zapříčinila výroba zbraní pro německé vojáky.

⁶⁶ Muzeum Hory Matky Boží – Kronika obce Hory Matky Boží; s. 46.

⁶⁷ Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobrušín č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

⁶⁸ SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 53, 54.

České průmyslové závody totiž musely tyto vojenské potřeby vyrábět. Zbraně byly dopravovány po železnici do míst, kde bojovaly jednotky wehrmachtu. V posledních měsících války se nad okupovaným územím vznášeli stíhači americké 9. letecké armády, z nichž nejaktivnější byli příslušníci 368. stíhací skupiny. Tato letecká jednotka startovala ze základny ve Frankfurtu nad Mohanem. Stíhači létali s letadly P – 51 Mustang, P – 47 Thunderbolt a P – 38 Lighting. Z letadla útočili z palubních kulometů ocelovými střelami s měděným pláštěm délky 45 mm a ráže 10 mm a shazovali 50 kg bomby.⁶⁹

Stíhači likvidovali dopravu na železnici i na silnici. Dostali přezdívku „kotleři“. Jejich typickou činností totiž bylo ničení parních kotlů lokomotiv. Obecně jsou však známí jako hloubkoví letci. Označení „hloubkaři“ charakterizovalo způsob jejich letu. Z výšky rychle sestoupili nad sledovaný objekt. Buď okamžitě stříleli, nebo šlo o varovný signál. Tím, že nad vlakem nebo vozem zakroužili a ihned nestříleli, upozorňovali na následující střelbu. Druhým náletem už konali své poslání. Toto potvrzuje pamětník Antonín Kopp z Hor Matky Boží. Zdůrazňuje, že ho zaujala právě jejich taktika – snaha zmírnit dopady na životy českého obyvatelstva.

Dále vypráví, jak postupovali. *„Likvidovali nákladní vlaky, kde cestovali Němci. Převážely se v nich zbraně. Stříleli na vlak. Z vlaku na ně zase stříleli Němci z kulometů. Ale hloubkaři byli v přesile. Pokud jel osobní vlak, postupovali jinak. Nejdříve si zjistili, kdo ve vlaku jede. Přiblížili se k vlaku. Dostali se těsně nad vlak. Zamávali křídly letadla, aby je cestující a strojvedoucí zpozorovali. Pokud vlak okamžitě zastavil, bylo jasné, že v něm jedou obyčejní lidé – Češi. Hloubkaři počkali, až lidé vystoupí. Lidé utíkali do lesů, do příkopů, aby se před střelbou bezpečně schovali. Poprvé tedy hloubkaři nalétávali bez střelby. Podruhé sestupovali, aby zlikvidovali lokomotivu. Když nebyla lokomotiva, Němci se nemohli dostat na jiné místo.“*⁷⁰

Podle zápisů dochovaných v kronikách se hloubkoví letci objevovali nad Klatovskem už od počátku roku 1945. V kronice města Klatovy⁷¹ je poznamenáno, že se od ledna nedaly přeslechnout letecké poplachy. 1. 1. 1945 se

⁶⁹ RUDA, Z., Ing.: *Střípky z žichovické historie*. 1. vyd. Žichovice: Obecní úřad, 2002; s. 86.

⁷⁰ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

⁷¹ SOKA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 332–335.

mezi 13. a 14. hodinou na obloze objevila americká letadla. První poplach byl zaznamenán 7. 1., a to dokonce dvakrát v jednom dnu. V lednu bylo možné nad městem vidět hloubkové letce ještě následující den, tedy 8. 1., a 20. 1. Následovala přestávka až do 5. 2. 1945. V únoru byla letadla zpozorována ještě osmkrát. Při předposledním únorovém útoku hloubkoví letci stříleli na elektrárenskou spínací stanici a na výtopnu klatovského nádraží. V březnu a v dubnu se letadla objevovala téměř denně.

Zvláštní podívanou měli občané Klatov 16. 4. 1945, kdy hloubkoví letci napadli letiště v Chaloupkách a rozstříleli dvacet šest ukrytých letounů. Nálety hloubkařů byly hlášeny vždy dopředu. Spojenci si uvědomovali, jaké škody s letadly páchají. Oznámen byl i jeden z nejhorších útoků, který se odehrál v pátek 20. 4. 1945. Stanice BBC už v 7 hodin odvysílala zprávu o chystaném útoku na klatovské nádraží.⁷² I když se o útoku vědělo dopředu, nikdo neočekával, že dopadne tak tragicky. Obyvatelstvo si už postupně na letadla muselo zvyknout. Podle údajů v kronice města Klatovy lze spočítat, že v měsíci dubnu do osudného 20. 4. 1945 nebyla zaregistrována pouze sedmkrát.

20. 4. 1945 v 8.15 hodin se ozval letecký poplach a o čtvrt hodiny později bylo hlášeno akutní nebezpečí. Hloubkoví letci napadli na nádraží muniční vlak. Výbuchy zněly po celém městě. V 11.25 hodin se nad klatovským nádražím objevila americká bombardovací letadla. Oproti předchozím náletům však zůstala vysoko nad zemí. Po chvíli spustila na nádraží bomby a okamžitě zmizela. Nádraží se ocitlo v troskách. Zároveň byly zničeny také dva domy zřízenců drah (viz Přílohu č. 4: Pohled na klatovské nádraží) a několik obytných domů poblíž nádraží. Bohužel byly i ztráty na životech. V nádražním krytu byl zasypan přednosta stanice Alois Bořík. Zahynuli i další železničáři.⁷³

Na bombardování vzpomíná i pamětník Antonín Kopp z Hor Matky Boží. I když se obec nachází několik kilometrů od Klatov. Událost bylo tehdy možné zdálky pozorovat z kopce Kalvárie, který se nachází nad místním hřbitovem. „*Byl pátek 20. 4. 1945. Nad námi neustále přelétávala velká skupina hloubkařů. Za chvíli jsme slyšeli podivné dunění. Potom byla slyšet střelba a viděli jsme*

⁷² HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946; s. 136.

JIRÁK, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

⁷³ SOKA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 335.

*ohromná černá mračna. Bombardovací letadla kroužila nad klatovským nádražím a likvidovala lokomotivy a stojící vagony. V některých vagoněch byla munice. Ta hned vybuchovala a vagony hořely. Právě od hořících vagonů se vznesl ohromný černý mrak.*⁷⁴

Klatovy nebyly jediná železniční stanice, která byla napadena. S ničivými účinky útočných amerických letadel se potýkali i občané Horažďovic. V kronice města Horažďovice je zaznamenáno několik napadení lokomotiv hloubkovými letci. 24. 2. 1945 byly na nádraží Horažďovice-Babín poškozeny pumovým zásahem koleje a na trati jeden služební vůz se zásilkami.⁷⁵ Další zásah přišel 15. 4. 1945 ve 14 hodin. Tehdy hloubkoví letci zničili pod Práchní lokomotivu. Ta byla potom otažena do stanice poblíž Plzně.⁷⁶ Ostrý nálet zažili občané Horažďovic v dubnu ještě jednou.

26. 4. 1945 napadla skupina letounů Thunderbolt několik vojenských transportů a poté stíhací letadla zaútočila na nádraží v Horažďovicích. V prostoru nádraží vyhořel jeden vagon, kde byl uskladněn vodivý materiál. Také byla zničena výtopna, několik lokomotiv a rozstříleno přes čtyřicet vozů.⁷⁷ To však ještě nebyl poslední úder. Těsně před osvobozením, 4. 5. 1945, zaútočila hloubková letadla znovu. Tentokrát si vyhlídla na železniční stanici cisternové vagony.⁷⁸

V obci Pačejov nedaleko Horažďovic se hloubková letadla začala objevovat od března roku 1945. Právě 25. 3. 1945 ve 13 hodin čtyři hloubkoví letci spatřili v železniční stanici stojící stroj. Poprvé nad ním zakroužili a druhým náletem spustili palbu. Střely zasáhly železniční budovu a lokomotivu, ze které na poslední chvíli strojvedoucí a topič seskočili. 26. 4. 1945 bylo nádraží znovu napadeno. Vše se odehrálo v 15.30 hodin, kdy bylo nádraží zasypáno

⁷⁴ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

⁷⁵ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 92.

⁷⁶ Tamtéž; s. 95.

⁷⁷ ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 96.

⁷⁸ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 98.

28 bombami různých velikostí. Několik bomb spadlo přímo na koleje. Poškodilo je natolik, že se staly nesjízdné.⁷⁹

Hloubkoví letci často neúmyslně a neplánovaně ohrožovali lidské životy. Dokládá to postřeh pana Václava Krippela z Dobrušky. *„Před koncem války stály na sušickém nádraží vojenské vlaky. Ty se staly terčem pro hloubkaře. Nalétávali nad ně a shazovali bomby. Jedna padla vedle Šalovic hospody. Snažili se taky zasáhnout most. To se jim ale nepovedlo. Tak ho začali ničit kulomety. Tehdy se podařilo zachránit jednu lokomotivu. Zajela totiž do náspu v Malé Chmelné. Byla tam ukrytá a z výšky byla špatně rozeznatelná od věcí kolem. Hloubkaři jí nepoškodili. Zasáhli ale Kulíškův dům. Dokonce měli rozstřílenou i pelest u postele, kde ležela paní Kulíšková. Nikomu se naštěstí nic nestalo.“*⁸⁰

Takto popisuje Václav Krippele nálet na sušické nádraží ve čtvrtek 3. 5. 1945 v 19.15 hodin. Dvanáct hloubkových letců svrhlo dvacet lehkých bomb. Většina však minula naplánovaný cíl. Byl zasažen včelín. Osm bomb zničilo kolejiště. Další bomby spadly na louku u železničního mostu. Tak dopadl útok na nádraží v Sušici. Občané ze Sušice vymysleli hloubkovým letcům, kteří kroužili nad městem od druhé poloviny února, přezdívky „kotláři“ nebo „holoubci“.⁸¹

První zmínka o sledování vlaků nad Sušickem pochází z 23. 2. 1945 z nádraží v Malonicích. Do poloviny dubna byla oblast kolem Sušice ušetřena ničivých útoků. Poté se četnost náletů zvýšila. Zanedlouho se hloubková letadla objevovala na obloze denně. Úsek od Hrádku u Sušice do Horažďovic byl napaden čtrnáctkrát. Akce vyvrcholily 26. 4. 1945. Tehdy hloubkoví letci spustili na dva nákladní vozy u Obchodního družstva několik bomb.⁸² Téhož dne v 11 hodin napadli u Čepic vlak s německými dětmi. Vlak zastavil a děti utíkaly do lesa. Některé zůstaly ve vlaku. Bylo zabito 14 dětí, dále 11 těžce a 16 lehce zraněno. V sušické nemocnici zemřelo dalších osm osob.⁸³

⁷⁹ SOKA Klatovy – Kronika obce Pačejov; s. 165–167.

⁸⁰ Pamětník Václav Krippele, narozen 1934, Dobruška č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

⁸¹ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 98, 99.

⁸² Tamtéž; s. 95.

⁸³ SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 52, 53.

Tento vlak jel ve dne, a to už představovalo velké riziko. O čtyři dny předtím totiž velitelství drah v Plzni zakázalo vypravovat vlaky za světla. Zpráva o tom, že přestávají jezdit vlaky, se objevuje i v kronice města Chudenice.⁸⁴ 26. 4. 1945 byl na nálety hloubkových letců bohatý. Odpoledne v 15.15 hodin čtyři letadla zaútočila na nádraží v Žichovicích. Zasáhla čtrnáct nákladních vozů s německými pancéřovými auty a devatenáct osobních vozů obsazených rodinnými příslušníky gestapáků z Prahy, Kladna, Plzně a Klatov. I tentokrát došlo k obětem na životech. Útoku podlehla 1 žena, 2 ženy byly raněny těžce a 5 lehce. Těžce raněné osoby po převozu do nemocnice zemřely.⁸⁵

Pozornost hloubkových letců od března poutala i silniční doprava, zejména kolony vojenských aut. Případ, kdy hloubkoví letci utočili i na vojenská auta, je doložen i v kronice města Horažďovice.⁸⁶ Ze zápisu je patrné, že tak činili několikrát v březnu roku 1945. Dále se stejný scénář objevil 27. 4. 1945 v 17 hodin v Hydčicích. O dva dny později byl v Hrádku zničen autokar s nákladem.⁸⁷ Zanedlouho se odvážili útočit i na povozy s koňmi, kterých na silnicích směrem na západ přibývalo. V kronice města Janovice nad Úhlavou se lze dočíst, že Němci přechají výhradně na selských povozech, žebříňácích a korbách, protože vlaky byly nespolehlivé.⁸⁸ 24. 4. 1945 hloubkoví letci utočili na německé uprchlíky ve Strašíně.⁸⁹

Vzpomínka pana Antonína Koppa z Hor Matky Boží dokládá, že ani povozy už nebyly pro Němce bezpečné. Pamětník byl svědkem náletu hloubkových letců na Němce vezoucí se na povozu. *„Jednou jel směrem na Mokrosuky povoz s koněm. Na povozu se vezli Němci. Patřili mezi ty, co na konci války utíkali. Na vesnici si zajistili povoz s koněm a chystali se zpět za hranice do Německa. Najednou se ale objevili hloubkoví letci. Kroužili nad povozem. Němci se okamžitě rozprchli. Druhým náletem hloubkaři zastřelili koně od povozu. Němci tak nemohli pokračovat v cestě.“*⁹⁰

⁸⁴ SOKA Klatovy – Kronika města Chudenice; s. 60.

⁸⁵ RUDA, Z., Ing.: *Střípky z žichovické historie*. 1. vyd. Žichovice: Obecní úřad, 2002; s. 87.

⁸⁶ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 94.

⁸⁷ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 97.

⁸⁸ SOKA Klatovy – Kronika města Janovice nad Úhlavou; s. 498.

⁸⁹ *Strašín: 1254–2004: Ze starobylých končin Šumavy*. Strašín: Obecní úřad, 2004; s. 35.

⁹⁰ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

V kronice obce Dobrušín je zapsáno, jak přes Dobrušín směrem na Sušici proudily žebříňáky s koňmi a jak se jednou v obci objevila skupina Němců. 27. 4. 1945 se v obci ocitlo několik německých vojáků, kteří potřebovali odvést zásoby na sušické nádraží a pak na hranice. Zajímali se hlavně o sedláky, kteří vlastnili velké vozy. Donutili je k tomu, aby s nimi jeli. Slibovali, že je v Kašperských Horách propustí. Slib nakonec nedodrželi, a tak s nimi muselo 6 obyvatel Dobrušína pokračovat dále. Zpět se dostali díky americké armádě, která je v Rakousku osvobodila.⁹¹

Na dubnové i květnové přesuny německých vojáků, ale i civilistů upozorňuje i pan Václav Krippel. Byl svědkem útoku hloubkových letců na německé uprchlíky jedoucí na žebříňáku. *„Poprvé nad žebříňákem jenom zakroužili. Lidé vyskákali ven. Pak hloubkaři žebříňák rozstříleli. Koním se tentokrát nic nestalo. Pilota jednoho letadla bylo vidět, byl to černoch. Při opětovném nalétnutí bylo vidět, jak se smál. Byly vidět jeho bílé zuby. Transporty utečenců byly časté. Němci pořád sháněli koně a žebříňáky. Taky místní mlynář musel utečence vozit. Měl silné tažné krávy. Často se pozdě vracel domů. Uprchlíci byli odvázeni směrem do Německa. To bylo nařizeno německým velením.“*⁹²

Hloubkoví letci se snažili za každou cenu zabránit přesunům německých vojsk. Pilně střežili železniční i silniční dopravu. Napadali tedy veškerá vozidla, která jevila nějaké podezření. Záslouhou hloubkových letců se podařilo výrazně omezit nebo dokonce přerušit přísun materiálu i samotných vojáků na místa bojů. Zároveň je nutné neopomenout, že každá záležitost má kladné i záporné stránky. Střely a malé bomby padající z hloubkových letadel někdy přímo nezasáhly cíl, ale nějakým způsobem se dotkly prostředí kolem. Tímto se myslí oběti na životech. I přes tyto negativní následky útoků, byla práce hloubkových letců prospěšná.

Konec dubna přinesl velké překvapení. 30. 4. 1945 v 56 letech spáchal sebevraždu Adolf Hitler. Tato nečekaná zpráva prolétla světem. Pan Antonín Kopp si pamatuje, jak na toto sdělení reagoval velitel německé posádky sídlící

⁹¹ Obecní úřad Dobrušín – Kronika obce Dobrušín; s. 83.

⁹² Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobrušín č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

na Horách Matky Boží. „*Ve vsi pobývala německá posádka – asi 12 vojáků se svým velitelem. Velitel nechal posádku nastoupit. Němci se vyrovnali a čekali na další rozkaz. Velitel nastoupené posádce oznámil, že 30. 4. 1945 Adolf Hitler spáchal sebevraždu. Každý už tušil, že musí brzy přijít konec války.*“⁹³ Dvanáctičlenná německá posádka prý tehdy nastoupila přibližně 150 m od domu Antonína Koppa.

Válka se chýlila ke svému konci. Válečné výsledky jasně ukazovaly, že Německo už nevyhraje. I někteří němečtí vojáci pochopili, že je lepší stáhnout se. Pan Antonín Kopp podotýká, že se němečtí vojáci raději vzdávali Američanům než Rusům. „*Rusové všechny nemilosrdně postříleli. Zatímco Američané vysoké důstojníky posílali před soud, vojáky nakonec propustili.*“⁹⁴ Němečtí vojáci proto podnikali dlouhé cesty. Přespávali různě po vesnicích a každý den se více přibližovali americké armádě. Počet Němců prchajících do zajetí se v květnových dnech ještě několikanásobně zvýšil. Tato skutečnost bude později připomenuta v řeči čísel.

3.2 Osvobození americkou armádou

Postupně se i hloubkoví letci posouvali dále do vnitrozemí. Důvodem bylo přibližování amerických pozemních jednotek. Původně americké vedení plánovalo útok na rakousko-německé hranice, a tak tam poslalo osm divizí ve třech armádách – 3. armáda, 1. armáda a 7. armáda. 3. americká armáda (Patton) a 1. americká armáda (Hodges) tvořily s 15. americkou armádou (Gerow) a 9. americkou armádou (Simpson) 12. skupinu armád (Bradley). 7. americká armáda (Patch) patřila s 1. francouzskou armádou (De Tassigny) do 6. skupiny armád (Devers).⁹⁵

Šlo o jednotky: 11. obrněná divize 3. armády, 14. obrněná divize 7. armády, 26. pěší divize 3. armády, 65. pěší divize 3. armády, 71. pěší divize

⁹³ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ EISENHOWER, D. D.: *Invaze do Evropy*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0273-9; s. 419–421.

3. armády, 80. pěší divize, 86. pěší divize 1. armády a 99. pěší divize 1. armády. Součástí těchto armád byla i americká 3. armáda.⁹⁶ Ta již 18. 4. 1945 vstoupila na československé území v místě zvaném Kočičí hlava. Byly to útvary 1. pěší divize V. sboru 1. armády. Ke konci dubna došlo k přeskupení amerických sil a k posílení 3. armády. K ní byl převelen V. sbor.⁹⁷

30. 4. 1945 byl vymezen prostor působnosti amerických vojsk demarkačními liniemi (Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice). Ta je zobrazena na obrázku v příloze – viz Přílohu č. 6: Demarkační linie. Tato linie byla potvrzena již 24. 4. 1945 sovětským velením, které zároveň informovalo vrchního velitele spojeneckých vojsk v Evropě generála D. D. Eisenhowera o plánu osvobodit Prahu. Na základě těchto vzájemných dohod vydal generál Dwight David Eisenhower rozkaz 3. armádě zahájit útok do Čech ráno 5. 5. 1945.⁹⁸

Americké 3. armádě velel generál George Smith Patton. Náčelníkem sboru byl generálmajor Hobart R. Gay. XII. sbor útočil od Železné Rudy směrem na jih, jihovýchodně od Klatov přes Strakonice až k Písku a dále přes Hořice na Šumavě a Ostrov až po Horní Dvořiště. V. sbor postupoval od Ašského výběžku, od Chebu po Karlovy Vary až po Plzeň a dále po Železnou Rudu. V obou sborech bylo dohromady 165 000 mužů. Níže jsou přehledně vyjmenovány hlavní součásti 3. armády, které operovaly na československém území v roce 1945.⁹⁹

XII. sbor (jihozápadní Čechy)

velitel sboru – generálmajor S. Leroy Irwin

náčelník štábu – brigádní generál R. J. Canine

4. obrněná divize – generálmajor W. A. Hoge

11. obrněná divize – generálmajor H. E. Dager

⁹⁶ PATTON, G. S.: *Válka mýma očima*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992. ISBN 80-205-0236-X; s. 264.

⁹⁷ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 14.

⁹⁸ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 14.

ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0812-5; s. 82, 83.

⁹⁹ LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. ISBN 80-900297-4-4; s. 118.

ROUČKA, Z.: *Osvobození*. 2. vyd. Plzeň: Občanské fórum, 1990; s. 7.

5. pěší divize – generálmajor A. E. Brown
26. pěší divize – generálmajor W. S. Paul
90. pěší divize – generálmajor H. L. Ernest
dělostřelectvo (13 praporů, 4 skupiny)
protiletadlové dělostřelectvo (2 prapory, 1 skupina)
jezdeckvo – průzkumové oddíly (2 eskadrony)
ženijní jednotky (16 – v síle rota-prapor)
spojovací jednotky (1 prapor, 1 rota)
týlové útvary

V. sbor (západní Čechy)

velitel sboru – generálmajor Clarence R. Huebner
náčelník štábu – plukovník S. B. Mason
9. obrněná divize – generálmajor J. W. Leonard
16. obrněná divize – brigádní generál J. L. Pierce
1. pěší divize – generálmajor Clift Andrus
2. pěší divize – generálmajor W. M. Robertson
97. pěší divize – brigádní generál M. B. Halsey
dělostřelectvo (12 praporů, 4 skupiny)
protiletadlové dělostřelectvo (7 praporů, 1 skupina)
jezdeckvo – průzkumové oddíly (2 eskadrony)
spojovací jednotky (1 prapor, 1 rota)
chemický prapor (1 prapor)
týlové útvary (35 jednotek, zpravidla v síle rota-prapor)

Od druhé poloviny dubna roku 1945 už německá vojska nebyla schopná odporovat nepřátelským armádám. V novinách Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko je tehdejší situace zachycena takto: *„Přesuny německých vojsk, trvající od dubna 1945, jak byly tehdy ohlášeny, trvaly dnem i nocí a přes Klatovy projížděly směrem západním i jižním nepřehledné transporty,*

aby se některé vracely, když americká armáda nastupovala k Všerubskému průsmyku.¹⁰⁰ Všerubský průsmyk je místo, kterým se americká armáda dostávala na československé území.

Všerubský průsmyk však nebyl jediný průsmyk, kterým americká armáda vstoupila do Čech. Na Klatovsko pronikly americké divize v hornatém prostoru Železnorudského průsmyku a Svaté Kateřiny. Tato oblast byla stále pod kontrolou německých jednotek. Některé z jednotek se ale nechtěly vzdát bez boje a vyčkávaly pomoc Schörnerovy armády z nitra Čech. Avšak americká armáda postupovala neústupně dále. Ke konci dubna roku 1945 již prováděla 90. pěší divize americké armády zajišťovací akce v oblasti Alžbětina a Svaté Kateřiny.¹⁰¹

První zmínka o pobytu americké armády na území Československa pochází z 18. 4. 1945, kdy se Američané dostali do obce Hranice, ležící mezi Chebem a Aší. 20. 4. 1945 pronikli přímo do Aše a 25. 4. 1945 do Chebu. Američtí vojáci, kteří přišli do této oblasti, se po reorganizaci Pattonovy armády přemístili jižněji až k Hornímu Dvořišti. 1. 5. 1945 do Domažlic, následující den přes Bělou nad Radbuzou až do obce Hostouň u Horšovského Týna.¹⁰²

Proti početné americké armádě stála Schörnerova německá armáda. Ovšem Američané byli ve svém tažení úspěšní. Nejdříve obsadili pohraniční okresy, včetně měst Tachov, Domažlice a Klatovy. 6. 5. 1945 byla osvobozena Plzeň, konkrétně 16. pancéřovou divizí společně s 97. a 2. pěší divizí na směr Bor u Tachova – Plzeň. 7. 5. 1945 se Američané objevili v Rokycanech. Tento den se již na všech směrech dostávali na dohodnutou demarkační linii Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice.¹⁰³

4. 5. 1945 navrhl velitel anglo-amerických sil v Evropě generál Dwight David Eisenhower sovětskému vrchnímu velení, že americká armáda postoupí dále až po levý břeh řek Vltavy a Labe. Sovětský velitel generál A. I. Antonov však tuto nabídku odmítl. Důrazně žádal, aby Američané dodrželi předem

¹⁰⁰ *Pátý květen v Klatovech*. Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko, 5. 5. 1945, roč. I., č. 4, s. 2.

¹⁰¹ ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

¹⁰² LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. ISBN 80-900297-4-4; s. 118, 119.

¹⁰³ WASKA, K. *Americká armáda v západních Čechách*. In WASKA, K.; BYSTRICKÝ, V.: *Americká armáda 1945: osvobození západních Čech ve fotografiích a dokumentech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990; s. 7.

dohodnutou demarkační linii. Důvody byly politické. Osvobození Prahy sovětskou armádou později mělo vliv na další politickou orientaci Československa. 6. 5. 1945 vydal generál Dwight David Eisenhower rozkaz 3. armádě, aby zastavila postup do středu Čech.¹⁰⁴

4. obrněná divize pod velením generálmajora W. H. Hoge se setkávala na demarkační linii s vojáky 98. a 102. gardové divize Rudé armády od 10. 5. do 17. 5. 1945. Bezpodmínečnou kapitulaci všech německých vojsk na území Čech podepsal 10. 5. 1945 genpor. SS von Puckler. Kapitulaci za vítězné spojence stvrdil svým podpisem plk. Dan E. Alanis z 51. pěšího obrněného pluku 4. obrněné divize a genmjr. Serjogin ze 102. gardové divize Rudé armády.¹⁰⁵

Osvobozením Čech však práce pro Američany neskončila. Do jejich zajetí prchaly před sovětskými vojáky tisíce německých vojáků. Z tohoto důvodu byly 9. 5. 1945 vybudovány na demarkační linii zátarasy. Do zajetí se především hlásili němečtí vojáci z divize Horst Wessel, dobrovolnické divize SS Estonian, 2. pancéřové divize Das Reich a Panzerkorpsu Hermann Göring. Do amerického zajetí údajně přišlo 154 000 německých vojáků. 10. 5. 1945 byly zřízeny orgány německé samosprávy, kde Američané vykonávali pouze strážní službu.¹⁰⁶

Čtyřhvězdičkový generál George Smith Patton je pro Čechy nezapomenutelnou osobností. Narodil se 11. 11. 1885 v San Gabrielu, okres Los Angeles, Kalifornie, a zemřel v prosinci roku 1945. Od útlého věku nepřemýšlel o jiné profesi, než že vstoupí do armády a stane se důstojníkem. Již několik předchozích generací jeho rodiny mělo vojenské vzdělání. Sen se Pattonovi splnil. 26. 5. 1910 se oženil s Beatricí Ayerovou-Banningovou. Se svojí ženou měl dcery Beatrice a Ruth Ellen a syna George IV.¹⁰⁷ Se svojí rodinou je zachycen na fotografii, viz Přílohu č. 7: Generál George Smith Patton.

¹⁰⁴ ROUČKA, Z.: *Osvobození*. 2. vyd. Plzeň: Občanské fórum, 1990; s. 9.

ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0812-5; s. 83, 84.

¹⁰⁵ POKORNÝ, M.: *Město Sušice*. S. I., S. n., 2006; s. 18.

ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0812-5; s. 110.

¹⁰⁶ LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. ISBN 80-900297-4-4; s. 142.

POKORNÝ, M.: *Město Sušice*. S. I.: S. n., 2006; s. 18.

¹⁰⁷ HUBÁČEK, M.: *Generál Patton*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-698-3; s. 59, 431, 432, 434.

Po osvobození Čech se generál Patton vrátil do Spojených států amerických. V polovině června roku 1945 zažádal o odeslání na asijská bojiště. To bylo však zamítnuto.¹⁰⁸ Nakonec se ocitl počátkem července roku 1945 znovu v Evropě, kde se ujal staronové funkce velitele 3. armády a vojenského guvernéra Bavorska. Usídlil se v alpském městě Bad Tölz.¹⁰⁹ Do Československa se nadále rád vracel. V průběhu září 1945 navštívil města Horažďovice¹¹⁰, Planou u Mariánských Lázní a Plzeň. S generálem Harmonem se často bezstarostně toulali s loveckými puškami šumavskými lesy.¹¹¹

Nejvýznamnějším Pattonovým dnem v Československu byl 27. 7. 1945, kdy přistál s letadlem C-47 na letišti Bory v Plzni a dále pokračoval do Prahy. Ministru obrany armádnímu generálovi Ludvíku Svobodovi a náčelníkovi generálního štábu diviznímu generálovi Bohumilu Bočkovi udělil vysoké americké řády. Poté generála Pattona na Pražském hradě za přítomnosti předsedy vlády Zdeňka Fierlingera, státního tajemníka na ministerstvu zahraničních věcí Vlado Clementise a kancléře Jaromíra Smutného vyznamenal prezident Edvard Beneš řádem Bílého lva I. třídy a Československým válečným křížem 1939. Téhož dne však generál Patton odletěl zpět do Bad Tölzu.¹¹²

George Smith Patton nebyl jediný, kdo byl poctěn vyznamenáním. Zásahu na osvobození Čech měly i další osoby z Pattonovy 3. armády. Vysoké československé řády obdrželi také členové Pattonova doprovodu – velitel XII. sboru generál Ernest Harmon, náčelník operačního oddělení štábu 3. armády generál Halley Maddox, náčelník štábu XII. sboru plukovník Samuel William. Řády získali i pobočníci kapitáni Francis Graves a Milton Miller. Udělování vyznamenání je zachyceno na obrázku v příloze, viz Přílohu č. 8: Generál George Smith Patton v Československu.¹¹³

3. americká armáda byla proti nacistickému Německu za druhé světové války velmi úspěšná. I po těžkých bitvách měla výrazně menší ztráty než ostatní

¹⁰⁸ LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. ISBN 80-900297-4-4; s. 152.

¹⁰⁹ Tamtéž; s. 154.

¹¹⁰ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 114.

Generál George Smith Patton byl přivítán delegací Národního výboru v Horažďovicích a byl požádán o podpis do kroniky města Horažďovice.

¹¹¹ LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. ISBN 80-900297-4-4; s. 154.

¹¹² Tamtéž; s. 155.

¹¹³ Tamtéž; s. 155.

spojenecké armády. K tomuto faktu možná přispělo Pattonovo promýšlení vojenských operací a taktiky boje. Generál George Smith Patton totiž zdůrazňoval význam pečlivého výzkumu a udržování hlídek.¹¹⁴ Postup Patonovy 3. armády na Klatovsku líčí na základě dochovaných pramenů další kapitola.

3.3 Průběh osvobození v regionu

Město Železná Ruda se v současné době nachází blízko hranice České republiky s Německem. Toto město bylo za války součástí Sudet a vzhledem k jeho poloze se zde objevily první tanky americké 3. armády. Ty dorazily do města 1. 5. 1945 ve 3 hodiny a poté zamířily směrem ke Špičáku. Zanedlouho přijely další jednotky. Německý odpor nebyl. Poslední dubnový večer totiž zdejší vojáci německé posádky a příslušníci SS utekli do Hůrky. 2. 5. 1945 se vzdala Američanům německá posádka usídlená v Hůrce. 3. 5. 1945 měla již americká posádka v Železné Rudě kolem 2500 mužů. Americké vojsko postupovalo v prvních květnových dnech od Železné Rudy přes Hůrku k Zejbiši a Jesení.¹¹⁵

Dalším městem, které v současnosti leží blízko státní hranice, je Nýrsko. První americká děla byla v Nýrsku slyšet směrem od Skelné Hutě. 2. 5. 1945 se k Nýrsku od Železné Rudy blížily americké tanky, které se do města dostaly od Svaté Kateřiny Račím údolím. Cestu podnikly za podpory dělostřelby. V kronice města Nýrska je poznámka, že u bývalé brusírny byl zasažen pancéřovou pěstí jeden z amerických tanků. Počátkem května byl ve městě neustále ve znamení denních přestřelek mezi americkými vojáky a příslušníky SS. Vojska wehrmachtu se začala pomalu vzdávat. Vojáci odjížděli složit zbraně do Železnorudského průsmyku a do obce Svatá Kateřina.

Nýrskem a Janovicemi projížděly kolony německých oddílů. O Janovicích nad Úhlavou bude pojednáno. Nakonec boj vzdali i vojáci SS a Volksturm.¹¹⁶ 4. 5. 1945 síla německých jednotek natrvalo opadla. Po bojích zůstala ve městě

¹¹⁴ HUBÁČEK, M.: *Generál Patton*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-698-3; s. 49.

¹¹⁵ HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946; s. 148, 149.

¹¹⁶ SOKA Klatovy – Kronika města Nýrsko; s. 7–9.

ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

silná posádka amerického vojska. 6. 5. 1945 obsadil Nýrsko kpt. V. Zacharda se strážním oddílem.¹¹⁷ Občané Nýrska byli vděční za osvobození americkou armádou, a tak nechali zhotovit pamětní desku. O dva měsíce později, přesně 6. 7. 1945, se konala v Nýrsku slavnost odhalení pamětní desky americké armády. Na ní byl vytesán nápis: „*Našim osvoboditelům III. Armádě USA na věčnou paměť občanstvo!*“¹¹⁸

V pamětní knize města Hartmanice je také zmíněna americká dělostřelba, kterou bylo možné slyšet od začátku května. 5. 5. 1945 v 16 hodin pronikli Američané na Dobrou Vodu. Přes zámek Karlov se dostali za dvě hodiny do Hartmanic. Německý odpor byl brzy zlomen. Němci vztyčili na kostel bílý prapor. Příslušníci SS a další němečtí vojáci a četníci utekli do lesů směrem ke Chlumu. Kromě americké armády pobývala v Hartmanicích revoluční složka Niva.¹¹⁹

Kašperské Hory byly osvobozeny americkou armádou v neděli 6. 5. 1945 v 17 hodin. Část jednotek byla ubytována v budově měšťanské školy a v bývalé budově odborné školy dřevařské. Na výzvu starosty města Františka Teichta vyvěsili občané na znamení kapitulace na svých domech bílé vlajky. Větší část amerických jednotek z města odtáhla 20. 5. 1945. Ve městě zůstaly jenom hlídky v reálné škole. V této budově byl dříve Němci zřízen lazaret SS a toho času v něm bylo ubytováno přes 500 Němců.¹²⁰

Poslední válečné boje se na Šumavě odehrály 5. 5. 1945 v zákopech na Hamižné a kolem Zhůří. Vojáci 90. pěší divize podlehli ve Zhůří mylné domněnce, že obec je už obsazena jejich jednotkami. Viděli totiž na domech bílé prapory a na návsi svá vozidla. To však byla nastražená past německých vojáků. Při vstupu do této vesnice je překvapila náhlá střelba. O život tehdy přišlo 10 Američanů a 24 německých kadetů.¹²¹ V současné době již vesnice Zhůří neexistuje. Stejný osud postihl i několik dalších šumavských obcí. Nešťastnou

¹¹⁷ SOkA Klatovy – Kronika města Nýrsko; s. 11.

¹¹⁸ Tamtéž; s. 31.

¹¹⁹ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 39–41.

¹²⁰ SOkA Klatovy – Pamětní kniha města Kašperské Hory; s. 42.

¹²¹ BRŮCHOVÁ, T.; LINDNER, A.: *Identita versus integrita I. Spolužití Čechů, Němců a Židů v oblasti Šumavy a Českého lesa. / Identität versus Integrität I. Zusammenleben von Tschechen, Deutschen und Juden auf dem Gebiet des Böhmerwaldes und des Böhmisches Waldes.* 1. vyd. Plzeň: Herausgeber Grafia, 2007. ISBN 978-80-87046-12-8; s. 137.

Horská synagoga v Hartmanicích: Poslední dny války.

událost z konce druhé světové války dnes připomíná pomník věnovaný padlým americkým vojákům v místech zaniklé obce Zhůří.

V Janovicích nad Úhlavou se první dva tanky objevily v sobotu 5. 5. 1945 kolem 17. hodiny směrem od Běhařova. Občané je vítali pečivem, květinami, praporky. Následující den přijeli Američané od Nýrska. Americká posádka byla umístěna ve školní budově. Podle kroniky města Janovice nad Úhlavou poslední Američané odešli 1. 6. 1945 zásobeni jídlem od místních občanů. Američtí vojáci jsou v kronice popisováni jako velmi vstřícní a přátelští lidé. Podobné zápisy lze nalézt i v kronikách dalších osvobozených měst a obcí.¹²²

Dokladem přátelské povahy amerických vojáků jsou záznamy v pamětní knize obce Běšiny. Již před příjezdem Američanů převzal vedení obce revoluční výbor v čele s Františkem Jandou. Okamžitě došlo k vytvoření spojek mezi Čachrovem, Podolím, Úlohem, Neznašovem, Kolincem a Sušicí. Byly pověřeny osoby k střežení obce a rozděleny služby u telefonu. Lidé odstraňovali německé nápisy a připravovali státní vlajky. 5. 5. 1945 v 17 hodin se blížily tanky k Čachrovu a zanedlouho dorazily do Běšin. Tanky však pokračovaly směrem na Klatovy. Po půl hodině přijely další, které v obci zůstaly. Následující den se objevily nové transporty Američanů. Vojáci pobýli v obci asi deset dní.¹²³

V Klatovech byl 5. 5. 1945 ustaven národní výbor a vytvořeny Revoluční gardy. Za Hnutí za svobodu se jednání na radnici zúčastnil již výše zmiňovaný Jan Škarda, který tuto odbojovou skupinu založil v Klatovech v roce 1941. Dále se k jednání sešli zástupci za další čtyři odbojové skupiny; za Odboj mládeže Jan Šťovík, za Národní souručenství Otakar Zink, za Odboj vojáků a pracujícího lidu František Kalamer a za Nivu nadporučík V. Bayer.¹²⁴ Právě tito zástupci odbojových skupin zvolili členy revolučního výboru.

Lidé postupně strhávali německé nápisy, hákové kříže a orlice. Místo nich radostně vyvěšovali československé vlajky. Stav v květnových dnech v Klatovech zaznamenaly i noviny Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko. *„Klatovské náměstí toho odpoledne naplnilo se občanstvem, z domů vyvěšovány*

¹²² SOKA Klatovy – Kronika města Janovice nad Úhlavou; s. 542, 546–548, 554.

¹²³ SOKA Klatovy – Pamětní kniha obce Běšiny; s. 85–88.

¹²⁴ SOKA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 340.

byly československé prapory a očekáván napjatě příjezd Američanů jako prvních osvoboditelů českého západu."¹²⁵

Služebna klatovského gestapa pod vedením Heinricha Winkelhofera se rozpadla. Na náměstí začal shromážděný dav lidí zpívat československou hymnu. Před 16. hodinou se objevil džíp s bílou vlajkou a začalo dlouhé vyjednávání o kapitulaci. Než přijely první americké tanky, došlo k několika dosud nevyjasněným útokům wehrmachtu pod vedením majora Horna na české občany. Lidé umírali i pod palbou členů Volksturm z okna sídla NSDAP. Situace ve městě byla vypjatá až do posledních chvil.¹²⁶

Teprve po 21. hodině 5. 5. 1945 vjely na klatovské náměstí první americké tanky. Ještě pozdě večer dorazila do města 2. pěší divize.¹²⁷ Příjezd amerických vozidel a tanků do Klatov je zachycen na fotografiích, viz Přílohu č. 9: Osvobození města Klatovy. Následující den, 6. 5. 1945, pokračovala 2. pěší divize směrem na Přeštice a Plzeň. 8. 5. 1945 musela ještě zasáhnout hloubková letadla. Do Klatov totiž přijela silná německá kolona obrněných transportérů s pěti tanky. Právě nálety hloubkových letců německé vojáky odradily od boje a přinutily vzdát se Američanům.¹²⁸ Ve středu 9. 5. 1945 se konala na klatovském náměstí oslava vítězství a uzavření příměří.¹²⁹

V Klatovech zůstala americká posádka. 5. 5. 1945 se pořádala na náměstí přehlídka této posádky, amerického praporu pěchoty.¹³⁰ Američané se v Klatovech poměrně rychle zabydleli. Začali dokonce vydávat svůj časopis. „*Američtí vojáci vydávají svůj časopis The Twentieth Castle, který tiskne tiskárna Závod tiskařský a nakladatelský v Klatovech, časopis vychází čtrnáctidenně a jest zaslán též do Spojených států jako ukázka, jak žijí američtí vojáci v Československu.*“¹³¹ V pátek 23. 11. 1945 v 15 hodin se zorganizovalo

¹²⁵ *Pátý květen v Klatovech.* Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko, 5. 5. 1945, roč. I., č. 4, s. 2.

¹²⁶ ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945.* 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

¹²⁷ SOkA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 341.

¹²⁸ ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945.* 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

¹²⁹ SOkA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 342.

¹³⁰ Tamtéž; s. 345.

¹³¹ *V Klatovech je tištěn americký časopis.* Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže, 11. 8. 1945, roč. I., č. 2, s. 2.

na klatovském náměstí oficiální rozloučení s Američany. Následující den opustili město.¹³²

Klatovy projevíly vděčnost americké armádě zhotovením pamětní desky. Nápisy byly jak v českém, tak v anglickém jazyce. „*Dne 5. 5. 1945 byly Klatovy osvobozeny od německé nadvlády severoamerickými vojsky 3. armády G. S. Pattona. Na paměť budoucím, věnováno obcí Klatovy. – To future generations in Remembrance of the Liberation of Klatovy on 5th May 1945 from the German oppressors by General G. S. Patton's Third U. S. Army. This Plaque is presentent bis the town of Klatovy.*“ K odhalení této pamětní desky na klatovské radnici došlo v den amerického národního svátku, tedy 4. 7. 1946.¹³³ Slavnost je zaznamenána na fotografii, viz Přílohu č. 10: Odhalení pamětní desky v Klatovech.

7. 5. 1945 přijeli američtí vojáci z Klatov do Kolínce. Kolem 700 mužů na těžkých i lehkých tancích a džípech se ubytovalo ve školách i v soukromých bytech. Tentýž den posádka osvobodila Mlázovy.¹³⁴ O jeden den dříve se dostali Američané do Strážova. V 8 hodin ráno dorazila americká auta, během dopoledne ještě tanky. Centrem dění se stal místní hostinec, kde měli Američané i telefon. V pondělí 7. 5. 1945 americké vojsko Strážov opustilo.¹³⁵

Ve Švihově, v městě proslaveném vodním hradem, byla ještě před příjezdem Američanů odzbrojena německá posádka zbraněmi získanými 9. 4. 1945 při přepadení vlaku. O ilegální organizaci ve Švihově již bylo výše zmíněno. Ustavený národní revoluční výbor byl složen z 10 příslušníků podzemního hnutí a 14 přivolených osob. První americký tank přijel do města směrem od Mezihorí v neděli 6. 5. 1945 mezi 13. a 14. hodinou, viz Přílohu č. 11: 2. pěší divize ve Švihově dne 6. 5. 1945. Za ním se řítily další dva a od Malechova další. Počet není přesně známý. Američané během následujících dní prohledávali lesy, zda se v nich neskrývají němečtí vojáci. 22. 5. 1945 přibyla do Švihova ještě jedna americká posádka. Jednalo se o dělostřelecký tankový oddíl.¹³⁶

¹³² SOkA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 354.

¹³³ HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946; s. 162.

¹³⁴ Tamtéž; s. 159.

¹³⁵ Tamtéž; s. 158.

¹³⁶ SOkA Klatovy – Kronika města Švihov; s. 24, 25, 27, 50.

Velmi přesně je zaznamenán příjezd Američanů do města Chudenice nedaleko Švihova. Prvního amerického tanku se v Chudenicích dočkali v neděli 6. 5. 1945 v 11.50 hodin. Američané v Chudenicích jsou zaznamenáni na fotografii, viz Přílohu č. 12: 6. 5. 1945 v Chudenicích. Zanedlouho se dostavily další tři tanky, za nimi nákladní vozy s vojáky a asi 100 mužů pěchoty. Předchozí den se v Chudenicích ustavil národní revoluční výbor. Američané se zdrželi ve městě tři měsíce. 24. 7. 1945 v 7 hodin odjela americká posádka, která ve městě pobývala od května.¹³⁷

V kronice města Plánice je osvobození města americkým vojskem zaznamenáno velmi stručně. Podle uvedených údajů přijeli Američané do Plánice v neděli 6. 5. 1945 kolem 15. hodiny, viz Přílohu č. 13: 6. 5. 1945 v Plánici. Šlo o motorizovanou jednotku o síle asi jedné roty, tedy 100 mužů. Během odpoledne bylo náměstí pokryto americkými auty a tanky, které zanedlouho pokračovaly směrem na Nepomuk. Někteří vojáci zůstali na hlídce a ostatní odjeli. Více informací o osvobození nelze z kroniky získat.¹³⁸

Na Horách Matky Boží se objevili Američané 6. 5. 1945 ve 14 hodin. Po vzoru jiných obcí byl ustanoven národní výbor v čele s Jaroslavem Brůčkem. Německá posádka o 12 vojácích slíbila, že zachová klid. Následující den přijelo osobní auto s partyzány, aby odzbrojili všechny německé vojáky. Tyto zápisy jsou uvedeny v kronice obce Hory Matky Boží.¹³⁹ Podrobněji o osvobození Hor Matky Boží, o Američanech a o době krátce po osvobození vypráví pan Antonín Kopp.

„Tehdy už lidé pověsili na místní kostel československou vlajku. Byl začátek května. Jednou jsme se dověděli, že někdo viděl, jak jedou od Horního Staňkova tanky. Rychle jsme sundali československou vlajku. Báli jsme se, že jedou Němci. Utíkali jsme na Kalvárii. Tam jsme se schovali do lesa. Vzali jsme si s sebou batohy s jídlem na několik dní. Měli jsme z Němců strach. Zdátky jsme viděli tanky. Blížily se k nám. Byli jsme překvapení, když jsme viděli tanky

¹³⁷ SOkA Klatovy – Kronika města Chudenice; s. 61, 62, 68.

Členy národního revolučního výboru ustaveného 5. 5. 1945 byli předseda V. Sedláček, štáb. kap.; V. Kubec, stavitel; V. Šperl, děkan; Josef Mareš, ředitel školy v. v.; Bedřich Balák, hostinský; Josef Gabriel, obuvník; F. Borník, zedník; Petr Vojta, hokynář; Jan Pek, rolník; Josef Kaldec, rolnic. spr.; Karel Macán, kolař; Alois Žížka, obuvník; Jiří Dvořák, dělník Škod. záv.; V. Vrba, zemědělec; Václav Kubík, zemědělec; V. Vlk, vrch. čet. strážm. v. v.

¹³⁸ SOkA Klatovy – Kronika města Plánice; s. 292.

¹³⁹ Muzeum Hory Matky Boží – Kronika obce Hory Matky Boží; s. 45, 47.

s bílou hvězdou. Hned jsme věděli, že jedou Američané. Utíkali jsme zpátky do vsi a vítali jsme je. Mávali jsme na ně. Když Američané přijížděli, házeli z tanků čokolády a žvýkačky. Přijeli v neděli 6. 5. ve 14 hodin. ¹⁴⁰

Pamětník zdůrazňuje, jak se první američtí vojáci na nákladních autech lišili od těch, co přijeli zanedlouho po nich. *„První američtí vojáci přijížděli na nákladních autech. To byli vojáci přímo z fronty, záložní linie. Byli zaprášeni. Ti naši vsí pouze projeli. Za nimi se objevili další američtí vojáci, už čerstvě oblečení. Tato posádka Američanů ve vsi zůstala. Ostatní vojáci pokračovali osvobodit další vesnice po okolí. Posádka, která u nás zůstala, se rozmístila do jednotlivých stavení. Američané sundali tašky ze střechy a dali si tam zbraně. Rozmístili se na čtyři strany vesnice a drželi hlídky. Kdyby se tehdy objevili Němci, zaútočili by na ně.* ¹⁴¹

Dále pan Antonín Kopp hovoří o tom, co ho jako patnáctiletého hochu nejvíce zaujalo. *„Byli jsme malí kluci. Mně bylo 15 let. Zajímali nás džípy a tanky. Sedali jsme do džípů a prohlíželi jsme si je. Zkoušeli jsme nastartovat a popojíždět. Nevěděli jsme přesně, jak zařadit rychlost. Jak jsme sáhli na startér, džíp se rozjel. Vojáci byli většinou hodní. Vozili nás v džípu po vsi. Pustili nás i do tanku.* ¹⁴² Vojenská technika nebyla jedinou zajímavostí, která uvízla Antonínu Koppovi v paměti.

Ve vsi tehdy vzbudil rozruch hlavně černochoch. Člověk s tmavou pletí byl pro místní občany senzace. Pamětník uvádí, že právě tento voják se ocitl i na jejich zahradě. Byl dobrosrdečný a družný jako všichni ostatní američtí vojáci. *„Pro mě bylo zajímavým zážitkem setkání s černochem. To byl jeden z amerických vojáků. Seděl dokonce u nás na zahradě na lavičce. Často kouřil. Dával cigarety i ostatním ze vsi. I ostatní vojáci byli štedří. Rozdávali, co u sebe měli. Dorozumívali jsme se, jak jsme mohli. Rukama jsme naznačovali, co jsme jim chtěli říct. Anglicky nikdo od nás neuměl. Američané byli velmi přátelští. Navštěvovali i místní zábavy.* ¹⁴³

¹⁴⁰ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

Po osvobození Hor Matky Boží opadl u občanů největší strach z Němců. Nemilé překvapení způsobil rodině pana Antonína Koppa neznámý německý voják deset dní po osvobození obce. „*Pamatuju si, jak se krátce po osvobození objevil německý voják. Bylo to 16. 5. Svázeli jsme dřevo z Kalvárie. Voják měl v jedné ruce zbraň a v druhé bábovku. Musel ji dostat od někoho z vesnice. Po nás chtěl ještě chleba. Měl hlad. Bylo vidět, že je zoufalý. Utikal zpět do Německa jako ostatní Němci. Rodiče mu nakonec chleba dali. Měl zbraň. Všichni jsme se báli. Mohl nás zastřelit.*“¹⁴⁴ Tento zážitek byl pro pamětníka natolik silný, že dodnes nezapomněl přesné datum události.

Po osvobození obce Američany začali lidé z Hor Matky Boží vyhánět Němce. Válka v nich vzbudila odpor, nenávisť k Němcům. Německé vojáky donutili nasednout na nákladní vozy a poté je odvezli daleko za vesnici. Mnohdy na německé vojáky i fyzicky zaútočili. „*Po válce se začali z Hor Matky Boží vyvážet Němci. Spali v naší škole. Byli nakládáni na nákladní vozy a odvázeni směrem k Velharticím. Cítily jsme k Němcům odpor za to, co za války prováděli. Nedivili jsme se tomu, když je někdo zbil.*“¹⁴⁵

Po osvobození Hor Matky Boží postupují Američané do nedalekých Velhartic. Revoluční národní výbor byl ve Velharticích ustaven 6. 5. 1945. Téhož dne byla obec osvobozena od německé moci. I následující den nepřetržitě projížděly obcí tanky. Začalo se ihned s prohledáváním okolí. Docházelo k zatýkání Němců. 10. 5. 1945 se počet zajatých německých vojáků vyšplhal na číslo 300. Všichni byli ubytováni v místním dvoře, jak je zapsáno v kronice obce Velhartice.¹⁴⁶

Volání pražského rozhlasu 5. 5. 1945 bylo signálem i pro obyvatele Sušice, kteří se rozhodli zakročit proti Němcům. Na radnici v Sušici se sešli major Zdeněk Kruch, poručík Martin Milfort, štábní kapitán Antonín Pinkas se členy revolučního okresního a místního národního výboru Josefem Jiroutem, Vaškem, Bartizalem, Ferdinandem Prantlem a dalšími. Po krátké poradě bylo rozhodnuto

¹⁴⁴ Pamětník Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14. Vyprávění z neděle 19. 7. 2009. Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ SOkA Klatovy – Kronika obce Velhartice; s. 139, 164, 166.

Členy revolučního národního výboru ustaveného 6. 5. 1945 byli Antonín Rendl (předseda), Karel Lorenc, Jaromír Smolka, Vilém Hosnedl, Bohumil Mareš, Jan Vodák, Karel Šoš, Ladislav Hosnedl a Jaroslav Thuwald.

zavolat velitele četnictva Streibla a okresního hejtmana Klímu, kterým bylo sděleno, že revoluční národní výbor převezme moc nad městem a vyzve místní německou posádku, aby kapitulovala.¹⁴⁷ Průběh květnové revoluce v Sušici je zastížen na fotografiích, viz Přílohu č. 14: 6. 5. 1945 v Sušici.

Zprávu o převzetí moci oznámil německému hejtmanovi předseda Revolučního národního výboru Josef Jirout v hotelu Svatobor, kde bylo místní německé velitelství. Zároveň byl hejtman vyzván, aby se jeho posádka zdržela jakéhokoliv zasahování do průběhu revoluce. Německý hejtman musel kapitulovat. Předseda Místního národního výboru Vašek promluvil k občanům místním rozhlasem. Major Zdeněk Kruch vyzval všechny bývalé vojáky a dobrovolníky, aby se ihned přihlásili k praporu Národní stráže v místnostech okresní záložny, kde se konala prezentace. Okamžitě byly vyslány silné stráže k zajištění nádraží, pošty, okresního a finančního úřadu, skladů s vojenským materiálem mnohamilionové hodnoty a hlídky po městě a okolí.¹⁴⁸

Kvečeru 5. 5. 1945 odjela čtyřčlenná hlídka (poručík Červený, Šetelík, četník Šubert a řidič auta Prosser) navázat spojení s postupující americkou armádou. Po překonání mnohých nebezpečí se to podařilo. Ráno 6. 5. 1945 bylo provedeno pod osobním velením majora Zdeňka Krucha odzbrojení německé posádky. Poté byl osvobozen transport sovětských zajatců vedený esesmany Luhem na Dlouhou Ves. Po odzbrojení německé posádky přijel na nádraží v Sušici transport Schutzpolizei. Velitel transportu žádal vydat zajištěnou německou posádku se zbraněmi. Předseda Okresního národního výboru Josef Jirout a štábní kapitán Antonín Pinkas poslali veliteli transportu klamnou zprávu, že Američané jsou již na sušickém náměstí. Velitel lži uvěřil. Transport začal rychle pochodovat směrem z města. Tam byl žádán o složení zbraní. Tento rozkaz ale neuposlechl a pokračoval dále.¹⁴⁹

¹⁴⁷ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 107, 108.

SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 54, 55.

¹⁴⁸ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 108.

SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 55.

¹⁴⁹ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 108.

SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 55.

ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

6. 5. 1945 po 13. hodině vjely do Sušice tanky 4. obrněné divize v čele s generálem William A. Hoge. Po příjezdu prvního tanku na sušické náměstí následovalo nadšené vítání. Velitelství celé divize se usídlilo v sušickém gymnáziu. Dále američtí vojáci pokračovali směrem po hlavní silnici do Horažďovic. Rozloučení s americkou posádkou proběhlo 23. 11. 1945 v sušické sokolovně.¹⁵⁰ 4. 7. 1946 byla na budově sušického muzea umístěna pamětní deska: „*Na paměť osvobození města 4. pancéřovou divizí 3. americké armády 6. 5. 1945 – město Sušice.*“ Dodnes se pamětní deska nachází na budově Muzea Šumavy v Sušici, viz Přílohu č. 16: Odhalení pamětní desky v Sušici.

Na dění v Sušici v květnu roku 1945 si vzpomíná i občan Dobřšina a současně pamětník osvobození Dobřšina, pan Václav Krippel. „*Slyšel jsem, že do Sušice přijeli z Volšovské ulice ve směru na náměstí. Čekali zde odpor Němců, ale nebyl. Lidé jim ukázali, kde jsou. I v Sušici bylo hodně uprchlíků. Přespávali ve škole. Spousty zajatců vozili Američtí do ‚měšťanky‘ a tam je rozdělili. Obyčejné vojáky asi pustili domů, ale důstojníky zadrželi. Bylo potřeba zajistit hlídky. Byli tedy určeni lidé – Češi. Nosili bílé pásky. Ostatní je podle toho poznali a věděli, že drží hlídku. Tyto hlídky sloužily Místnímu národnímu výboru.*“¹⁵¹

Občané Dobřšina zpozorovali první tank s bílou hvězdou 6. 5. 1945 ve 13 hodin. Spěchali k silnici a máváním je vítali. Američané z tanků házeli cigarety, dětem čokoládu a cukrovinky. Za tanky jela pěchota na autech. Pattonova armáda projížděla kolem obce celé odpoledne. V Dobřšině zůstala jedna kolona vozidel motorových. U nádraží na lukách byli utábořeni vojáci – černoši – pěchota motorizovaná. Zpočátku se jich děti bály, ale pak k nim často běhaly. Dostávaly od nich čokoládu. Takto je v kronice obce Dobřšín¹⁵² zaznamenán příjezd Američanů do obce. Pamětník Václav Krippel si vzpomíná na další zajímavosti.

¹⁵⁰ HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947; s. 109.
SOKA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 55.

POKORNÝ, M.: *Město Sušice*. S. I.: S. n., 2006; s. 18.

¹⁵¹ Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobřšín č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

¹⁵² Obecní úřad Dobřšín – Kronika obce Dobřšín; s. 84.

„Amerikáni přijeli do Dobrušína v neděli 6. 5. 1945 ve 13 hodin. Byli to frontovní vojáci, zaprášení. Jely tanky, obrněné vozy, nákladní vozy, malé džípy. Vojáci nám házeli čokolády a žvýkačky. Byli jsme rádi. Všeho byl nedostatek. Jeli dál ve směru na Horažďovice. Část se jich umístila na nádraží v Sušici.“¹⁵³

Američtí vojáci, o kterých se zmiňuje Václav Krippel, si postavili u nádraží polní tábor. Ten je zachycen na dvou fotografiích, viz Přílohu č. 15: Polní tábor u nádraží v Sušici.

Dále pan Václav Krippel z Dobrušína vzpomíná na událost se třemi německými vojáky. Američané totiž prohledávali okolí a zajišťovali nepřátele. Byli rádi, když jim i místní občané dodali důvěryhodnou zprávu o jejich úkrytu.

„Vzpomínám si, jak na Hamru byli tři Němci. Přišli k Chmelenským u nádraží pro vodu. Chmelenský si to nenechal pro sebe. Pověděl to Američanům. Ti se je hned vypravili hledat. Pomáhaly jim ozbrojené hlídky složené z Čechů. Domácí hlídka je našly, zastřelily a pohřbily.“¹⁵⁴

Pamětník Václav Krippel hovoří o Američanech jako o lidech veselé povahy. Zdůrazňuje, že se rádi podělili o své zásoby jídla i s místními občany. Také vzpomíná, jak se mu líbilo jejich vojenské vybavení.

„Amerikáni byli hodní. Často jsme k nim chodili. Byli jsme malí kluci. Zajímali jsme se o jejich auta. Líbilo se nám jejich oblečení. Dávali nám hodně konzerv. Od nás často chtěli čerstvé maso. Taky si lovili ryby v řece. Tenkrát bylo v řece ještě hodně ryb. Někteří si je sami opekli, jiní si je nechali připravit od žen ze Sušice.“¹⁵⁵

Američtí vojáci navazovali rychle přátelské vztahy, a to nejen v Dobrušíně.

7. 5. 1945 se objevili američtí vojáci v Žichovicích. Důstojníci byli ubytováni přímo v jednotlivých domech, kde měli k dispozici samostatný pokoj. Američané na oplátku dávali potraviny, cigarety a jiné věci, kterých byl nedostatek. Žichovický zámek se dočasně stal ubytovnou pro ostatní americké vojáky. Někteří vojáci bydleli také ve stanech na louce za Nezdickým potokem v blízkosti zámku. Zanedlouho v té oblasti vyrostlo celé městečko stanů, zvaných „Áčka“, mezi nimiž byly zaparkovány džípy a nákladní automobily GMC

¹⁵³ Pamětník Václav Krippel, narozen 1934, Dobrušín č. p. 37. Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009. Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

(tzv. „džímsy“). Američtí vojáci Žichovice opustili v srpnu roku 1945.¹⁵⁶

7. 5. 1945 přijely první vozy americké armády do obce Budětice. Některé zůstaly, jiné pokračovaly směrem na Vlkonice a Hradešice. Vojákům byla nabízena vajíčka, chléb, máslo, moučníky. Ti odplatou dávali cigarety, čokoládu, pomeranče a různé konzervy. Američtí vojáci zůstali v Buděticích do 15. 5. 1945. Poté převzali ostrahu území vojáci československé zahraniční brigády z Anglie, jejichž velitelství sídlilo v Hradešicích. V obci zůstali vojáci až do 24. 8. 1945.¹⁵⁷

Na začátku května 1945 projíždělo Horažďovicemi ustupující německé dělostřelectvo a místní oddíl SS ubytovaný v klášteře. Posléze opustila město posádka wehrmachtu.¹⁵⁸ 5. 5. 1945 vystoupil na balkon radnice František Listopad a ohlásil občanům, že jako bývalý starosta se ujímá vedení města. Dále poručil, aby byly vyvěšeny československé vlajky. V neděli 6. 5. 1945 ve 14 hodin přijely od Rabí do města první tanky, viz Přílohu č. 17: 6. 5. 1945 v Horažďovicích. Asi třetina jela směrem k Blatné a ostatní k Velkému Boru.

Kolona amerických vojenských vozů tvořená tanky, menšími vozy s kulomety, malými osobními auty a pomocnými vozy (jeřáby, mosty, zásobovací vozy) byla dlouhá přibližně 20 km. Občané Horažďovic osvoboditele nadšeně vítali. Nabízeli jim jídlo i pití. Američtí vojáci jim darovali cigarety a čokoládu. Průjezd městem trval dvě hodiny. Ve městě zůstala část kolony, aby zajistila prchající německé vojáky a udržovala pořádek.¹⁵⁹ Na začátku Horažďovic byli Američané vítáni nápisem v anglickém i ruském jazyku: „*Děkujeme Vám za osvobození!*“ Toto uvítání pořídil továrník Gustav Bublík.¹⁶⁰

V kronice obce Malý Bor je doba osvobození zaznamenána velmi stručně. Malý Bor byl osvobozen americkou armádou v neděli 6. 5. 1945. Než armáda dorazila do Malého Boru, obsadila pozemky od silnice směrem ke Chrástu. Předchozí den byly po obci vyvěšeny uvítací prapory. U kovárny byla postavena

¹⁵⁶ RUDA, Z., Ing.: *Střípky z žichovické historie*. 1. vyd. Žichovice: Obecní úřad, 2002; s. 89, 90, 94.

¹⁵⁷ SMITKA, J.: *Dějiny Budětic, Vlkonic, Lipové Lhoty a Bohova*. 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2004; s. 48, 49.

¹⁵⁸ ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.

¹⁵⁹ SOKA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 98, 99.

¹⁶⁰ Tamtéž; s. 99.

slavobrána s nápisem: „*Vítáme americkou armádu!*“¹⁶¹ Ještě méně informací lze vyčíst z kroniky obce Pačejov. Vyskytuje se v ní jenom jedna strohá poznámka, že květnový převrat proběhl v obci poměrně klidně.¹⁶²

Do Svěradic se dostala americká armáda v neděli 6. 5. 1945 ve 14.30 hodin. V obci byla rozmístěna vojska: 37. tankový prapor, 22. oddíl polního dělostřelectva a 94. oddíl samohybného polního dělostřelectva. Mnoho občanů navázalo s Američany přátelské vztahy. Někteří udržovali kontakty dopisováním ještě mnoho let po válce. Američané darovali dětem čokolády, kompotované ananasy, pomeranče, slané i sladké burské oříšky. Často se zpívaly písně *Škoda lásky* a *Šáteček*.¹⁶³ V kronice obecné školy ve Svěradicích se dochovaly podpisy osvoboditelů (viz Přílohu č. 18: Podpisy osvoboditelů v kronice obecné školy ve Svěradicích na Horažďovicku).

Osvobození měst a obcí na Klatovsku probíhalo od prvních květnových dnů roku 1945. Nejdříve byla od německé nadvlády osvobozena místa, která ležela v Sudetech. Poté následovala oblast ve vnitrozemí Klatovska. Výše zmiňované obce jsou zvýrazněny v mapě okresu Klatovy, viz Přílohu č. 19: Mapa okresu Klatovy. Americká armáda se musela na mnohých místech potýkat s bojechtivými německými vojáky. Jinde před příjezdem prvních amerických vozidel již byly německé posádky odzbrojeny. K těmto případům docházelo v městech, kde se vytvořily silné revoluční národní výbory. Nadále se objevovala hloubková letadla, která nálety donucovala k ukončení bojů. Ve střetech s německými vojáky pomáhali i příslušníci jednotlivých odbojových skupin.

4. Poválečné období na Klatovsku

4.1 Poválečná obnova správy regionu

4. 5. 1945 členové protektorátní vlády v nepřítomnosti Karla Hermanna Franka, německého státního ministra v Protektorátě, připravili proklamaci. Předseda vlády a ministr vnitra Protektorátu Čechy a Morava Richard Bienert

¹⁶¹ SOkA Klatovy – Kronika obce Malý Bor; s. 100.

¹⁶² SOkA Klatovy – Kronika obce Pačejov; s. 168.

¹⁶³ SMITKA, J.: *50. výročí osvobození Svěradic US Army: 1945–1995*. S. 1.: s. n., 1995. Nestr.

v zastoupení nemocného prezidenta Emila Háchy v provolání prohlašoval, že Protektorát Čechy a Morava zaniká. Prozatímní funkci vlády vykonávala protektorátní vláda.¹⁶⁴ Němci se však nechtěli vzdát. Ke kapitulaci všech německých vojsk na českém území, jak bylo výše uvedeno, došlo až 10. 5. 1945. Válka ve světě však pokračovala. Významným dnem pro Československo byl 22. 5. 1945, kdy se z Londýna vrátil dr. Edvard Beneš.¹⁶⁵

Celé Československo bylo vyčerpané dlouho trvající válkou. Pomoc Američanů byla vítána. Československá vláda získala dopravní prostředky, různé nářadí, radiopřijímače, postele, tabákové výrobky, kuchyňské nádobí, psací stoly, židle a další spotřební zboží. Dále byly dodány zásoby pohonných hmot, které hojně využívalo i Klatovsko. Američtí vojáci spolupracovali i na opravách infrastruktury obcí, dokonce i při sezonních pracích.¹⁶⁶ Američané výrazně přispěli k obnovení hospodářského rozvoje celé země.

Během války byl klatovský region spravován mj. národními výbory¹⁶⁷. Avšak neexistovaly v každém městě a vesnici. Německá okupační správa je často záměrně ničila. V obcích, kde aktivně fungovaly, se těsně před osvobozením regionu změnily v revoluční národní výbory. V jejich rámci se vytvářely hospodářské, soudní, zásobovací a zdravotní sekce. Bezpečnostní a vojenské úkoly měly plnit ozbrojené útvary, například Národní milice, Národní stráž a Revoluční gardy. V době květnového povstání přebíraly politickou moc a zabezpečovaly realizaci revoluce. Po osvobození se národní výbory staly orgány státní moci a veřejné demokratické správy.

Na úřadech se okamžitě zahájilo úřadování pouze v českém jazyce.¹⁶⁸ Hospodářská činnost byla ochromena. Stále přetrvával přidělový systém potravin. Zemědělcům byly předepisovány dodávky. Lidé odstraňovali poslední německé písemné projevy, tedy návěstní tabule s nápisy, německé názvy na budovách atd.

¹⁶⁴ ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0812-5; s. 90.

Richard Bienert byl ve funkci předsedy vlády Protektorátu Čechy a Morava a současně ve funkci ministra vnitra Protektorátu Čechy a Morava v období od 19. 1. 1945 do 5. 5. 1945.

¹⁶⁵ Tamtéž; s. 106.

¹⁶⁶ ROUČKA, Z.: *Osvobození*. 2. vyd. Plzeň: Občanské fórum, 1990; s. 28.

¹⁶⁷ Kol. autorů: *Český antifášismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 255, 256.

¹⁶⁸ ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0812-5; s. 89.

Pojmenování v německém jazyce definitivně zmizela v souvislosti s odsunutými Němci. Došlo k obnově českého vyučování ve školách. Američané spolupracovali s místními národními výbory a jejich bezpečnostními složkami, aby byl v regionu udržen mír. České obyvatelstvo se postupně dostávalo i do bývalých Sudet.

Pohraniční oblasti trpěly nedostatkem pracovní síly. Regionální úřady vypracovávaly plány k odsunu německého obyvatelstva. Němci opouštěli buď dobrovolně, nebo s donucením své zemědělské usedlosti na Šumavě. Prázdna hospodářství zpočátku nelákala k osídlení. Málokdo z vnitrozemí Klatovska se rozhodl opustit dosavadní domov a málokdo toužil po životě v pohraničí. Někteří čeští občané i přes omezenou nabídku práce do pohraničí odcestovali. Později správa regionu přistoupila k radikálnímu dosídlování. Tím konečně pohraniční šumavská oblast znovu hospodářsky ožila.

V Nýrsku byly v průběhu května 1945 sestaveny celkem čtyři místní národní výbory. Ustavení Místního národního výboru nebyl jediný problém, který město mělo. Potíže působilo nové české obyvatelstvo, které se do Nýrska po květnové revoluci nastěhovalo. České rodiny se během krátké doby stěhovaly z jednoho německého bytu do druhého. Jejich záměrem nebylo najít nový domov, ale odcizit pro sebe něco z majetku po uprchlých, později odsunutých Němcích.¹⁶⁹

V Hartmanicích byla po osvobození utvořena uvnitř správy obce Místní správní komise v čele s předsedou továrníkem panem Urbánkem z Chlumu. Zanedlouho však převzal funkci kameník pan Borkovec z Dolního Krušce. Ve funkci setrval velmi krátce. Již v létě byl jmenován nový předseda Místní správní komise – Václav Zíbar, do té doby přednosta poštovního úřadu v Hartmanicích. V roce 1945 byly Hartmanice přelidněny. V obci bylo mnoho válečných uprchlíků a nových českých osídlenců. V českých školách bylo zahájeno vyučování v češtině. Po volbách 26. 5. 1946 byl ustaven Místní národní výbor, který měl 15 členů, z toho 6 komunistů, 6 národních socialistů, 2 sociální demokraté a 1 lidovec. Rada byla pětičlenná, z toho 2 komunisté, 2 národní socialisté a 1 sociální demokrat.¹⁷⁰

Nová česká správa se objevila v Kašperských Horách až 23. 5. 1945 v čele s Janem Bartizalem. Tehdy bylo město podle vypracovaného plánu obsazeno

¹⁶⁹ SOkA Klatovy – Kronika města Nýrsko; s. 12, 18, 21.

¹⁷⁰ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 41–43.

československou armádou. Ta se ubytovala v budově německé měšťanské školy na náměstí. Budova byla vyklizena až v srpnu roku 1945, aby mohlo být zahájeno vyučování. V polovině června roku 1945 se do města ještě vrátili vojáci americké armády, kteří obsadili budovu odborné školy. Ta sloužila za okupace jako úřední budova tzv. landrátu. 13. 7. 1945 byla z rozhodnutí Okresního národního výboru v Sušici jmenována Místní správní komise v Kašperských Horách. Opět se předsedou stal Jan Bartizal.¹⁷¹

V pohraniční oblasti se po druhé světové válce nacházelo mnoho menších vesnic. Některé postupem času zanikly, například obec Zhůří. Tato obec byla zlikvidována v souvislosti s odsunem Němců.¹⁷² Jiné šumavské obce přetrvaly dodnes. Jednou z nich je obec Srní. Ta se po květnovém osvobození dostala do stavu bezvládní. Německé úřady přestaly fungovat. Až 29. 5. 1945 se ujal správy obce pan Vitál, zásobování převzal pan Březina. Zanedlouho byla vesnice Srní přidělena pod agendu obce Horská Kvilda.¹⁷³

Okresní národní výbor v Klatovech byl ustaven 11. 5. 1945. Předsedou byl zvolen prof. Vratislav Čermák. 18. 5. 1945 dalo ministerstvo spravedlnosti povolení k obnově Krajského soudu v Klatovech. 6. 6. 1945 byl vytvořen Místní národní výbor složený z příslušníků čtyř politických stran, a to sociálních demokratů, národních socialistů, komunistů a lidovců. Každá strana delegovala 9 členů, takže výbor měl 36 členů. Předsedou byl zvolen Karel Mazanec. 26. 7. 1945 byli z města odvezeni poslední němečtí uprchlíci. 3. 11. 1945 navštívil Klatovy oficiálně generál Ernest Harmon.¹⁷⁴

Na podzim 1945 se v Klatovech objevil problém týkající se nedostatku paliva na zimu, především s jeho dopravou do města. Americká posádka pobývající ještě ve městě ochotně nabídla Místnímu národnímu výboru pomoc. *„V pondělí 22. t. m. vypravili Američané celou kolonu nákladních aut, aby navezli do města potřebné množství dříví. Touto pomocí klatovskému Místnímu národnímu výboru překonaly se tak zdárně obtíže vyskytující se při dopravě uhlí*

¹⁷¹ SOkA Klatovy – Pamětní kniha města Kašperské Hory; s. 43–46.

¹⁷² Horská synagoga v Hartmanicích: Vysídlení německého obyvatelstva.

¹⁷³ SOkA Klatovy – Kronika obce Srní; s. 41.

¹⁷⁴ SOkA Klatovy – Kronika města Klatovy; s. 343, 344, 346, 349, 353.

a dříví.¹⁷⁵ Tímto způsobem hodnotilo dobrý skutek amerických vojáků místní periodikum *Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže*. Spolupráce mezi Američany a místní správou se prohloubila.

Poměrně krátké zápisy k obnově obecní správy a situaci po květnovém povstání se objevují v pamětní knize obce Běšiny, v kronice města Švihov a v kronice města Chudenice. V květnu se v obci Běšiny ustanovil Místní národní výbor, který byl ještě do konce měsíce dvakrát rozšířen, v konečném stavu na 14 členů. 10. 10. 1945 byl vytvořen nový Místní národní výbor, v němž byli rovnoměrně zastoupeni členové čtyř politických stran, a to sociální demokraté, národní socialisté, komunisté a lidovci.¹⁷⁶ Ve Švihově byl Revoluční národní výbor vystřídán Místním národním výborem až v červenci 1945.¹⁷⁷ V Chudenicích byl Místní národní výbor ustaven 19. 6. 1945.¹⁷⁸

Již druhý den po osvobození Sušice, 7. 5. 1945 zasedal Okresní národní výbor a Místní národní výbor v Sušici. Zástupci jednotlivých odborů přednesli zprávy o dosavadní činnosti. Hlavním cílem bylo vyřešit zásobování okresu. Do věznice Okresního soudu v Klatovech bylo posláno 21 mužů a 4 ženy za trestné činy spáchané proti československým občanům za doby okupace. 13. 5. 1945 bylo zrušeno zatmění. 18. 5. 1945 přestaly platit protektorátní poštovní známky. Vyučování ve školách se redukovalo na denní povinné schůzky.¹⁷⁹

Potravin, paliva, oblečení, textil a další věci šlo stále nakupovat pouze na lístky a poukazy. 14. 5. 1945 se v novinách Místního národního výboru v Sušici s názvem *Zprávy Národního výboru* objevuje sdělení, že obyvatelstvu se povoluje volný pohyb v okruhu 6 km. Motorová vozidla se směli používat pouze pro účely zásobování.¹⁸⁰ 12. 7. 1945 se vrátily do oběhu mince československé měny, které byly za okupace vzaty z oběhu. Dále se Místní národní výbor zabýval

¹⁷⁵ *Američané pomáhají našemu městu*. *Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže*, 27. 10. 1945, roč. I., č. 13, s. 1.

¹⁷⁶ SOkA Klatovy – Pamětní kniha obce Běšiny; s. 91, 92.

¹⁷⁷ SOkA Klatovy – Kronika města Švihov; s. 64.

¹⁷⁸ SOkA Klatovy – Kronika města Chudenice; s. 67.

¹⁷⁹ SOkA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 57–59, 64.

¹⁸⁰ *Zprávy Národního výboru*. *Zprávy Národního výboru Sušice*, 14. 5. 1945, roč. I., č. 8, s. 1.

otázkou německého majetku. Veškeré německé věci měly být odevzdány k soupisu do 20. 5. 1945.¹⁸¹

Místní národní výbor v Horažďovicích byl aktivní od prvních dní svobody. Jeho předsedou se stal Václav Klik. 7. 5. 1945 vydal Místní národní výbor příkaz k vystěhování uprchlíků ze škol. Postupně byl ustaven soudní okres Horažďovice a jmenování příslušní funkcionáři. Po osvobození bylo město poctěno dvojí návštěvou. 16. 6. 1945 byl ohlášen příjezd prezidenta dr. Edvarda Beneše. Za další tři měsíce do města zavítal generál George Smith Patton. Na podzim 1945 se v Horažďovicích řešil problém shromažďování německého majetku. Bytové zařízení po Němcích bylo od 21. 10 1945 soustřeďováno po sýpkách.¹⁸²

Záznamy o poválečné době jsou detailněji zachyceny v kronikách větších měst, zatímco kroniky menších obcí víceméně postihují poválečnou správu a dobový stav velmi stručně. V kronice obce Pačejov je poválečná obecní správa poznamenána velmi stroze. Zápis se omezuje na zdůraznění role komunistické strany, která byla v obci aktivně činná od 16. 6. 1945.¹⁸³ V Dobršíně na Sušicku, jak lze vyčíst z kroniky obce Dobršín, se po osvobození okamžitě začalo s odstraňováním návěstních tabulí s německými nápisy. Místní národní výbor byl sestaven opět ze čtyř politických stran.¹⁸⁴ Tímto sdělením končí místní záznamy pro rok 1945.

Poválečné správy klatovského regionu se dotýkala i otázka německé menšiny. Tato problematika byla řešena již za druhé světové války z podnětu dr. Edvarda Beneše. Již od svého odchodu do ciziny v říjnu roku 1938 se zabýval tím, jak vyřešit národnostní problém, až skončí působnost mnichovského diktátu. Uvědomoval si, že bude třeba přesvědčit Angličany, Francouze, Američany, Rusy i Němce, že při zachování předmnichovského Československa bude nutné snížit

¹⁸¹ SOkA Klatovy – Kronika města Sušice; s. 66, 67.

¹⁸² SOkA Klatovy – Kronika města Horažďovice; s. 99, 104, 111, 112, 114, 121.

¹⁸³ SOkA Klatovy – Kronika obce Pačejov; s. 168.

¹⁸⁴ Obecní úřad Dobršín – Kronika obce Dobršín; s. 85.

počet jeho menšin. Zároveň bude nezbytné přesvědčit Čechy a Slováky, že i oni musí přinést oběti.¹⁸⁵

4.2 Odsun Němců z pohraniční části Klatovska

Po skončení války vládla v české společnosti protiněmecká nálada. Soužití Čechů a Němců se jevilo jako nemožné. Češi byli plní nenávisti k německému národu. Nikdo nedokázal vymazat z paměti hrůzy druhé světové války a zejména chování Němců k českému národu. Brzy po osvobození z německé nadvlády začali Češi pronásledovat a následně vyhánět německé obyvatelstvo z českého území. Toto se dělo na principu kolektivní viny. Brutálními útoky páchanými na německém obyvatelstvu se vyznačovalo období od května do srpna roku 1945. Šlo o tzv. divoký odsun.

Vyhánění Němců bylo chápáno jako odplata za kolaboraci s nacismem. Němci byli prohlášeni za nespolehlivé obyvatelstvo. Již v květnu roku 1945 obsadily pohraničí vojenské jednotky a začaly plnit svůj úkol. Pohraniční oblast měla být zbavena nepřátel. Neustále docházelo k zajišťování podezřelých osob a zabavování majetku.¹⁸⁶ Zaujatost proti Němcům se vystupňovala do ohromných rozměrů. Ve fázi divokého odsunu se nekompromisně a hrubě zacházelo s veškerým německým obyvatelstvem na českém území. Uvádí se, že z Československa bylo v této fázi vyhnáno přibližně 550 000 až 650 000 osob do Německa a přibližně 150 000 Němců do Rakouska.¹⁸⁷

Později v souvislosti s poválečnými úmluvami z Jalty¹⁸⁸ a s usneseními Postupimské konference postupně docházelo k organizovanému odsunu.

¹⁸⁵ BENEŠ, E.: *Odsun Němců z Československa: Výbor z pamětí, projevů a dokumentů 1940–1947*. 1. vyd. Praha: Dita, 1996. ISBN 80-95926-06-7; s. 18, 19.

¹⁸⁶ STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. 1. vyd. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2; s. 59–64.

¹⁸⁷ Tamtéž; s. 96.

¹⁸⁸ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 140.

Jaltská (krymská) konference byla konferencí tří velmocí. Konala se od 4. 2 do 12. 2. 1945 v Jaltě na Krymu za účasti J. V. Stalina, F. D. Roosevelta a W. S. Churchila. Na konferenci byla přijata dohoda o bezpodmínečné kapitulaci Německa. Dále byly přijaty základní principy poválečné politiky (Deklarace o osvobozené Evropě), dohoda o západních hranicích Polska, dohoda o vstupu SSSR do války proti Japonsku za 2 až 3 měsíce po skončení války v Evropě.

O problému německého obyvatelstva na českém území psaly i noviny Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže. „*Když jsme se Němců nezbavili v prvních revolučních dnech, bylo by bezmocné chtít je už zítra poslat všechny tam, odkud se sem kdysi vetřeli. O jejich odsunu je rozhodnuto a provedení je jen otázkou času. Dbejme však toho, aby odešli všichni, nevydávejme antifašistické legitimace nepřátelům států.*“¹⁸⁹ Již z tohoto úryvku ze srpna roku 1945 je patrné, jaký odstup panoval mezi Čechy a Němci.

Němci čekající na odsun byli omezováni ve svých svobodách. Většinou se nemohli volně pohybovat, sdružovat, používat veřejnou dopravu a navštěvovat kulturní zařízení, tedy divadla a kina. K jejich identifikaci sloužila bílá páska cca 10 cm přes levý rukáv s písmenem „N“.¹⁹⁰ Neuposlechnutí bylo stíháno a pokutováno. Před deportací musel každý Němec vyplnit přepravní lístek pro odsunované, viz Přílohu č. 20: Přepravní lístek pro odsunované. Tento lístek obsahoval sedm položek. Prvních šest tvořily základní identifikační údaje, tedy jméno a příjmení, věk, pohlaví, národnost, trvalé bydliště, zaměstnání. Do poslední kolonky měl člověk napsat, kam by si přál odejít.

Němci byli z Československa deportováni buď do sovětské okupační zóny, nebo do americké okupační zóny, zčásti i do Rakouska. Na území Československa byla zřízena zařízení pro technické provádění odsunu. Pro oblast Klatovska byla zřízena dvě odsunová střediska záložní, konkrétně v Klatovech a v Železné Rudě. Dále v regionu fungovalo sběrné středisko, sběrný tábor ve Staré Dlouhé Vsi u Sušice. Tato střediska jsou vyznačena v mapě znázorňující okres Klatovy, viz Přílohu č. 19: Mapa okresu Klatovy.

Na základě usnesení Postupimské konference¹⁹¹ přijala Spojenecká kontrolní rada v Berlíně 20. 11. 1945 plán pro odsun Němců z Československa. Odsun byl zahájen 25. 1. 1946 a skončen v podstatě 24. 10. 1946. Údaje o počtu

¹⁸⁹ *Transfer Němců*. Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže, 4. 8. 1945, roč. I., č. 1, s. 1.

¹⁹⁰ Horská synagoga v Hartmanicích: Vysídlení německého obyvatelstva.

¹⁹¹ Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988; s. 365.

Postupimská konference se konala od 17. 7. 1945 do 2. 8. 1945 v Cecilienhofu u Postupimi za účasti J. V. Stalina, H. S. H. Trumana a W. S. Churchila (po všeobecných volbách od 28. 7. 1945 W. S. Churchila nahradil C. R. Attle). Konference byla věnována především otázce budoucího uspořádání Německa. Na konferenci však byla stanovena i německo-polská hranice na Odře a Nise a rozhodnuto o odsunu Němců z Československa, Polska a Maďarska. Zasedání potvrdilo i usnesení Jaltské (krymské) konference.

odsunutých Němců se liší v závislosti na původu zdroje.¹⁹² Speciální šetření dospěla k závěru, že se odsun týkal asi 3 400 000 osob, z toho údajně 3 300 000 Němců v Sudetech.¹⁹³ Přesný počet osob není možné zjistit. Nedochovaly se totiž záznamy o počtu německých starousedlíků.

Na českém území směly zůstat jenom tři skupiny osob německého původu. Do plánovaného odsunu nebyli zahrnuti Němci žijící ve smíšených manželstvích. V Československu zůstávaly také osoby sloužící jako pracovní síla. Muselo však jít o specialisty ve svém oboru, jejichž práce se cenila. Třetí kategorii splňovali antifašisté. O těchto osobách se muselo všeobecně vědět, že za války aktivně vystupovaly proti Hitlerovi.¹⁹⁴ I přesto někteří Němci raději odcestovali.

Na Klatovsku bylo odsunuto nejvíce Němců ze tří pohraničních měst, a to z Nýrska, Kašperských Hor a Hartmanic. V Nýrsku byl od 11. 4. 1946 sepisován německý movitý majetek. Z obvodu místní četnické stanice bylo odsunuto celkem 4184 osob.¹⁹⁵ Z Kašperských Hor byli Němci odsunuti v osmi etapách podle vytvořeného seznamu.¹⁹⁶ Z Hartmanic byli do podzimu 1946 vystěhováni všichni Němci podléhající odsunu, a dokonce dobrovolně odešli i antifašisté.¹⁹⁷ Odsun Němců z Hartmanic je zachycen na fotografii, viz Přílohu č. 21. Tak se Hartmanice staly až na několik německých osob městem s českým obyvatelstvem. Odsunuti byli i němečtí obyvatelé z vesnic v okolí těchto měst.

V kronice města Nýrsko je zapsáno, že rok 1946 byl pro město historickým rokem. Nýrsko totiž po několika odsunech získalo český ráz. V Nýrsku zůstaly jenom osoby německé národnosti ze smíšených manželství

¹⁹² Horská synagoga v Hartmanicích: Vysídlení německého obyvatelstva.

Podle údajů zveřejněných v Horské synagoze v Hartmanicích bylo odsunuto 2 256 000 Němců, z toho asi dvě třetiny do americké okupační zóny a třetina do sovětské okupační zóny. Toto číslo je zřejmě zkreslené.

STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. 1. vyd. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2; s. 54, 55.

Československé údaje uvádí k začátku května 1945 asi 3 600 000. Objevuje se i počet 3 200 000 až 3 300 000. Německé zdroje zmiňují číslo 3 418 000 nebo 3 391 000 nebo 3 153 000.

¹⁹³ STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. 1. vyd. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2; s. 54, 55.

¹⁹⁴ BRŮCHOVÁ, T.; LINDNER, A.: *Identita versus integrita I. Spolužití Čechů, Němců a Židů v oblasti Šumavy a Českého lesa. / Identität versus Integrität I. Zusammenleben von Tschechen, Deutschen und Juden auf dem Gebiet des Böhmerwaldes und des Böhmisches Waldes*. 1. vyd. Plzeň: Herausgeber Grafia, 2007. ISBN 978-80-87046-12-8; s. 142.

¹⁹⁵ SOKA Klatovy – Kronika města Nýrsko; s. 63, 64.

¹⁹⁶ SOKA Klatovy – Pamětní kniha města Kašperské Hory; s. 46.

¹⁹⁷ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 46.

a několik antifašistů, kteří se aktivně účastnili boje proti nacismu.¹⁹⁸ Z Nýrska bylo provedeno dvanáct odsunů. V prvním odsunu byli odsunuti pouze Němci z Nýrska. Ostatní odsuny se realizovaly i z okolních obcí – Blata, Bystřice, Hadrava, Hodovice, Petrovice, Skelná Huť, Starý Laz, Úborsko. V odsunech Němců lze vysledovat i výjimky. Osmý odsun tvořili uprchlíci ze Slezska. K termínu jedenáctého odsunu Němců byla dodatečně přidána ještě další tři data v rozmezí následujících dvou měsíců.

Při prvním transferu bylo odsunuto 961 osob. Při druhém odsunu dne 13. 4. 1946 bylo shromážděno 450 Němců (z Bystřice 91, z Hodovic 199 a z Nýrska 160) Třetí odsun dne 4. 5. 1946 pojal 492 lidí (z obce Blata 28, z Bystřice 72, z Hodovic 76, z Nýrska 182, z Petrovic 41, ze Skelné Hutě 60, ze Starého Lazu 30 a z Úborska 3). Čtvrtým odsunem ze dne 18. 5. 1946 z Nýrska a okolí odcestovalo 488 osob (z Bystřice 40, z Hadravy 60, z Hodovic 57, z Nýrska 211, z Petrovic 21, ze Skelné Hutě 75 a ze Starého Lazu 24). Dne 29. 5. 1946 se uskutečnil pátý transfer 148 Němců (z Bystřice 19, z Nýrska 33, ze Skelné Hutě 81 a ze Starého Lazu 15).¹⁹⁹

Šestý odsun byl vykonán od 18. 6. do 20. 6. 1946, kdy muselo pohraniční území kolem Nýrska opustit 252 Němců (z obce Blata 13, z Hadravy 2, z Hodovic 58, z Nýrska 171, z Petrovic 3 a z Úborska 5). Při sedmém transferu dne 26. 7. 1946 muselo odcestovat 470 lidí (z Bystřice 71, z Hodovic 17, z Nýrska 350, ze Skelné Hutě 21, ze Starého Lazu 4 a z Úborska 7). Osmý odsun provedený dne 8. 8. 1946 tvořili uprchlíci ze Slezska (z Bystřice 215, z Hadravy 2, z Hodovic 8, z Nýrska 78 a ze Skelné Hutě 12). Tento transport byl vypraven z Nýrska do sovětského okupačního pásma v Německu. Při devátém odsunu ve dne 15. 8. 1946 bylo shromážděno 72 Němců (z Nýrska 67 a z Úborska 5).²⁰⁰

O dva dny později, tedy 17. 8. 1946, se realizoval desátý odsun 65 Němců (z Hadravy 11, z Hodovic 3, z Nýrska 35 a ze Skelné Hutě 16). Jedenáctý odsun 210 osob byl naplánován na 30. 8. 1946 (z Hadravy 40, z Nýrska 164, z Petrovic 5 a ze Skelné Hutě 1). K tomuto transportu bylo dodáno 1. 9. 1946 celkem 21 Němců (ze Skelné Hutě 13 a ze Starého Lazu 8). Mimořádně bylo odsunuto

¹⁹⁸ SOkA Klatovy – Kronika města Nýrska; s. 53.

¹⁹⁹ Tamtéž; s. 62.

²⁰⁰ Tamtéž; s. 62.

ještě 5 Němců z Petrovic dne 23. 9. 1946 a 11 Němců z Nýrska dne 24. 10. 1946.²⁰¹ Poslední odsun, dvanáctý, se uskutečnil za velmi nepříznivého počasí dne 10. 11. 1946, kdy bylo odvezeno 224 osob (z obce Blata 31, z Bystřice 6, z Hadravy 6, z Hodovic 22, z Nýrska 157 a z Petrovic 2).²⁰²

S odsunem Němců z Kašperských Hor se začalo 15. 4. 1946, kdy bylo odsunuto do sběrného tábora ve Staré Dlouhé Vsi u Sušice 313 Němců. 3. 5. 1946 se uskutečnil druhý odsun. Třetí byl proveden 13. 5. 1946. Čtvrtá skupina byla odsunuta 29. 5. 1946. Další dva odsuny byly provedeny v měsíci červnu, konkrétně 5. 6. 1946 a 27. 6. 1946. Předposlední skupina se odstěhovala 10. 7. 1946. Při posledním, osmém, transferu bylo odsunuto 46 Němců.²⁰³

Odsun Němců se prováděl podle určitých pravidel. Němci byli dopředu uvědomeni oběžníkem. Na příslušný den si měli připravit své oblečení do dřevěných kufrů, beden nebo menších příručních zavazadel. Při prvních odsunech si směli vzít i nějaké potraviny. Zavazadlo jedné osoby však muselo vážit maximálně 30 kg vyjma potravin. Zanedlouho byla tato váha zvýšena na 50 kg. V posledních transportech si Němci odváželi zavazadla dokonce o 70 kg.²⁰⁴ Němci však nesměli odvážet zlato, šperky, devizy a drahé kovy. Před každým transportem se museli shromáždit před školou na náměstí. Poté byly uvnitř školy provedeny prohlídky zavazadel.²⁰⁵

S odsunem souvisely i zásahy do majetku osob německé národnosti. Tato záležitost byla právně ošetřena, a to Dekrety prezidenta republiky. Jednalo se o národní správu a následné konfiskace podle dekretů č. 5/1945 Sb., 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. Tyto dekrety se současně vztahovaly i na maďarskou menšinu. Německý majetek zasáhly i dekrety znárodnovací č. 100–103/1945 Sb. Dekrety však byly především v poválečném období mnohdy zneužity na případy, na které se vztahovat neměly. Konfiskace souvisely i s přidělováním půdy. Tuto oblast řešil dekret č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy.²⁰⁶ Problematika Dekretů Edvarda Beneše je dodnes živá.

²⁰¹ SOkA Klatovy – Kronika města Nýrsko; s. 62.

²⁰² Tamtéž; s. 63.

²⁰³ SOkA Klatovy – Pamětní kniha města Kašperské Hory; s. 47.

²⁰⁴ Tamtéž; s. 47.

²⁰⁵ Tamtéž; s. 48.

²⁰⁶ KUKLÍK, J. Dekrety prezidenta republiky ve vztahu k německé a maďarské menšině. In FAJMON, H., HLOUŠKOVÁ, K. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník*

Pohraniční oblast příliš nelákala. Nejčastěji jmenovanými argumenty byly nepříznivé podnebí a omezená nabídka práce. Postupně docházelo i k přidělování německých podniků. Na základě dekretu prezidenta č. 108/1945 byly konfiskovány a určeny k přidělu německé živnostenské podniky z Hartmanic.²⁰⁷ Lidé odcházeli na vylidněná místa z různých důvodů. Někteří šli za vidinou nového života a domova; jiní za prací. Mezi českým obyvatelstvem se našli i jedinci, kteří opuštěné šumavské domy rabovali.

Podle záznamů v některých kronikách je možné zjistit, zda tehdy lidé odcházeli do pohraniční oblasti. Zápisy se objevují v kronice obce Velhartice, v kronice města Janovice nad Úhlavou a v pamětní knize města Kašperské Hory. V průběhu roku 1945 a roku 1946 se z Velhartic vystěhovalo do pohraničí 43 rodin.²⁰⁸ Do blízkého pohraničí kolem Nýrska odešli z Janovic nad Úhlavou dva majitelé zemědělských usedlostí.²⁰⁹ Do města Kašperské Hory přišli Češi, kteří začali pracovat v místních průmyslových závodech nebo se ujímali živností po Němcích.²¹⁰ V Hartmanicích bylo osídleno několik zemědělských usedlostí, dva hostince, dvě truhlářství, kovářství, pekařství, obuvnictví, holičství, krejčovství a koloniální obchod.²¹¹

Po odsunutém německém obyvatelstvu zbyly na Šumavě stovky vylidněných obcí. Celá pohraniční oblast trpěla nedostatkem pracovních sil, zejména v zemědělství a lesnictví. Nedostatek pracovních sil se kompenzoval studentskými brigádami a poté dosídlováním. Oslovení reemigrantů – volyňských Čechů a Slováků z Rumunska, Maďarska a Jugoslávie – však nepřineslo žádoucí výsledek.²¹² Začalo se tedy s osídlováním. V dubnu roku 1946 se k této problematice vyjádřily noviny Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko

k 60. výročí ukončení II. světové války. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2005, s. 54–56.

²⁰⁷ Horská synagoga v Hartmanicích: Dosídlování Šumavy.

²⁰⁸ SOkA Klatovy – Kronika obce Velhartice; s. 167.

²⁰⁹ SOkA Klatovy – Kronika města Janovice nad Úhlavou; s. 555.

²¹⁰ SOkA Klatovy – Pamětní kniha města Kašperské Hory; s. 45.

²¹¹ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 42.

²¹² BRŮCHOVÁ, T.; LINDNER, A.: *Identita versus integrita I. Spolužití Čechů, Němců a Židů v oblasti Šumavy a Českého lesa. / Identität versus Integrität I. Zusammenleben von Tschechen, Deutschen und Juden auf dem Gebiet des Böhmerwaldes und des Böhmisches Waldes.* 1. vyd. Plzeň: Herausgeber Grafia, 2007. ISBN 978-80-87046-12-8; s. 146.

Horská synagoga v Hartmanicích: Dosídlování Šumavy.

a Sušicko takto: „*Osídlování v pohraničí klatovského okresu je již zhruba skončeno a zbývá kolem 45 usedlostí.*“²¹³ Proces dosídlování probíhal na klatovském okresu poměrně rychle.

V Hartmanicích byl nedostatek pracovních sil v zemědělství a lesnictví nejdříve řešen již zmíněnými studentskými brigádami. Poté byli do opuštěných usedlostí usazováni Slováci a po jejich odchodu na Slovensko nastoupili reemigranti. Několik Němců, tzv. specialistů, bylo ponecháno na práce v polesí Prášily a na Horské Kvildě. Několik německých osob pracovalo ve sklárnách v Klášterském Mlýně a v Anníně. Na zemědělské práce byli posláni dělníci z Bulharska. V průběhu roku 1946 bylo přiděleno novým osídlencům množství usedlostí na Hartmanicku. Opuštěné zůstávaly jenom objekty na Dobré Vodě. Ty byly později opraveny pro rekreační účely.²¹⁴

Odsun německého obyvatelstva z Československa, jehož plán se zrodil v kruzích českého nekomunistického odboje, znamenal uplatnění principu kolektivní viny na německé etnikum a postihl spolu s viníky i nevinné. Neobešel se také, zejména ve fázi divokého odsunu, bez násilí a zločinů. Nadto přinesl velké hospodářské a kulturní ztráty pohraničnímu území. Z Klatovska byla odsunuta naprostá většina německých obyvatel.

²¹³ *Osídlování v pohraničí klatovského okresu*. Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko, 12. 4. 1946, roč. II., č. 2, s. 1.

²¹⁴ Městský úřad Hartmanice – Pamětní kniha města Hartmanice; s. 46–48.

5. Závěr

Klatovsko je dodnes příhraničním regionem. Vzhledem k této geografické poloze se v době německé okupace odlišně vyvíjela vnitrozemská a pohraniční oblast. Velikost sledovaného území se po mnichovském diktátu v září roku 1938 výrazně zmenšila. Pohraniční oblast se stala součástí Německé říše, a tak bylo vnitrozemí a pohraničí Klatovska spravováno odlišným způsobem. Zbytek území Klatovska po odtržení Sudet spadl pod správu Protektorátu Čechy a Morava. Ten byl pod stálým dohledem říšskoněmeckých orgánů. Až květen roku 1945 tuto situaci změnil. Po osvobození americkou armádou a zrušení Protektorátu Čechy a Morava se rozloha Klatovska opět zvětšila a celá oblast přešla pod novou československou správu.

Za doby německé okupace zemřelo v tomto regionu mnoho osob židovského, ale i českého původu. Oběti na lidských životech mělo na svědomí především gestapo, které od počátku války sídlilo v Klatovech. Jeho vinou umírali lidé na mimořádném popravišti v obci Luby. Otřesným jevem doby nesvobody byla genocida židovského obyvatelstva. Početná židovská komunita žijící především v Klatovech, Sušici, Hartmanicích a Horažďovicích byla nacisty zavražděna. Veškerý židovský majetek byl zabrán. V roce 1942 byly z Klatov vypraveny dva transporty s Židy, první označený Cd a druhý Ce. V závěru druhé světové války bylo nesmyslné vraždění Židů na Klatovsku dovršeno tzv. transporty smrti.

Ani odbojové hnutí neuniklo zájmu gestapa. Osoby činné v odbojových skupinách často za svou aktivitu zaplatily životem. V posledním válečném období působily na Klatovsku skupiny Lidice, Odboj československé mládeže, Nejvyšší rada vojáků a pracujících lidu, Hnutí za svobodu, Niva a Jindra. V regionu se objevily i dva ozbrojené oddíly partyzánských skupin. Odboj proti německé moci se projevoval zejména plánováním sabotáží, rozšiřováním ilegálních tiskovin a poslechem zahraničních rozhlasových stanic. Konec druhé světové války byl ve znamení bídy a hmotného nedostatku. Lidé neměli dostatek potravin, oblečení, příkrývek a dalších potřebných věcí. V nedostatku přebývali i vojáci. V jednotlivých obcích byl proto prováděn sběr oblečení pro vojáky.

Blížící se konec dlouholeté války předznamenávali i němečtí vojáci prchající přes Klatovsko zpět do Německa. Mnohdy se stávali terčem hloubkových letců, kteří se od ledna roku 1945 objevovali nad celým územím Klatovska. Hloubková letadla střežila dopravu jak na železnici, tak i na silnici. S postupem amerických pozemních jednotek k hranicím okupovaného československého území se letadla stahovala více do vnitrozemí Klatovska. Na mezinárodním politickém poli byl demarkační linií přesně vymezen prostor působnosti amerických vojsk. Na základě této dohody bylo v prvním květnovém týdnu roku 1945 postupně osvobozeno pohraničí i vnitrozemí Klatovska americkou 3. armádou pod velením generála George Smithe Pattona.

Po osvobození oblasti jednotkami americké armády se začala v jednotlivých obcích obnovovat místní správa. Z pohraniční části Klatovska bylo odsunuto německé obyvatelstvo. Ve fázi divokého odsunu šlo o násilné vyhánění lidí. Později, v souvislosti s poválečnými úmluvami z Jalty a usneseními Postupimské konference, došlo k organizovanému odsunu Němců. Na Klatovsku bylo nejvíce Němců odsunuto z Nýrska, Kašperských Hor a Hartmanic. Vylidněné obce nelákaly k osídlení. Pohraniční oblast dlouho strádala absencí pracovních sil, především v zemědělství a lesnictví. Problém bylo nutné řešit osídlováním. V důsledku toho prázdná hospodářství znovu ožila.

Při tvorbě této práce jsem využila zejména archivních pramenů, dobového tisku a vyprávění pamětníků. Podle záznamů v kronikách a pamětních knihách jednotlivých obcí jsem se pokusila zachytit nejen období druhé světové války, ale i poválečnou dobu. Historické události jsem popsala také díky zprávám v dobovém tisku. Velmi cenná jsou i vyprávění, která jsem získala při rozhovoru s pamětníky. Kapitoly věnující se genocidě židovského obyvatelstva, průběhu osvobození v regionu a poválečnému období jsem doplnila dochovanými materiály uloženými v Horské synagoze v Hartmanicích. Dále jsem využila i regionální a celostátní literatury.

Tato diplomová práce by mohla sloužit ke vzdělávacím potřebám. Podle mého názoru by ji mohli využít pedagogové působící na základních i středních školách v regionu Klatovy při hodinách dějepisu nebo občanské výchovy, respektive výchovy k občanství. Práce by mohla zaujmout osoby z řad

veřejnosti zajímaví se o historii obecně nebo zaměřující se na druhou světovou válku a poválečné období.

Summary

The region of Klatovy is the frontier region to this day. The inland part and in the border part of this region had other administration during German's occupation of Czechoslovakia. The surface of this region made smaller after the Munich diktat. The border part was a part of Empire Germany and so on the inland part and in the border part had other administration. Only small part was a part of Protectorate of Bohemia and Moravia. It was administered by Germany. The situation changed in May 1945. Protectorate of Bohemia and Moravia was deleted. The region of Klatovy was liberated territory. The inland part and in the border part of region were administrated by Czechoslovakia.

Many Jews and Czechs from this region died during occupation of Czechoslovakia. It was terrible work of Gestapo. It resided in Klatovy from the start of the Second World War. Many people were executed in Luby. The final solution of Jews was one of the most infamous phenomena of the occupation of Czechoslovakia. Nazis killed many Jews from Klatovy, Sušice, Hartmanice and Horažďovice. Jewish belongings were confiscated. Two transports of Jews left Klatovy in 1942. The first was named Cd and the second was named Ce. So-called transports of death in this region accomplished killing of Jews in the end of the Second World War.

Gestapo paid attention to activities of rebellious groups. Gestapo was guilty of death many people from rebellious groups. Groups named Lidice, Odboj československé mládeže, Nejvyšší rada vojáků a pracujícího lidu, Hnutí za svobodu, Niva and Jindra operated in this region prior to the end of the Second World War. Two guerilla detachments acted in this region. People from these groups practiced sabotages and they distributed underground press and they listened to foreign broadcasting stations. The abject misery was at the end of the Second World War. It was period of food-shortage and shortage of goods and clothes and other things. The collection of clothes for soldiers was implemented in several villages and towns.

It drew to close the Second World War. German soldiers ran through a region back to Germany. Sky hogs shot them many times. Sky hogs had been flying over the region as of January 1945. They had to deny the area, above all

railway transport and road transport. American ground forces had gone to state border and sky hogs had flown over the inland of region many times. The area for liberating activities of American army was delimited by means of the demarcation line. The inland part and in the border part of this region were liberated by General George Smith Patton's Third American army in the first week in May 1945.

After American army had liberated this region, the restoration of administration began in villages and towns. The Germans were transferred from the border part of this region. People were expelled during the violent transfer. The transfer of Germans was planned after Jalta agreement and Potsdam agreement. The most Germans from this region were transferred from Nýrsko, Kašperské Hory and Hartmanice. People didn't move to depopulated villages and towns in the border of this region. It was not enough labour force above all in agriculture and in forestry in the border part of this region. The settlement fixed this problem. So granges came back to life.

I applied archival sources, contemporary newspapers and statements of witnesses for my thesis. I tried to describe the wartime and post-war period through notes in chronicles. I applied news in contemporary newspapers too. Statements of witnesses are very important for this thesis. I disclosed information from Horská synagoga in Hartmanice. It was information about final solution of Jews and the liberation of the region and post-war period. I utilized interesting information from regional literature and national literature too.

My thesis might have become a source of information for educational field. My thesis is a source of information for teachers in my opinion. Teachers teaching at basic schools and at high schools in the region of Klatovy could use information in my thesis during lesson in history and lesson in civics. My thesis could be interesting for people loving history especially the Second World War and post-war period.

Seznam použitých pramenů a literatury

Kroniky a pamětní knihy:

- Kronika města Horažďovice (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Chudenice (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Janovice nad Úhlavou (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Klatovy (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Nýrsko (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Plánice (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika města Sušice (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní; <<http://www.kronikasusice.sumavanet.eu/>>)
- Kronika města Švihov (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika obce Dobruška (Obecní úřad Dobruška)
- Kronika obce Hory Matky Boží (Muzeum Hory Matky Boží)
- Kronika obce Malý Bor (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika obce Pačejov (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika obce Srní (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Kronika obce Velhartice (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Pamětní kniha města Hartmanice – okres Sušice – díl I. (Městský úřad

Hartmanice)

- Pamětní kniha města Kašperské Hory (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)
- Pamětní kniha obce Běšiny (Státní okresní archiv Klatovy – fondy samosprávy obecní)

Dobová periodika:

- *Američané pomáhají našemu městu.* Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže, 27. 10. 1945, roč. I., č. 13, s. 1.
- *Česká politika a Židé.* Sušické listy, 16. 2. 1940, roč. XXIII., č. 7, s. 1.
- *K zavedení odběrných lístků na potraviny.* Sušické listy, 6. 10. 1939, roč. XXII., č. 40, s. 1, 2.
- *Osídlování v pohraničí klatovského okresu.* Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko, 12. 4. 1946, roč. II., č. 2, s. 1.
- *Pátý květen v Klatovech.* Svobodné Pošumaví – Týdeník Československé strany národně socialistické pro Domažlicko, Horšovskotýnsko, Klatovsko a Sušicko, 5. 5. 1945, roč. I., č. 4, s. 2.
- *Transfer Němců.* Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže, 4. 8. 1945., roč. I., č. 1, s. 1.
- *V Klatovech je tištěn americký časopis.* Mladé Klatovsko – Týdeník pošumavské mládeže, 11. 8. 1945, roč. I., č. 2, s. 2.
- *Vyhláška.* Sušické listy, 22. 9. 1939, roč. XXII., č. 38, s. 1, 2.
- *Zákaz poslechu zahraničních stanic v Protektorátu Čechy a Morava.* Sušické listy, 22. 9. 1939, roč. XXII., č. 38, s. 2.
- *Zbavujeme se Židů.* Sušické listy, 3. 5. 1940, roč. XXIII., č. 18, s. 1.
- *Zprávy Národního výboru.* Zprávy Národního výboru Sušice, 14. 5. 1945, roč. I., č. 8, s. 1.

Další prameny:

- Horská synagoga v Hartmanicích: Hartmaničtí Židé obětí holocaustu.
- Horská synagoga v Hartmanicích – Složka: Dokumenty z pochodu smrti židovských žen, který vedl z koncentračního tábora Helmbrechtsu do Volar.
- Horská synagoga v Hartmanicích: Poslední dny války.
- Horská synagoga v Hartmanicích: Vysídlení německého obyvatelstva.
- Horská synagoga v Hartmanicích: Dosídlování Šumavy.

Pamětníci:

- Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží, č. p. 14 (Vyprávění z neděle 19. 7. 2009, místo: Hory Matky Boží č. p. 14)
- Václav Krippel, narozen 1934, Dobruška č. p. 37 (Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009, místo: Obecní úřad Dobruška)

Sborníky:

- WASKA, K. Americká armáda v západních Čechách. In WASKA, K.; BYSTRICKÝ, V.: *Americká armáda 1945: osvobození západních Čech ve fotografiích a dokumentech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. 88 s.
- KUKLÍK, J. Dekrety prezidenta republiky ve vztahu k německé a maďarské menšině. In FAJMON, H., HLOUŠKOVÁ, K. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2005. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

Regionální literatura:

- BRŮCHOVÁ, T.; LINDNER, A.: *Identita versus integrita I. Spolužití Čechů, Němců a Židů v oblasti Šumavy a Českého lesa. / Identität versus Integrität I. Zusammenleben von Tschechen, Deutschen und Juden*

- auf dem Gebiet des Böhmerwaldes und des Böhmischem Waldes*. 1. vyd. Plzeň: Herausgeber Grafia, 2007. 192 s. ISBN 978-80-87046-12-8.
- HALLA, V.: *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947. 121 s.
 - HRDLIČKA, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička, 1946. 167 s.
 - JIRÁK, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.
 - Kol. autorů: *Klatovsko v protifašistickém zápase*. 1. vyd. Západočeské nakladatelství, 1989. 88 s.
 - KŘÍŽ, M.: *Klatovy – město v proměnách času V*. 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2004. 68 s.
 - POKORNÝ, M.: *Město Sušice*. S. l.: S. n., 2006. 99 s.
 - REBSTÖCK, R.: *Sušice 1938–1945: okupace a osvobození*. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstöck, 2005. 47 s. ISBN 80-85301-98-9.
 - REBSTÖCK, R.: *Sušice objektivem 20. století*. 1. vyd. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstöck, 2003. 95 s. ISBN 80-85301-88-1.
 - ROUČKA, Z.: *Američané a západní Čechy 1945*. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2000. Nestr. ISBN 80-238-5081-4.
 - ROUČKA, Z.: *Osvobození*. 2. vyd. Plzeň: Občanské fórum, 1990. 28 s.
 - RUDA, Z., Ing.: *Střípky z žichovické historie*. 1. vyd. Žichovice: Obecní úřad, 2002. 110 s.
 - SMETANOVÁ, H.; FISCHL, J.: *Židé v Horažďovicích. Kořeny rodu Fischlů*. Horažďovice: Město Horažďovice, 2008. 68 s.
 - SMITKA, J.: *Dějiny Budětic, Vlkonic, Lipové Lhoty a Bohova*. 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2004. 157 s.
 - SMITKA, J.: *50. výročí osvobození Svěradic US Army: 1945–1995*. S. l.: s. n., 1995. Nestr.
 - *Strašín: 1254–2004: ze starobyklých končin Šumavy*. Strašín: Obecní úřad, 2004. 68s.
 - STŘELEČEK, J.: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*. 1. vyd. Klatovy: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1985. 260 s.

- *Sušice 6. 5. 1945*. Sušice: Profolk Sušice, 1990. Nestr.
- ŠIMON, E.: *Horažďovice: Proměny města 1292–1992*. Horažďovice: Městské kulturní středisko a Městský úřad, 1990. 234 s. ISBN 80-900062-3-X.

Celostátní literatura:

- BENEŠ, E.: *Odsun Němců z Československa: Výbor z pamětí, projevů a dokumentů 1940–1947*. 1. vyd. Praha: Dita, 1996. 237 s. ISBN 80-95926-06-7.
- EISENHOWER, D. D.: *Invaze do Evropy*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. 430 s. ISBN 80-206-0273-9.
- HUBÁČEK, M.: *Generál Patton*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005. 452 s. ISBN 80-7185-698-3.
- JANÁK, J.; HLEDÍKOVÁ, Z.: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 519 s. ISBN 80-04-21189-5.
- Kol. autorů: *Český antifašismus a odboj: Slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. 558 s.
- Kol. autorů: *Vojenské dějiny Československa: 1939–1945*. 4. díl 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. 797 s.
- LAGUS, K.; POLÁK, J.: *Město za mřížemi*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964. 365 s.
- LINDA, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. 173 s. ISBN 80-900297-4-4.
- PATTON, G. S.: *Válka mýma očima*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992. 354 s. ISBN 80-205-0236-X.
- STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. 1. vyd. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. 536 s., 16 s. křídových příloh. ISBN 80-200-0328-2.
- ZÁMEČNÍK, S.: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. 293 s. ISBN 80-206-0812-5.

Internetové zdroje:

Demarkační linie [online]. [2008-25-10] Dostupný z WWW:

<http://i.idnes.cz/08/051/gal/ITU22e75f_Budejovice1.jpg>.

Správní mapa [online]. [2009-20-5] Dostupný z WWW:

<http://images.google.cz/imgres?imgurl=http://spravnimapa.topograf.cz/imagebank/84352/970/2000/plzensky.jpg&imgrefurl=http://spravnimapa.topograf.cz/plzensky-kraj&h=856&w=970&sz=93&hl=cs&start=1&usg=__AbylvF6sjTUU035gsLZ2S9JyM7s=&tbnid=OB7Xk4Xd9FCfAM:&tbnh=131&tbnw=149&prev=/images%3Fq%3DPlze%25C5%2588sk%25C3%25BD%2Bkraj%26gbv%3D2%26hl%3Dcs%26client%3Dfirefox-a%26rls%3Dorg.mozilla:cs:official%26sa%3DG>.

Charakteristika okresu Klatovy [online]. [cit. 2008-20-11] Dostupný z WWW:

<http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_klatovy>.

Mapa okresu Klatovy [online]. [2009-20-5] Dostupný z WWW:

<[http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/4A957C56423F8B36C12574020049DA18/\\$File/Administrativni_cleneni.jpg](http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/4A957C56423F8B36C12574020049DA18/$File/Administrativni_cleneni.jpg)>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa
- Příloha č. 2: Vyprávění pamětníka Václava Krippela
- Příloha č. 3: Správní členění za okupace
- Příloha č. 4: Pohled na klatovské nádraží
- Příloha č. 5: Němečtí uprchlíci putují přes Sušici
- Příloha č. 6: Demarkační linie
- Příloha č. 7: Generál George Smith Patton
- Příloha č. 8: Generál George Smith Patton v Československu
- Příloha č. 9: Osvobození města Klatovy
- Příloha č. 10: Odhalení pamětní desky v Klatovech
- Příloha č. 11: 2. pěší divize ve Švihově dne 6. 5. 1945
- Příloha č. 12: 6. 5. 1945 v Chudenicích
- Příloha č. 13: 6. 5. 1945 v Plánici
- Příloha č. 14: 6. 5. 1945 v Sušici
- Příloha č. 15: Polní tábor u nádraží v Sušici
- Příloha č. 16: Odhalení pamětní desky v Sušici
- Příloha č. 17: 6. 5. 1945 v Horažďovicích
- Příloha č. 18: Podpisy osvoboditelů v kronice obecné školy ve Svěradicích na Horažďovicku
- Příloha č. 19: Mapa okresu Klatovy
- Příloha č. 20: Převážní lístek pro odsunované
- Příloha č. 21: Odsun Němců z Hartmanic

Příloha č. 1: Vyprávění pamětníka Antonína Koppa

Pamětník: Antonín Kopp, narozen 1929, Hory Matky Boží č. p. 14

Vyprávění z neděle 19. 7. 2009, místo: Hory Matky Boží č. p. 14

„Ještě před koncem války byl u nás na vsi zastřelen partyzány německý důstojník. Byl zastřelen tady u hasičárny. Hned byl pohřben na místním hřbitově. Měli jsme totiž všichni strach, aby se to Němci nedověděli. Kdyby našli mrtvého důstojníka, vypálili by vesnici. Naštěstí nikdo z německých vojáků nezjistil, co se s důstojníkem stalo. Až po roce 1989 se pravdu dověděli příbuzní německého důstojníka. A tak byl exhumován.

Ke konci války, v dubnu 1945, Němci tušili, že válku nevyhrají. Utíkali zpět do Německa. Přespávali různě po naší vesnici. Utíkali civilisté i vojáci. Němečtí vojáci se totiž raději vzdali Američanům než Rusům. Rusové všechny nemilosrdně postříleli. Zatímco Američané vysoké důstojníky posílali před soud, vojáky nakonec propustili.

V té době jsme často viděli hloubkaře. Byli to američtí letci. Šlo o lehká letadla s jedním pilotem – střelcem. Jejich cílem bylo likvidovat dopravu na železnici i na silnici. Na železnici ničili hlavně lokomotivy, taky koleje. Na silnici stříleli po kolonách německých vojenských aut. Dokázali se s letadlem přiblížit těsně nad vlak, aby ho zneškodnili. Likvidovali nákladní vlaky, kde cestovali Němci. Převážely se v nich zbraně. Stříleli na vlak. Z vlaku na ně zase stříleli Němci z kulometů. Ale hloubkaři byli v přesile. Pokud jel osobní vlak, postupovali jinak. Nejdříve si zjistili, kdo ve vlaku jede. Přiblížili se k vlaku. Dostali se těsně nad vlak. Zamávali křídly letadla, aby je cestující a strojvedoucí zpozorovali. Pokud vlak okamžitě zastavil, bylo jasné, že v něm jedou obyčejní lidé – Češi. Hloubkaři počkali, až lidé vystoupí. Lidé utíkali do lesů, do příkopů, aby se před střelbou bezpečně schovali. Poprvé tedy hloubkaři nalétávali bez střelby. Podruhé sestupovali, aby zlikvidovali lokomotivu. Když nebyla lokomotiva, Němci se nemohli dostat na jiné místo.

Vzpomínám si, jak jsme sledovali bombardování nádraží v Klatovech. Bylo to vidět tady z Kalvárie. To je ten kopec nad místním hřbitovem. Byl pátek 20. 4. 1945. Nad námi neustále přelétávala velká skupina hloubkařů. Za chvíli

jsme slyšeli podivné dunění. Potom byla slyšet střelba a viděli jsme ohromná černá mračna. Bombardovací letadla kroužila nad klatovským nádražím a likvidovala lokomotivy a stojící vagony. V některých vagoncích byla munice. Ta hned vybuchovala a vagony hořely. Právě od hořících vagonů se vznesl ohromný černý mrak.

Jednou jel směrem na Mokrosuky povoz s koněm. Na povozu se vezli Němci. Patřili mezi ty, co na konci války utíkali. Na vesnici si zajistili povoz s koněm a chystali se zpět za hranice do Německa. Najednou se ale objevili hloubkoví letci. Kroužili nad povozem. Němci se okamžitě rozprchli. Druhým náletem hloubkaři zastřelili koně od povozu. Němci tak nemohli pokračovat v cestě.

Chýlilo se ke konci války. Ve vsi pobývala německá posádka – asi 12 vojáků se svým velitelem. Velitel nechal posádku nastoupit. Němci se vyrovnali a čekali na další rozkaz. Velitel nastoupené posádky oznámil, že 30. 4. 1945 Adolf Hitler spáchal sebevraždu. Každý už tušil, že musí brzy přijít konec války.

Tehdy už lidé pověsili na místní kostel československou vlajku. Byl začátek května. Jednou jsme se dověděli, že někdo viděl, jak jedou od Horního Staňkova tanky. Rychle jsme sundali československou vlajku. Báli jsme se, že jedou Němci. Utíkali jsme na Kalvárii. Tam jsme se schovali do lesa. Vzali jsme si s sebou batohy s jídlem na několik dní. Měli jsme z Němců strach. Zdálo se, že viděli tanky. Blížily se k nám. Byli jsme překvapení, když jsme viděli tanky s bílou hvězdou. Hned jsme věděli, že jedou Američané. Utíkali jsme zpátky do vsi a vítali jsme je. Mávali jsme na ně. Když Američané přijížděli, házeli z tanků čokolády a žvýkačky. Přijeli v neděli 6. 5. ve 14 hodin.

První američtí vojáci přijížděli na nákladních autech. To byli vojáci přímo z fronty, záložní linie. Byli zaprášení. Ti naši vsi pouze projeli. Za nimi se objevili další američtí vojáci, už čerstvě oblečení. Tato posádka Američanů ve vsi zůstala. Ostatní vojáci pokračovali osvobodit další vesnice po okolí. Posádka, která u nás zůstala, se rozmístila do jednotlivých stavení. Američané sundali tašky ze střechy a dali si tam zbraně. Rozmístili se na čtyři strany vesnice a drželi hlídky. Kdyby se tehdy objevili Němci, zaútočili by na ně.

Byli jsme malí kluci. Mně bylo 15 let. Zajímali nás džípy a tanky. Sedali jsme do džípů a prohlíželi jsme si je. Zkoušeli jsme nastartovat a popojíždět. Nevěděli jsme přesně, jak zařadit rychlost. Jak jsme sáhli na startér, džíp se rozjel. Vojáci byli většinou hodní. Vozili nás v džípu po vsi. Pustili nás i do tanku.

Pro mě bylo zajímavým zážitkem setkání s černochem. To byl jeden z amerických vojáků. Seděl dokonce u nás na zahradě na lavičce. Často kouřil. Dával cigarety i ostatním ze vsi. I ostatní vojáci byli štedří. Rozdávali, co u sebe měli. Dorozumívali jsme se, jak jsme mohli. Rukama jsme naznačovali, co jsme jim chtěli říct. Anglicky nikdo od nás neuměl. Američané byli velmi přátelští. Navštěvovali i místní zábavy.

Pamatuju si, jak se krátce po osvobození objevil německý voják. Bylo to 16. 5. Svázeli jsme dřevo z Kalvárie. Voják měl v jedné ruce zbraň a v druhé bábovku. Musel ji dostat od někoho z vesnice. Po nás chtěl ještě chleba. Měl hlad. Bylo vidět, že je zoufalý. Utíkal zpět do Německa jako ostatní Němci. Rodiče mu nakonec chleba dali. Měl zbraň. Všichni jsme se báli. Mohl nás zastřelit.

Po válce se začali z Hor Matky Boží vyvážet Němci. Spali v naší škole. Byli nakládáni na nákladní vozy a odváženi směrem k Velharticím. Cítili jsme k Němcům odpor za to, co za války prováděli. Nedivili jsme se tomu, když je někdo zbil.“

Pamětník: Václav Krippel, narozen 1934, Dobruška č. p. 37

Vyprávění z pondělí 20. 7. 2009, místo: Obecní úřad Dobruška

„Před koncem války jsme chodili do školy v místním hostinci u paní Vlkové. Učili jsme se v jednotřídce. Ve škole byli ubytováni uprchlíci – utečenci – Němci, Maďaři. Utíkali před frontou. Po uvolnění školy, která se musela pořádně uklidit, se mohlo zase učit. Když jsme chodili do školy, učili jsme se německy i německou hymnu. A tu jsme museli zpívat každé ráno. Zdravit jsme museli taky jenom německy. Na inspekci k nám chodil německý inspektor a ten na nás mluvil jenom německy. Když jsme nerozuměli, tak byl zlý. Tahal nás za bradu. Říkali jsme mu ‚vztekloun‘.

I u nás na vesnici byli odbojáři. Známý byl učitel Stanislav Špála. Ten se podílel s dvěma spolupracovníky na rozšiřování letáků. Byli napojeni na odboj v Sušici. Všichni tři byli za odbojovou činnost zatčeni. Učitel Špála byl poslán do koncentračního tábora.

Pamatuju si, jak k nám jednou přišel Němec se zbraní a chtěl chleba. Taký se u nás zastavili Němec a Češka. Ti chtěli jenom vodu. Nakonec se u nás i najedli a pak odešli. Matka mi taky vyprávěla, co se jí jednou stalo. Dělal zrovna něco na zahrádce. Najednou uslyšela výstřel. Kulka se zaryla hned vedle do záhonu. I já jsem se jednou ocitl pod palbou. Stříleli na mě Němci z kulometu. Díval jsem se totiž z lomu na nádraží. V Hamru měli kulometnou hlídku. Byl jsem pro ně snadný terč. Jak začali střílet, padl jsem rychle na zem. Kulky svištěly, jedna za druhou.

Za války se prováděl sběr oblečení a hlavně rukavic pro vojáky na frontě. Běžné byly lístky na potraviny, dále bony na šaty. Toto platilo až do roku 1953. Příklad potravin se lišil podle práce, kterou člověk zastával. Chleba, maso byly jen na příděl. Každý dostal jenom určitou dávku potravin na týden. Pro těžce pracující byl příděl větší. Ale týdenní dávky stejně pro celou rodinu nestačily. Byl nedostatek i obilí. Naštěstí byli sedláci ochotní a lidem pomáhali. Obilí se mlelo ve mlýně načerno. Mlýny byly pod dohledem četníků. Dobří četníci mletí obilí

načerno tolerovali. Dělali, že o tom neví. Odešli a dál se tím nezabývali. Ti horší to hlásili. Sám mlynář žil pořád ve strachu. Obával se, že bude zavřen.

Němci byli všude. Hlavně v dubnu a květnu utíkali zpátky na západ. Viděli jsme, že po silnici je vozili sedláci s koňmi na žebříňácích. Nalétávali na ně hloubkaři, Amerikáni. Přiblížili se s letadly skoro až nad žebříňák. Poprvé nad žebříňákem jenom zakroužili. Lidé vyskákali ven. Pak hloubkaři žebříňák rozstříleli. Koním se tentokrát nic nestalo. Pilota jednoho letadla bylo vidět, byl to černoš. Při opětovném nalétnutí bylo vidět, jak se smál. Byly vidět jeho bílé zuby. Transporty utečenců byly časté. Němci pořád sháněli koně a žebříňáky. Taky místní mlynář musel utečence vozit. Měl silné tažné krávy. Často se pozdě vracel domů. Uprchlíci byli odvázeni směrem do Německa. To bylo nařízeno německým velením.

Před koncem války stály na sušickém nádraží vojenské vlaky. Ty se staly terčem pro hloubkaře. Nalétávali nad ně a shazovali bomby. Jedna padla vedle Šalovic hospody. Snažili se taky zasáhnout most. To se jim ale nepovedlo. Tak ho začali ničit kulometry. Tehdy se podařilo zachránit jednu lokomotivu. Zajela totiž do náspu v Malé Chmelné. Byla tam ukrytá a z výšky byla špatně rozeznatelná od věci kolem. Hloubkaři jí nepoškodili. Zasáhli ale Kulíškův dům. Dokonce měli rozstřílenou i pelest u postele, kde ležela paní Kulíšková. Nikomu se naštěstí nic nestalo.

Amerikáni přijeli do Dobrušky v neděli 6. 5. 1945 ve 13 hodin. Byli to frontovní vojáci, zaprášení. Jely tanky, obrněné vozy, nákladní vozy, malé džípy. Vojáci nám házeli čokolády a žvýkačky. Byli jsme rádi. Všeho byl nedostatek. Jeli dál ve směru na Horažďovice. Část se jich umístila na nádraží v Sušici.

Slyšel jsem, že do Sušice přijeli z Volšovské ulice ve směru na náměstí. Čekali zde odpor Němců, ale nebyl. Lidé jim ukázali, kde jsou. I v Sušici bylo hodně uprchlíků. Přespávali ve škole. Spousty zajatců vozili Amerikáni do „měšťanky“ a tam je rozdělili. Obyčejné vojáky asi pustili domů, ale důstojníky zadrželi. Bylo potřeba zajistit hlídky. Byli tedy určeni lidé – Češi. Nosili bílé pásky. Ostatní je podle toho poznali a věděli, že drží hlídku. Tyto hlídky sloužily Místnímu národnímu výboru.

Vzpomínám si, jak na Hamru byli tři Němci. Přišli k Chmelenským u nádraží pro vodu. Chmelenský si to nenechal pro sebe. Pověděl to Amerikánům. Ti se je hned vypravili hledat. Pomáhaly jim ozbrojené hlídky složené z Čechů. Domácí hlídky je našly, zastřelily a pohřbily.

Amerikáni byli hodní. Často jsme k nim chodili. Byli jsme malí kluci. Zajímali jsme se o jejich auta. Líbilo se nám jejich oblečení. Dávali nám hodně konzerv. Od nás často chtěli čerstvé maso. Taký si lovili ryby v řece. Tenkrát bylo v řece ještě hodně ryb. Někteří si je sami opekli, jiní si je nechali připravit od žen ze Sušice.“

Příloha č. 3: Správní členění za okupace

Příloha č. 3: Kol. autorů: *Vojenské dějiny Československa: 1939–1945*. 4. díl 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. 797 s.

Příloha č. 4: Pohled na klatovské nádraží

Dva domy u nádraží, kde byly byty zřízenců drah. Domy byly zničeny při bombardování nádraží v dubnu roku 1945.

Příloha č. 4: Kříž, M.: *Klatovy – město v proměnách času V*. 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2004; s. 25.

Příloha č. 5: Němečtí uprchlíci putují přes Sušici

Poslední válečné dny projíždějí dlouhé kolony německých uprchlíků přes Sušici na západ.

Příloha č. 5: Rebstöck, R.: *Sušice 1938–1945: okupace a osvobození*. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstöck, 2005. 47 s. ISBN 80-85301-98-9.

Příloha č. 6: Demarkační linie

Demarkační linie (Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice)

Příloha č. 6: *Demarkační linie* [online]. [2008-25-10] Dostupný z WWW:
<http://i.idnes.cz/08/051/gal/ITU22e75f_Budejovice1.jpg>.

Příloha č. 7: Generál George Smith Patton

Zleva: manželka Beatrice, Patton, dcery Beatrice (Bee) a Ruth Ellen, vpředu syn George IV.

Příloha č. 7: Hubáček, M.: *Generál Patton*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005. 452 s. ISBN 80-7185-698-3.

Příloha č. 8: Generál George Smith Patton v Československu

27. července 1945: Generál George Patton na Staroměstském náměstí v Praze po dekorování vysokými čs. řády

Loučení s Američany na plzeňském náměstí /zleva: Harmon, velvyslanec USA L. Steinhardt a Jan Masaryk/

Příloha č. 8: Linda, P.: *Patton byl váš nejlepší*. 1. vyd. Praha: AB, 1991. 173 s. ISBN 80-900297-4-4.

Příloha č. 9: Osvobození města Klatovy

Příjezd amerických parlamentářů do Klatov. Muž v civilu na jeepu Frank "Botek" Binder, před ním poručík Mallo, vpravo u kulometu seržant Sanderson.

Americká technika plní klatovské ulice. Kolona lehkých tanků M 24 Chaffee projíždí Hostašovou ulicí.

Příloha č. 9: Jirák, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

Příloha č. 10: Odhalení pamětní desky v Klatovech

4. 7. 1946 proběhlo v Klatovech odhalení pamětní desky věnované armádě USA.

Příloha č. 10: Hrdlička, M.: *Volání Klatovska*. Klatovy: M. Hrdlička. 167 s.

Příloha č. 11: 2. pěší divize ve Švihově dne 6. 5. 1945

Přijezd čelních jednotek 2. pěší divize do Švihova 6.5.1945.

Poddůstojníci 2. pěší divize si pochutnávají na koláčích 6.5.1945 ve Švihově.

Příloha č. 12: 6. 5. 1945 v Chudenicích

Důstojníci 2. pěší divize s krojovanými obyvatelkami Chudenic Karlou Burdovou a Růženou Poslední dne 6. 5. 1945.

Příloha č. 12: Jirák, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

Příloha č. 13: 6. 5. 1945 v Plánici

Kolona M24 dne 6. 5. 1945 v Plánici.

Příloha č. 13: Jiráček, J.: *Osvobození Klatovska 1945–1995*. Klatovy: Okresní muzeum, 1995. Nestr.

Příloha č. 14: 6. 5. 1945 v Sušici

Americká armáda dorazila do Sušice 6. 5. 1945.

Příloha č. 14: *Sušice 6. 5. 1945*. Sušice: Profolk Sušice, 1990. Nestr.

Zajatí němečtí vojáci v Sušici.

Příloha č. 14: Rebstöck, R.: *Sušice 1938–1945: okupace a osvobození*. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstöck, 2005. ISBN 80-85301-98-9; s. 13.

Příloha č. 15: Polní tábor u nádraží v Sušici

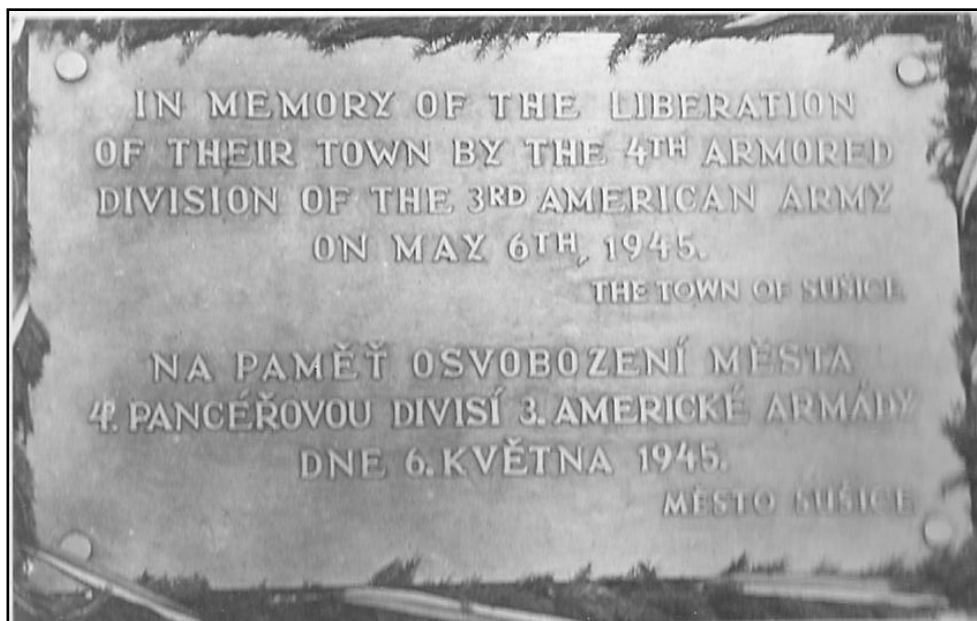

Polní tábor u nádraží.
The American camp by the railway station.

Příloha č. 15: Rebstock, R.: *Sušice 1938–1945: okupace a osvobození*. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstock, 2005. ISBN 80-85301-98-9; s. 31.

Příloha č. 16: Odhalení pamětní desky v Sušici

4. 7. 1946 byla na čelní zdi muzea v Sušici odhalena bronzová pamětní deska.

Příloha č. 16: Rebstöck, R.: *Sušice objektivem 20. století*. 1. vyd. Sušice: Nakl. Dr. Radovan Rebstöck, 2003. ISBN 80-85301-88-1; s. 63.

Příloha č. 17: 6. 5. 1945 v Horažďovicích

Osvobození Horažďovic americkou armádou 6. 5. 1945.

Příloha č. 17: Šimon, E.: *Horažďovice: Proměny města 1292–1992*. Horažďovice: Městské kulturní středisko a Městský úřad, 1990. 234 s. ISBN 80-900062-3-X.

Příloha č. 18: Podpisy osvoboditelů v kronice obecné školy ve Svěradicích na Horažďovicku

Nathan D. Millham Jr. Capt. FA. Virginia, U.S.A.
Arthur M. Lutz 1ST LT FA. TEXAS USA
Karl T. Zelen 1st Lt FA. MASSACHUSETTS U.S.A.
Joseph K. Coor 1st Lt FA. MASSACHUSETTS U.S.A.
Newell H. 7th 1st Lt FA. AIA. U.S.A.
Arthur C. Stinson 1st Lt FA. Worcester, Mass U.S.A.
Leslie C. Young 1st Lt FA. Springfield, Illinois, U.S.A.
Richard Comer, P.F.C. Ohio, Cleveland.
Nicholas V. Juppia Capt. MC. Rochester, N.Y. U.S.A.
Leiter L. Eimer Capt. MC. New York, N.Y.
Hermes K. O'Brien Maj. MC. Brooklyn, N.Y.
Masario G. Contasi Brooklyn, N.Y.
Albert H. Elliot Syracuse, Penn.
Lawrence B. Ferraro Newburgh, N.Y.
Cpl. Gilbert Barb. Bird Haven, Virginia.
Chester L. Sawyer Fulton, New York
J. P. Velasquez, Jr. "Val" Los Angeles Calif.
E. D. Kicinski Chicago, Illinois
C. H. Stewart 1st Lt. Toledo, Penna.
Richard M. Fajly 1st Lt. F.P. Belmont, Mich.
Daniel A. Shepard 21 Bentsford Street, Bklyn. N.Y.
J. E. Strambough 245 Water St. Spring Grove Pa.
John W. Bartholomew 11th & Franklin St. Swanton Penna. 16077
Randy Olson 490 Franklin St. Patchogue, N.Y.
Charles Shick 106 Chester Pike Collingsdale Pa.
Joe. Franklin Salt Creek. Gettysburg. Pa.
Pat O'Leary 225 Broadway St. Brooklyn N.Y.
Joe. Yuni 2348 West 12th St. Philadelphia Pa.
Tom O'Young 77 Main Ave. Ocean Brook N.J.
Henry Corbett Springfield, N.H.
Wesley Johnson Popperville, Mo.
Charles E. Resive Parkersburg, W. Va.
Wm. R. W. Kenyallyp, Wash.
Richard H. H. Ridge Mt., Kentucky

Příloha č. 18: WASKA, K.; BYSTRICKÝ, V.: Americká armáda 1945: osvobození západních Čech ve fotografiích a dokumentech. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990; s. 40.

Příloha č. 19: Mapa okresu Klatovy

Příloha č. 19: Mapa okresu Klatovy [online]. [2009-20-5] Dostupný z WWW:

<[http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/4A957C56423F8B36C12574020049DA18/\\$File/Administrativni_cleneni.jpg](http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/4A957C56423F8B36C12574020049DA18/$File/Administrativni_cleneni.jpg)>. Mapa byla vlastnoručně upravena a doplněna o další údaje.

Příloha č. 20: Převprvní lístek pro odsunované

**Převprvní lístek pro odsunované.
Transportationcard for evacuees.
Transportzettel für Evakuanten.**

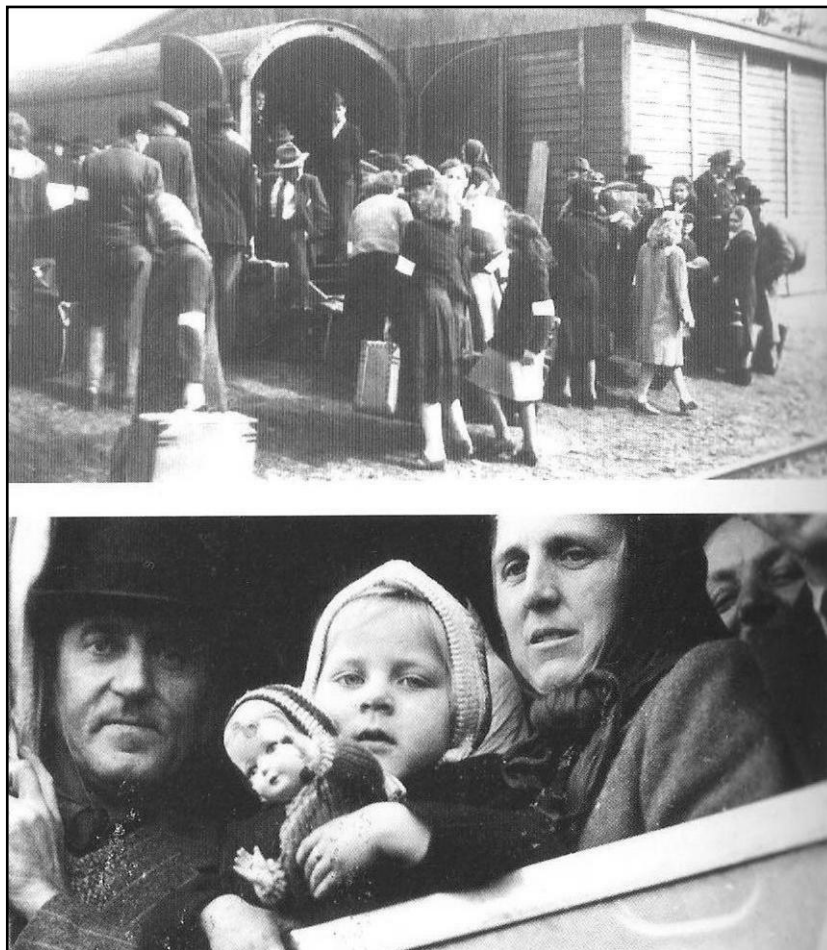
Jméno a příjmení Name Namen	
Stáří Age Alter	
Pohlaví Sex Geschlecht	
Národnost Nationality Nationalität	
Trvalé bydliště Permanent residence Ständige Adresse	
Zaměstnání Occupation Beruf	
Kam by si přál odejít? Desires to go to? Wünscht gehen nach ?	

Státní tiskárna v Praze. — 6058-45.

17 Převprvní lístek

Příloha č. 20: Staněk, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. 1. vyd. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. 536 s., 16 s. křídových příloh. ISBN 80-200-0328-2.

Příloha č. 21: Odsun Němců z Hartmanic

Dne 17. 4. 1946 opustila Hartmanice první skupina obyvatel. Více než 240 osob muselo zabalit svůj domov do zavazadla o hmotnosti 50 kg a bylo odvezeno do sběrného tábora v Dlouhé Vsi. Po týdnu následoval transport do tranzitního tábora pro uprchlíky ve městě Furth im Wald a později přesun do měst a vesnic v americkém okupačním pásmu.

Příloha č. 21: BRŮCHOVÁ, T.: *Identita versus integrita I. Spolužití Čechů, Němců a Židů v oblasti Šumavy a Českého lesa*. 1. vyd. Plzeň: Herausgeber Grafia, 2007. ISBN 978-80-87046-12-8; s. 144.